

בשם ה' נעשה ונצליח

ספר

שערי הלכה

עם

מקור הלכה

על

הלכות תולעים ומאכלי גוים

לספרדים ואשכנזים

ע"פ רבותינו מאורי התלמוד ראשונים ואחרונים

ופסקי מרן השו"ע והרמ"א ונושאי כליו

ועד אחרוני זמנינו

מאת

הצעיר יניב גבריאלי יצ"ו

שנת התשפ"ב

פעיה"ק טבריה ת"ז

בעזרת החונן לאדם דעת

הספר הינו המשך לסדרת הספרים "שיעורי הלכה"

שיצאו לאור על הלכות:

ריבית והיתר עיסקא / בשר בחלב ותערובות

חופה וקידושין / נידה וטבילה

לפי סדר השולחן ערוך ו"מקור הלכה" מהגמרא ועד אחרוני זמנינו

ומתאים לכל בית ישראל – ספרדים, אשכנזים ותימנים

* * *

כמו כן יצא לאור הספר "שיעורי הלכה"

על מידות ושיעורי תורה

ביאור מקיף מהגמרא ועד אחרוני זמנינו

* * *

שנינו בברכות (נה.) ובנדרים (ח.); אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי: כשם שאי אפשר לבר בלא תבן כך אי אפשר לחלום בלא דברים בטלים. וידוע מאמר החכם: שכן אי אפשר לספר בלא שגיאות.

לכן הנני מבקש, באם יש הערות נא לשלוח לכתובת שלהלן, וזכות הרבים תהא תלויה בו.

כל הזכויות שמורות למחבר ©

ניתן להשיג את הספרים בכתובת המחבר

רחוב כ"ח 1/7 טבריה

מיקוד 14364

או בטל': 054-8444665

וזאת לתעודה

לידיד ה' וידיד עם ישראל
המנחיל תורה לעמו ישראל
אהוב למעלה ונחמד למטה

הרב יניב גבריאל שליט"א

המרכיב תורה ברבים ומלמד לאחרים,
לשמור ולעשות ולקיים.

יהי רצון שתזכה להמשיך במפעליך
הברוכים להעמדת יסודי דת תורתנו
הקדושה, ירחיב השי"ת גבולך
בתלמידים מקשיבים, ותזכה לבנים
ובנות עוסקים בתורה ומצוות מתוך
בריאות נחת ופרנסה בשפע אכי"ר.

נשיא מועצת חכמי התורה
מרן הכהן הגדול
חכם שלום הכהן שליט"א

הגה"צ הרב מסעוד בן שמעון שליט"א

ראש ישיבת "אור אליצור"

ורבה של העיר בני ברק

מכתב ברכה

הנני בזה בשמחה רבה לברך את ידידי האברך היקר שתורתו אומנתו ושמו הרב **יניב גבריאל שליט"א** שהוא עמל ויגע בתורה, ומצא כדי מדתו לברר את הדברים ולהעלותם על ספר בשם "**שערי הלכה**" העוסק בהלכות "**תולעים ומאכלי גוים**". זכורני עוד בלומדו בישיבתנו הקדושה שכבר היה עמל, ושואף לגדול בתורה, ונפש עמל עמלה לו, וזכה לעלות ולגדול בתורה. וזאת הברכה יהי ה' עמו ויוסיף להגדיל תורה ולהאדירה מתוך שלוה ונחת, וימצא חן ושכל טוב בעיני חכמי התורה, ויוסיף לזכות את הרבים בדברי תורה.

המברך באהבה

מסעוד בן שמעון

מכתב ברכה

פני בזה בשמחה רבה לברך את ידידי האברך היקר שתורתו אומנתו ושמו הרב **יניב גבריאל שליט"א** שהוא עמל ויגע בתורה, ומצא כדי מדתו לברר את הדברים ולהעלותם על ספר בשם "**שערי הלכה**" העוסק בהלכות "**תולעים ומאכלי גוים**". זכורני עוד בלומדו בישיבתנו הקדושה שכבר היה עמל, ושואף לגדול בתורה, ונפש עמל עמלה לו, וזכה לעלות ולגדול בתורה. וזאת הברכה יהי ה' עמו ויוסיף להגדיל תורה ולהאדירה מתוך שלוה ונחת, וימצא חן ושכל טוב בעיני חכמי התורה, ויוסיף לזכות את הרבים בדברי תורה.

בית המדרש "אור אליצור" בני ברק
תש"פ

הגה"צ הרב יצחק זילברשטיין שליט"א

רב שכונת רמת אלחנן בני ברק

וחבר מועצת גדולי התורה

הבן יקיר לנו, אהוב מאד,

הרב המצוין רבי יניב גבריאל שליט"א,

אשר משחר נעוריו גדל לידנו,

ושמו נאה לו, שמו יניב והוא מניב פירות מתוקים,

ועתה מוציא פרי עמלו, וה' עמו ונותן לו רבית על עמלו,

ומובטחני שהלומדים יפיקו נחת וברכה מספרו.

מברכו בכל לב

יצחק זילברשטיין

הבן יקירי אל, אהוב מאד, הרב המצוין

רבי יניב גבריאל שליט"א אשר משחר נעוריו

גדל לידנו, ושמו נאה לו, שמו יניב

והוא מניב פירות מתוקים ומתן

עמלו, וה' עמו ונותן לו רבית

על עמלו, ומובטחני שהלומדים יפיקו

נחת וברכה מספרו.

מברכו בכל לב
יצחק זילברשטיין

אקדמת מילין

בעזרת הבורא יתברך העונה לכל משווע

אודה ה' בכל לבב בסוד ישרים ועדה, כי גבר עלי חסדו לעסוק בהלכות חשובות אלו, ולהוציא לאור ספר זה. הספר מכיל הלכות המתאימות לכל בית ישראל – אשכנז מזרח תימן ראשי תיבות אמ"ת, לספרדים ועדות המזרח ההולכים בעקבות מרן השולחן ערוך, ולאשכנזים היוצאים ביד רמ"א, ולכן במקום שיש חילוק בין מרן השו"ע לרמ"א ציינו זאת בהלכה, ובמקום שאין חילוק ביניהם נכתבה ההלכה בסתם, והבאנו בספר לכל סעיף "מקור הלכה" מהגמרא ועד אחרוני זמנינו.

אמרו חכמינו ז"ל בברכות (ח): אמר רבא לרפרם בר פפא: יגיד לנו הרב מאותם דברים מעולים שאמרת משמו של רב חסדא [שהיה חמיו ורבו של רבא (רש"י יומא עה: ד"ה רב חסדא)] בדברים של בית הכנסת. אמר לו: כך אמר רב חסדא; מהו שכתוב (בתהלים פז, ב) "אוהב ה' שערי ציון מכל משכנות יעקב" - אוהב ה' שערים המצויינים בהלכה יותר מבתי כנסיות ומבתי מדרשות [שאינן מעלין בידן הלכה למעשה שיוצאת מן התלמוד (מהרש"א וכן יהודיע), כדשינון בבבא מציעא (לג): תנו רבנן; העוסקין במקרא מדה ואינה מדה, במשנה מדה ונוטלין עליה שכר, גמרא אין לך מדה גדולה מזו. ופירש רבינו חננאל: התלמוד מורה ומבאר המצות כתקנן ומגיד הלכה למעשה.]. וזהו שאמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא: מיום שחרב בית המקדש, אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד.

וכתבו תלמידי רבינו יונה (על הרי"ף ברכות דף ד ע"א) לפרש: כמו שאוהב ה' בית המקדש יותר מבתי כנסיות ומבתי מדרשות, כך אוהב השערים המצויינים בהלכה ששם קביעות התורה וההוראות בכל יום, יותר מבתי כנסיות ומבתי מדרשות שלומדים בהם לפי שעה דרשות או פסוק, מפני שמיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד. עכ"ל.

ומשלו רבותינו ז"ל על כך משל (מדרש תהלים פז) וז"ל: בכל מדינה ומדינה יש למלך פלטין אחד, למי אוהב יותר מכולן? פלטין שהוא בתוך מדינתו. כך אמר הקב"ה, אני מחבב שערי כנסיות ובתי מדרשות, ולמי אני מחבב מן הכל? לציון (מקום שיוצאת משם הלכה פסוקה), לפי שהוא פלטין שלי. [הובא בפירוש 'עיון יעקב']

לפיכך נקרא הספר בשם "שערי הלכה", משום שאוהב ה' שערים המצויינים בהלכה יותר מבתי כנסיות ובתי מדרשות כמבואר לעיל.

כתב רבינו אליעזר מגרמיזא בספר ה**רוקח** (בהקדמה): שצריך אדם לרמוז את שמו בספרו. והנה בגימטריא קטנה עולה שמי "יניב" עם הכולל לשם הספר "שערי הלכה", וכן לשם "מקור הלכה".

אמרו חז"ל **באבות** (פ"א מ"א); אבטליון אומר: חכמים הזהרו בדבריכם, שמא תחובו חובת גלות ותגלו למקום מים הרעים, וישתו התלמידים הבאים אחריכם וימותו, ונמצא שם שמים מתחלל. ע"כ. לכן כדי לצאת ידי חובה כלפי שמיא, הנני בזה להודיע בשער בת רבים, שלמרות שמטרת הספר היא להלכה מ"מ אינה למעשה אלא על אחריות הלומד בלבד, וכל אחד ישאל את רבו אשר הוא מורא הוראה מוסמך, ועל פיו ישק דבר.

* * *

שלמי תודה

תודתי מעומקא דליבא להורי היקרים, אשר עזרו לי רבות משחר ילדותי עד כדי מסירות נפש, למען אוכל לשקוד על דלתות תורתנו הקדושה בהשקט ובטח, ועד היום עיניהם פקוחות עלי לשמרני. ישלם ה' פעלם ותהי משכורתם שלמה מעם ה', ויאריך ימיהם בטוב ושנותיהם בנעימים בבריאות איתנה ונהורא מעליא, ופרנסה בשפע, ויזכו לראות בנחמת ציון וירושלים ולהקביל פני משיח צדקנו, אמן.

תודתי מעומקא דליבא לנוות ביתי, אשת חיל מנשים באוהל תבורך, שמסייעת לי רבות כדי שאוכל ללמוד וללמד תורתנו הקדושה בהשקט ובטח, והיא שעמדה לי להוציא ספר זה לאור. יהי רצון שבעזרת ה' נזכה יחד לגדל את ילדינו לתורה לחופה ולמעשים טובים מתוך אהבה ויראת ה' טהורה, ונזכה לרוות נחת מכל יוצאי חלצינו, מתוך בריאות איתנה ונהורא מעליא, אורך ימים ושנות חיים וכל טוב אמן.

יהי רצון שיהיה ספר זה לתועלת ולזיכוי הרבים, ומיגו דזכי לאחריני זכי נמי לנפשיה. ויהי רצון שנזכה כולנו לתשובה שלימה ולגאולה קרובה במהרה בימינו אמן.

המצפה לגאולה איתנה ברחמים במהרה

יניב גבריאל יצ"ו

מפתח

פתיחה פירות ערלה, ולגבי זמנינו.

יורה דעה

- פרק א' - סי' פד;** הלכות תולעים ..... עמוד **א**
- אינדקס - מוצרי מזון** ..... עמוד **לב**
- פרק ב' - סי' קיב;** הלכות אפיית גוים ..... עמוד **עב**
- פרק ג' - סי' קיג;** הלכות בישולי גוים ..... עמוד **פו**
- פרק ד' - סי' קיד;** הלכות שכר גוים ..... עמוד **קד**
- פרק ה' - סי' קטו;** הלכות חלב גוים ..... עמוד **קלד**
- פרק ו' - סי' קיז;** איסור סחורה באיסורי אכילה ..... עמוד **ריד**
- פרק ז' - סי' קיח, סג;** מאכלים הנשלחים ע"י גוי ..... עמוד **רכ**
- פרק ח' - סי' ב, קיט;** מאכלי מומר וחשוד ..... עמוד **רמח**
- קיצור הלכות תולעים ומאכלי גוים** ..... עמוד **שז**

מפתח לפי סדר השולחן ערוך

מפתח עניינים מפורט לפי סדר א-ב

פתיחה

פירות ערלה

כתוב בתורה (ויקרא פרק יט פסוק כג): "וְכִי תֵבְאוּ אֶל הָאָרֶץ וּנְטַעְתֶּם כָּל עֵץ מֵאֵכֶל וְעֵרְלֹתֵם עֵרְלֹתוֹ אֶת פְּרִי שְׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לְכֶם עֵרְלִים לֹא יֵאָכֵל". מכאן שפירות האילן בשלוש השנים הראשונות לאחר נטיעת האילן אסורים באכילה ובהנאה (כמו שדרשו חז"ל בפסחים כב: ובקידושין נו: ממה שכתוב "וערלתם ערלתו" ולאחר מכן "ערלים לא יאכלו". וכן כתבו הטור והשולחן ערוך יו"ד ריש סי' רצד).

ערלה גם בזמן הזה בארץ ישראל אסורה מהתורה, ובחוץ לארץ הלכה למשה מסיני (טור שולחן ערוך יו"ד סי' רצד סעי' ח), ונאמר בהלכה למשה מסיני שספיקו בחו"ל מותר (קידושין לט. רש"י ד"ה כך נאמרה. בית יוסף סי' רצד סעי' ט) כמו בדין דרבנן שספיקו לקולא.

פירות הנמכרים בשוק ללא פיקוח ערלה – אם החקלאי שמוכר אותם בשוק הוא גוי: מותר לקנות ממנו את הפירות, כיון שאינו נאמן לומר על הפירות שהם ערלה (שולחן ערוך יו"ד סי' רצד סעי' כח).

וכן הדין כאשר החקלאי יהודי שומר תורה ומצוות, והביא הוא בעצמו למכור בשוק (מדין עד אחד נאמן באיסורים).

אולם כאשר החקלאי יהודי שאינו שומר תורה ומצוות והוא בעצמו נעמד למכור בשוק: אין לקנות ממנו פירות שיש בהם חשש ערלה, אפילו כשרוב הפירות מאותו המין הנמצאים בשוק אין בהם חשש ערלה (ולא אומרים כאן כל שפרש מהרוב תולין לומר שמהרוב פרש, כיון שהמוכר בעצמו הפרישם מהקבוע הרי זה כמחצה על מחצה שאסור בארץ ישראל).

בזמנינו שהמוכר קונה את הפירות מחקלאים או מסחורה הנמצאת בשוק הסיטונאי: אפילו אם אינם שומרי תורה ומצוות מותר, כיון שאין ידוע מאיזה מטע הגיעו הפירות, הרי הפירות מותרים באכילה היות והולכים אחר רוב הפירות שאינם ערלה, וכל שפרש תולין לומר מהרוב פרש שאינם ערלה. (שולחן ערוך יו"ד סי' רצד סעי' יז. החיד"א ברכי יוסף יו"ד סי' רצו אות א. חזון איש יו"ד תערובות סי' לו אות יד, ומה שסיים בצריך עיון כתב בדרך אמונה בציון ההלכה הלכות מעשר שני פתיחה אות מח שלמעשה הורה להקל בזה. שו"ת יביע אומר ח"ו יו"ד סי' כד על פי הרשב"א בתורת הבית הארוך בית ד שער א דף יד ע"ב. ובשו"ת אור לציון ח"א יו"ד סי' יז התיר מטעם אחר: משום ספק ספיקא, שמא הובאו הפירות ממושבות חרדים, ואם תאמר שבאו ממושב חילוני שמא אינם ערלה.]

כתב הרדב"ז בתשובה (חלק א סימן תקפ) לשואל על ענין ספק ערלה בארץ ישראל שהוא אסור כמו שכתוב במשנה (ערלה פרק ג משנה ט), ורוב פירות ארץ ישראל הם בספק זה,

ובפרט הענבים והיוצא מהן, וכבר שמע השואל על גדולים שבאו לארץ ישראל ולא רצו לאכול מפירותיה לסיבת הספק הזה, והאופן הזה קשה עליו עד מאד. והשיב בתשובה: כי רצו עבדיך את אבניה וכל שכן פירותיה, ויפה עושין חכמי ארץ ישראל שלא נהגו חומרא כזו, וכן עשיתי אני כשישבת בירושלים לא נמנעתי מלאכול את פירותיה, וכן ראיתי זקני הדור ההוא זכר כולם לברכה נוהגים ולא היו נוהרים בזה עם רוב חסידותם ודקדוקם במצות, ואפילו בהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידן, צדיקים עצמן לא כל שכן (חולין דף ה' סוף ע"ב), ואותם שנהגו פרישות זה קרוב אצלי שחטאו על נפשם קל וחומר מנזיר שלא ציער עצמו אלא מן היין לבד, ומה יעשו ביין של מצוה.

ההוראה בנויה על הקדמות מוסכמות... הקדמה ג' שלהחזיק איסור מספק לא מחזיקים... שלא יהיה ספק ערלה האסור בארץ ישראל אלא א"כ הוחזק האיסור. הקדמה ד' שרוב וקרוב הלך אחר הרוב... אבל אם נמכרים ברחוק מקום אפילו היכן שהתחזק האיסור, כגון שיודעים אנו בודאי שיש כרם של ערלה באותו בקעה, לא חוששים לה אף על גב שקרוב יותר, שרוב וקרוב הלך אחר הרוב, למדנו מהקדמה זו אף על גב שנתחזקו כרמים של ערלה, כיון שאין אדם לוקח מתוכם או מחוצה להם אף על גב שיש לומר כאן נמצאו וכאן היו אפילו הכי מותר. הקדמה ה' שלמיעוט של מיעוט לא חוששים, למדנו מהקדמה זו שאם אין שם כרם ידוע שכולו ערלה לא חוששים למיעוט של מיעוט של נטיעות שעושים פירות לבי' שנים ושתי שבתות כמיעוט של מיעוט היו. הקדמה ו' שספק ספיקא אפילו בדאורייתא מותר. למדנו מהקדמה זו שאפילו יתברר שיש שם נטיעות של ערלה - הענבים הבאים לפנינו היו ספק ספיקא, ספק מאותו כרם ספק מכרם אחר, ואפילו תאמר מאותו הכרם ספק מהנטיעות החדשות ספק מהזקנות. הקדמה ז' כל שפרש מהרוב פרש, למדנו מהקדמה זו שכיון שאינו לוקח ממקום קביעותו אף על גב שיש שם כרם ידוע של ערלה - מותר, וכך משמע מהירושלמי שכתבתי למעלה שלא נקרא ספק ערלה שאסור בארץ ישראל אלא היכן שיש בו שתים שהכרם כולו ערלה וענבים נמכרים חוצה לו, וכן נראה מדברי רש"י ז"ל וממה שכתב הרמב"ם ז"ל פרק עשירי, אפילו ראה ענבים יוצאים מכרם ערלה וכו' משמע שהכרם כולו ערלה, מזה שלא אמר מכרם שיש בו ערלה, וכן פירשו הרשב"א והריטב"א ז"ל, משמע שדוקא באופן כזה נקרא ספק ערלה שאסור בארץ ישראל, אבל לא היה הכרם כולו ערלה אלא שיש בו קצת נטיעות של ערלה אפילו שהיו הענבים נמכרים חוצה לו - מותר, שאין זה ספק משום שהולכים אחר הרוב, והרוב זקנות הן...

נמצאת למד שאם הענבים נמכרים ברחוק מקום שנתחזק בו האיסור, אפילו שנתחזק שם כרם שכולו ערלה - מותר ואין בזה חולק כלל. אחד משום שרוב וקרוב הלך אחר הרוב, ועוד שיש ספק ספיקא, ואם לא נתחזק אלא קצת נטיעות של ערלה יש שתי ספיקות, וכל שכן אם המקום אשר נמכרים שם הענבים יש כרמים של היתר קרובים יותר מאותו כרם של איסור שיש רוב וקרוב, וספק ספיקא, וכל זה פשוט מאד, ולפיכך אני אומר שלא נסתפקת בזה אלא במי שהולך לקחת הענבים מהכרם בעצמו או מחוצה לו ונתחזק שם איסור, כגון שיודעים אנו שיש ודאי נטיעות של ערלה בזה, ודאי יש לחוש לדברי המחמירים, ולפיכך אני אומר כי לאכול שם אשכול של ענבים אסור, שיש לחוש

שמה מן הערלה נלקט, אבל לקחת מהם הרבה [לענבים] לעשות יין מסתבר לי שהוא מותר, שהרי ערלה עולה באחד ומאתים (חצי אחוז) וכבר נתבטל האיסור ביד הגוי, אבל ללקוט הישראל מן הערלה ולהוסיף עליה - אסור שאין מבטלים איסורים לכתחילה... הכלל שעולה: היכן שלא התחזק האיסור לא תהיה לך בעיה, והיכן שנתחזק האיסור - לא תקנה מן הכרם שנתחזק בו האיסור אלא מהנמכר בשוק ואין כאן בית מיחוש, ולא תהרהר אחר מנהגם של ישראל כי תורה היא. עכ"ד.

כתב הגר"ח קנייבסקי בספרו **דרך אמונה** (ציון ההלכה הלכות מעשר שני פתיחה אות מח) בשם **החזון איש** בערלה סי' יב אות ו' ודמאי סי' א' אות טז שכתב: לא נקרא קבוע אלא אי"כ ידוע במקומו ולא בידוע בעיר אחרת, ומ"מ בלקח מהקבוע והוליד לעיר אחרת אף על גב שעכשו אי אפשר לעמוד עליו אסור, ולפיכך יש לדון גם על הלוקח ממנו והסיק בצ"ע, ובערלה שם ציין לעי' ביו"ד סי' ל"ז, ושם מצדד להקל בלוקח מן החשוד לילך אחר הרוב, ואף דמסיק שם בצ"ע, מ"מ למעשה הורה להקל בזה. אך כשיש רשימות איזה ערלה ואפשר לברר בקל אין להקל, וכל זה במינים שמיעוט שלא מצוי הוא ערלה, אבל במינים שיש עשרה אחוזים ערלה שבזה כתב במשכנות יעקב שנקרא מיעוט המצוי ואסור, בזה לא דן החזון איש, ולכאורה יש להחמיר, וכל זה בנוגע ליחיד שקונה, אבל על הרבנים בודאי מוטל לדאוג עד כמה שאפשר ולהודיע בכל מקום שיש ערלה, וכמבואר בתוספות שבת דף יג. ד"ה רבא, וכן ראיתי תשובה ממור חמי [הגר"ש אלישיב] זצ"ל והביא עוד ראיות לזה, ועיין עוד בתשובת רדב"ז ח"א סי' תק"פ (כ"ל).

במכון לחקר החקלאות על פי התורה פרסם **הרב יוסף אפרתי** שליט"א ראש המחלקה ההלכתית (הובא בגליון שרידים יב' תמוז תשנ"א ובהליכות שדה 68) פסקו של **הגר"ש אלישיב** זצ"ל בענין זה: כאשר מקור הפרי ידוע לצרכן או למשווק – אם אין בשוק אלא אחוז ערלה קטן מאותו המין, הרי קיים ספק אם קיימים מטעי ערלה באותו מקום ממנו בא הפרי, לכן נחשב הדבר כ"ספק קבוע" ואפשר לקנות ולאכול פירות אלו. וטעם פסק זה משום שסובר הגר"ש אלישיב שאין הספק בזה מתעורר בשעת הקניה אלא בשעת הקטיף של פירות אלו, ולכן זה נקרא "קבוע" (ולא כמו שפסק הגר"ע יוסף בשו"ת יביע אומר כ"ל). על פי פסק זה העריך אגרונום מומחה ויר"ש: כל שישנו למעלה מ-5% פירות ערלה ממין מסוים, יש להניח כי עצי הערלה מפוזרים בכל מטע בארץ ישראל, והרי זה בכלל קבוע, ובאופן כזה אין לקנותם ללא פיקוח [אך בפחות מ-5% פירות ערלה מאותו המין אז ניתן לסמוך על הרוב ואפשר לקנות ולאכול פירות אלו].

ולענ"ד קשה פסקו של הגר"ש אלישיב שהביא הרב יוסף אפרתי, כיון שעיקר פסקו של הגר"ע יוסף בשו"ת יביע אומר הנ"ל היא על פי **הרשב"א** בתורת הבית הארוך (בית ד' שער א דף יד:), אם כן מה יענה על דברי הרשב"א שם? ועוד מה יענה על תשובת **הרדב"ז** הנ"ל שסיים שהנמכר בשוק אין בו בית מיחוש, ולא תהרהר אחר מנהגם של ישראל כי תורה היא!! ועוד שלפי מה שכתב **הגר"ח קנייבסקי** בדרך אמונה הנ"ל שאפילו להחזון איש שמקל בזה שהולכים אחר הרוב [כמו שהסיק להלכה בשו"ת יביע אומר כ"ל], היינו במינים שאין בהם מיעוט המצוי של ערלה, אבל במינים שיש בהם מיעוט המצוי, בזה לא דן

החזון איש, ולכאורה יש להחמיר. וציון שראה תשובת מור חמיו הגרי"ש אלישיב שמסכים לזה, ולא כתב שחולק על זה, וגם כתב שם לשער לפי 10% ולא לפי 5%. ולכן אפשר שהגרי"ש אלישיב לא חולק על זה אלא בא לומר: שאע"פ שהולכים אחר הרוב אינו אלא כשאין מיעוט המצוי של ערלה במין זה, אבל כשיש מיעוט המצוי חוששים ואוסרים.

ובשו"ת **שבט הלוי** (ח"ה סוף סי' קנו) כתב להשיב לרב יוסף אפרתי שאין זה נמדד באחוזים. ובקובץ **מבית לוי** (מהלכות ערלה סעיף י') להגרי"ש הלוי וואזנר זצ"ל כתוב: פירות שיש בהם מיעוט המצוי של ערלה - אסור לאוכלם מבלי לברר. ועיין עוד מה שכתבנו "בגדר מיעוט המצוי" בסוף פרק א'.

פירות שיש בהם אחוזי ערלה גבוהים:

פאפיה 80% - מחלוקת בין הפוסקים האשכנזים והספרדים אם יש בו דין ערלה. שו"ת **רב פעלים** או"ח ח"ב סי' ל ושו"ת **יחווה דעת** ח"ד סי' נב - אין בו דין ערלה, משום שהוא ירק ומברכים עליו בורא פרי האדמה. שו"ת **שבט הלוי** ח"ו סי' קסה ושו"ת **מנחת יצחק** ח"ט סי' קח - מחמירים שיש בו דין ערלה מספק דאורייתא.

פסיפלורה 40% - מחלוקת בין הפוסקים האשכנזים והספרדים אם יש בו דין ערלה. כשרות למעשה עמי' שמט הביא שדעת הגר"ע יוסף והגר"מ אליהו שדינו כירק. ולכן אין בו ערלה. ובהליכות שדה הביא דעת הגרי"ש אלישיב שדינו כאילן ולכן יש בו דין ערלה.

אוכמניות 30%

קרמבולה 35%

ענבים - מסך כל הזנים אינו מגיע ל- 1%

שזיפים - מסך כל הזנים עד 0.5%

שקדים - בשנת התש"פ עד 4%, ובשנת התשפ"א עד 2%

צבר - בשנת התש"פ עד 3%, ובשנת התשפ"א עד 6%

פומלה לבנה (גולית) - בשנת התשפ"א עד 4%

יוצא מכאן: שמלבד אוכמניות וקרמבולה ולדעת הפוסקים האשכנזים גם פאפיה ופסיפלורה, שאר הפירות אינם בגדר מיעוט המצוי של ערלה ומותרים לקנות ולאכול בכל מקום לכל הדעות.

עד כאן דברי פתיחה

פרק א'

הלכות תולעים

[יורה דעה סימן פד]

א. כתוב בתורה (ויקרא יא, ט) "את זה תאכלו מכל אשר במים כל אשר לו סנפיר וקשקשת במים בימים ובנחלים אותם תאכלו". ודרשו חז"ל שבאה התורה ללמד שדוקא בימים ובנחלים אם יש להם סנפיר וקשקשת מותר לאכול, ואם אין להם אסור לאכול, אבל שקצים הנמצאים במים שבכלים או בבורות וכדומה אפילו שאין להם סנפיר וקשקשת מותרים, שנאמר "את זה תאכלו מכל אשר במים". ושקצים הנמצאים במים שבחריצין ונעיצין בין נובעים בין אינם נובעים דינם כימים ונחלים ואסורים (א).

מקור הלכה

(א) תולעים שבמים;

כתוב בתורה (ויקרא יא, ט) "את זה תאכלו מכל אשר במים כל אשר לו סנפיר וקשקשת במים בימים ובנחלים אותם תאכלו".

שואלת הגמרא בחולין (סו:): מדוע נאמר בתחילה "את זה תאכלו" הרי כבר אמרה התורה בסוף הפסוק "אותם תאכלו"!!
עונה הגמרא: שבאה התורה ללמד שדוקא בימים ובנחלים אם יש להם סנפיר וקשקשת מותר לאכול, ואם אין להם אסור לאכול, וכמו שנאמר "כל אשר לו סנפיר וקשקשת במים בימים ובנחלים אותם תאכלו". אבל שקצים הנמצאים במים שבכלים או בבורות ומערות שיחין (פירש רש"י בבבא בתרא יז. בור - עגול. ושיח - ארוך וקצר. ומערה - מקורה בקירוי) אפילו שאין להם סנפיר וקשקשת מותרים, שנאמר "את זה תאכלו מכל אשר במים".
וכן נלמד זאת מהפסוק שאחריו (ויקרא יא, ז) "וכל אשר אין לו סנפיר וקשקשת בימים ובנחלים מכל שרץ המים ומכל נפש החיה אשר במים שקץ הם לכם", הרי שדוקא בימים ובנחלים אסרה התורה שקצים שאין להם סנפיר וקשקשת, אבל בכלים בורות שיחין ומערות לא אסרה התורה אע"ג שאין להם סנפיר וקשקשת ומותרים.

ולגבי שקצים הנמצאים במים שבחריצין ונעיצין - דורשת הגמרא שם מכלל ופרט וכלל לאסור, "מכל אשר במים" כלל, "בימים ובנחלים" פרט, "כל אשר לו סנפיר וקשקשת במים" חזר וכלל. ואע"פ שאין זה סדר הפסוק אלא "במים" שתי פעמים כלל ואח"כ "בימים ובנחלים" פרט, אמר רבינא כמו שאמרו בארץ ישראל כל מקום שאתה

מוצא שני כללות הסמוכין זה לזה הטל פרט ביניהם ודון אותם בכלל ופרט וכלל שאין אתה דן אותם בכלל אלא כעין הפרט, מה הפרט ["בימים ובנחלים"] מפורש מים נובעים [לאסור כשאין סנפיר וקשקשת] אף כל מים נובעים [לאיסור כשאין סנפיר וקשקשת] ואלו הן חריצין ונעיצין [שיש בהם מים נובעים] שאסורים [השקצים שבהם משום שאין להם סנפיר וקשקשת], ומיעט בורות שיחין ומערות שמותרים [משום שאינם נובעים (וגם נלמד מיתור הפסוק "אכלו" כ"ל. רש"י ד"ה א"כ תאכלו)].

ותנא דבי רבי ישמעאל: דורש בחריצין ונעיצין לאיסור מריבוי מיעוט וריבוי. "במים" ריבה, "בימים ובנחלים" מיעט, "במים" חזר וריבה – ריבה הכל שגם שקצים הנמצאים במים שבחריצין ונעיצין אסורים. ומיעט שקצים הנמצאים במים שבורות שיחין ומערות שמותרים (שכן נלמד מיתור הפסוק "תאכלו" כ"ל. רש"י ד"ה ומאי מיעט), וכפי ששנה מתתיה בר יהודה: מרבה אני בורות שיחין ומערות שהן עצורים ככלים להיתר, ומוציא אני חריצין ונעיצין שאין עצורין ככלים.

פירש רש"י (ד"ה במים במים ב' פעמים) האיסור בחריצין ונעיצין משום שאין הן עצורין ככלים אלא נובעין ודומים לימים ונחלים. לפי זה משמע שאין מחלוקת בין תנא קמא לתנא דבי רבי ישמעאל, שלדברי הכל חריצין ונעיצין - אם הם נובעים אסורים, ואם הם אינם נובעים אלא עצורים ככלים מותרים, משום שאינם דומים לימים ונהרות שנובעים אלא דומים לכלים שעצורים.

ואילו **התוספות** (שם ד"ה במים) הקשו על פירושו, שאם כן למה הזכיר הטעם לאיסור משום שאינם עצורים, היה לו לומר הטעם לאיסור משום שאינם נובעים כימים ונחלים! לפיכך פירשו שחריצין ונעיצין אע"פ שאינם נובעים דומים יותר לימים ונחלים משום שאינם עצורים ככלים, ולכן לתנא דבי רבי ישמעאל שדורש ריבה ומיעט וריבה - מרבה חריצין ונעיצין שאינם נובעים לאיסור, וממעט בורות שיחין ומערות להיתר. אבל לתנא קמא שדורש כלל ופרט וכלל - מרבה להיתר אפילו חריצין ונעיצין שאין עצורים ככלים, כיון שאינם נובעים.

נמצא שבחריצין ונעיצין שאינם נובעים בדעת תנא דבי רבי ישמעאל – יש מחלוקת בין פירוש רש"י לתוספות – שלפירוש רש"י מותרים, ולפירוש התוספות אסורים. מכל מקום להלכה כתב ה**רא"ש** (שם פרק ג' סי' מה) שגם לפירוש התוספות הלכה כתנא קמא, כי היתה שגורה בפי הכל, והיא עיקר כנגד תנא דבי רבי ישמעאל. לפי זה יוצא שלהלכה אין נפקא מינא בין פירוש רש"י לתוספות הנ"ל, ובחריצין ונעיצין - אם נובעים אסורים, ואם אינם נובעים מותרים.

ואילו ה**רמב"ם** (הלכות מאכלות אסורות פרק ב הלכה יח) כתב, שהטעם שמותר לשתות שרץ המים בורות שיחין ומערות - הואיל ואינם מים נובעים והרי הם עצורים כמים שבכלים. לפי זה כתב ה**רוב המגיד** (שם) שנראה מדבריו שחריצין ונעיצין אפילו כשאינם נובעים אסורים, משום שאינם עצורים כמים שבכלים כמו בורות שיחין ומערות. ומשמע שפסק כתנא דבי רבי ישמעאל וכפירוש תוספות הנ"ל.

ב. כל ההיתר בשקצים שבמים הנמצאים בכלים או בבורות וכדומה הוא דוקא כשלא פירשו, אבל אם פירשו ממקום גדילתם אסורים (ב). ומן הסתם אין חוששים שמא פירשו לחוץ וחזרו, אלא הרי אנו מחזיקים אותם במקום מציאתם כל זמן שאין הוכחה בדבר (ג). **במה דברים אמורים:** כשאננם מאוסים עליו, אבל אם הם מאוסים עליו אפילו שאין דרך בני אדם קצה בהם - אסור לו מדרבנן משום "בל תשקצו" (ד).

מקור הלכה

וכן הסכים הרשב"א (בתורת הבית הארוך בית ג שער א דף סו עמוד ב) לפירוש התוספות: שכל שיש במים נובעין אם אין לו סנפיר וקשקשת אסור. ובמים שאין נובעין בחריצין ונעיצין אסור, אבל מה שגדל בכלים או בבורות שיחין ומערות מותר.

ומרן בשולחן ערוך (סימן פד סעיף ב) הביא את שתי הדעות הללו בשם "יש אוסרים ויש מתירים".

והמהרש"ל (חולין פרק אלו טרפות סימן קכג) פסק כיש אוסרים. והביאו הש"ך (שם סעיף ח) ושכן משמע דעת האיסור והיתר הארוך (כלל מא דין ז').

ואע"ג שהביא מרן דעת המתירים בסוף ולפי כללי הפסיקה דעתו יותר להקל, מכל מקום כתבו האחרונים נכנסת הגדולה (הגהות בית יוסף שם אות א'), פרי תואר (שם סעיף ד'), בית לחם יהודה (שם סעיף ו), מחזיק ברכה (שם אות ב'). והובאו דבריהם להלכה בזבחי צדק (שם סעיף יג) ובכף החיים (שם סעיף טוב) שלהלכה העיקר כדברי האוסרים משום ספק דאורייתא לחומרא.

(ב) כן כתב הרשב"א (בחיודשויו חולין סז. ד"ה ואע"ג, ובתורת הבית הקצר ב"ג ש"א סו:), וכתב (בחיודשויו שם ד"ה יש לו): אם פירש לאויר וקלטו לפני שהגיע לארץ - אסור מספק, כמו שהסתפקה הגמרא בזה לקמן (בסעיף ד') בדין תולעת שבתמרה שפירשה לאויר העולם ונשארה בספק, וספק דאורייתא לחומרא ואסור.

(ג) רשב"א (תורת הבית הקצר ב"ג ש"א סז.), טור (סימן פד סעיף ג) שולחן ערוך (שם סעיף א).

כתב הרא"ש (שם סימן פח) יש אומרים: שכל ההיתר הנ"ל דוקא כששוחה ושותה, אבל בכלי אסור שמא פירש בדופני הכלי. ויש לומר: שכדרך העולם דיברה ולכן הוא הדין כששותה בכלי מותר, ולא חוששים שמא פירש על דופני הכלי כל זמן שלא ראינו שפירש, אלא שמשמע לקמן בגמרא שכל שאם פירש אסור חוששים שמא פרש.

ואילו השלטי הגיבורים על הרי"ף כתב שמסקנת הרא"ש להתיר, וכתב הגהות והערות (סי' פד אות ג') שצריך לומר שלא היה גורס ברא"ש מה שסיים שלקמן בגמרא משמע שכל שאם פירש אסור חוששים שמא פרש. וכן נראה בטור שהבין כך בדעת הרא"ש ולא גרס

מה שסיים כנ"ל, שכן סתם שמן הסתם אין לחוש שמא פירשו כל זמן שאין הוכחה לדבר.

כתב ה**לבוש** (סי' פד סעי' ג): אבל השואב מים מן הבור לכלי ופירשו לדופני הכלי אפילו בפנים אסורין שאין רביתיהו בכלי אלא בבור, מיהו מסתמא לא חוששים שמא פירשו לחוץ אלא אם כן יש הוכחה בדבר שפירשו לחוץ. עכ"ד. משמע מדבריו שדוקא שאנו יודעים בוודאות שפירשו אסורים, אבל מן הסתם מותרים. וכן כתבו הש"ך (שם סעי"ק ד) וחגורת שמואל (על הלבוש שם סעי"ק ו) בדעת הלבוש ותמהו על כך, וסיימו שיש קצת מקום לומר בדבריו שמסתמא פירשו ואסורים.

והרמ"א **בדרכי משה** (סי' פד סעי"ק א) כתב שגם ה**איסור והיתר הארוך** (כלל מא אות ז) פסק שכל שאם פרש אסור – חוששים שמא פרש ואסור. ע"כ. וכן הבין הש"ך (שם סעי"ק ד) בדעת הרא"ש שסובר לאסור, משום שחוששים שמא פירשו. וכן פסק הרמ"א בהג"ה (שם סעי' א): שאסור לשאוב בכלי ולשתות מהם.

וכתב הש"ך (שם סעי"ק ה) בשם ה**כל בו** (סי' קא) שהוא הדין ליקח מים ביד אסור. וכן כתבו: ה**כנסת הגדולה** (בהגהת בית יוסף אות ד'), ה**חכמת אדם** (כלל לח אות ג'), ה**זבחי צדק** (סי' פד אות ז). וכתב הש"ך (שם סעי"ק ד) דוקא לשאוב בכלי מבורות שיחין ומערות אסור, אבל לשאוב בכלי קטן מכלי גדול – מותר, אפילו אם יפרשו אח"כ בכלי השני, משום שזהו דרך גידולם, כמבואר בסעיף ג'. וכן הסכימו עימו להלכה: ה**חכמת אדם** (שם), **זבחי צדק** (סי' פד אות ט') ו**כף החיים** (שם אות יב'). וזה שלא כהפליתי שאוסר גם בזה. ולענ"ד זה פלא וקשה להבנה, וכי שייך לומר שדיברו חז"ל בשוחה ושותה ישר בפיו, ולא בשותה בדרך ארץ שהוא ביד!! צע"ג.

(ד) איסור בל תשקצו:

כתב הש"ך (סימן פד סעי"ק ג) משמע מכאן שאין כאן איסור אפילו משום בל תשקצו, וכן כתב הרא"ה בספר ה**חינוך** (מצוה קסג) בפירוש. ואע"ג שלעיל בסי' יג סעי' א כתב הרמ"א: שאפילו דגים טהורים אסור לאוכלן חיים משום בל תשקצו. שונה כאן הדין, כיון שאין כוונתו אלא לשתות המים וגם אינם בעין. וכן כתב ה**ט"ז** (סימן פד סעי"ק ב) בשם ה**איסור והיתר הארוך** (כלל מא דין ז) שדוקא כשאינם מאוסים עליו מותר, אבל אם הם מאוסים עליו - אסור משום בל תשקצו, כמבואר ב**רמב"ם** (מאכלות אסורות פי"ז הכ"א) וכן כתב ה**מהרש"ל** (פרק אלו טריפות סי' קד).

וכתבו ה**כנסת הגדולה** (בהגהתו לטור סי' פד סוף אות ד') וה**פרי חדש** (שם אות ג'): כל דבר שדרך בני אדם נפשם קצה בהם עובר משום בל תשקצו. וכתב הפרי חדש (שם) שאם אין דרך בני אדם קצה בהם, אבל לו מאוס הוא - גם כן אסור משום בל תשקצו, וכל איסור בל תשקצו אינו אלא מדרבנן, והסמיכו אותו על הפסוק הזה, והובאו דבריהם ב**כף החיים** (שם אות ו' ח').

ג. המסנן מים או שאר משקים והיו בו תולעים או יבחושין או יתושים - אף על פי שחזרו לתוכו אסורים, משום שכבר פירשו. לפיכך משקה שדרך ליגדל בו תולעים וכיוצא בהן - אין לסננו בקסמים וקשים בלילה, שמא יפרשו התולעים על גבי הקשים והרי דינם כשרצו על הארץ, הואיל ופירשו ממקום גדילתם ואח"כ יחזרו לתוך הכלי ויבוא לשתותם. אבל מותר לסנן דרך בגד או מסננת, שהרי לא יוכלו ליפול דרך שם אל תוך המשקה. ואם המסננת יש בה נקבים שאפשר שהתולעת תחזור ותיפול בנקבי המסננת □ אסור (ה).

מקור הלכה

וכתב הפרי חדש (סימן קטז סעיף י' סוף אות יא') בגדר האיסור: שרק אם הוא דבר שכל העולם מואס בו והוא נפשו יפה לו – בטלה דעתו אצל כל אדם. אבל אם הוא דבר שיש אנשים שמאוס להם ויש אנשים שלא מאוס להם – למי שמאוס אסור משום "בל תשקצו" מדרבנן, ומי שלא מאוס לו מותר. וכתב עוד (סימן פד אות ג): שלא הולכים בענין המיאוס אחר רוב העולם, אלא אחר כל אחד ואחד, שהרי מן הסתם רוב עולם מואס בתולעים שבבשר הדגים אם היו רואים אותם, ובכל זאת מצינו (בחולין סז): כדלקמן בסעיף טז) שרבינא אמר לאימו שתבליע לו את התולעים בדגים באופן שלא יראה אותם ויקוץ בהם, הרי מוכח שרבינא היה אוכל את התולעים שבתוך הדג משום שלא היו מאוסים עליו כשלא היה רואה אותם. עכ"ד. וכן כתב הליכות עולם (חי"ו פרשת נשא הערה יא).

(ה) שנינו בחולין (סז): אמר רב הונא: לא יוריק אדם שכר [של תמרים שמצויים בו תולעים (רש"י)] למסנן בצבייתא (בקיטמי עצים או קשים דקים. רש"י) בלילה, [משום שיש לחשוש] אולי יפול תולעת למסנן ואח"כ יפול לכוס [ולא יראה (רש"י)] והרי הוא עובר משום "שרץ השורץ על הארץ".

שואלת הגמרא: אם כך בכלי [שהשכר נמצא בו ומצוי בו תולעים] גם נאסור, [משום החשש] שמה יצאה התולעת לדופן הכלי ואח"כ נפלה לכלי!!

עונה הגמרא: שם [בכלי] כך היא דרך גידולה [לצאת מעט לדופן הכלי]. ולמדו זאת מדברי הברייתא שנלמד מהפסוק "תאכלו מכל אשר במים" שבבורות שיחין ומערות שוחה ושותה מהן [יחד עם התולעים המצויים בהם] ואינו נמנע. ואיך הותר זאת, הרי יש לחוש אולי יצאה התולעת לדופן [הבור] ואח"כ נפלה [חזרה לבור]! אלא [צריך לומר משום] שכך היא דרך גידולה [ולכן אינה נאסרת בכך], גם כאן [ביצאה לדופן הכלי יש לומר שאינה נאסרת] משום שכך היא דרך גידולה. ובלשון הגמרא נקרא "היינו רביתיה".

אמר רב חסדא לרב הונא: שיש ברייתא שמסייעת לדברי; שכתוב "כל השרץ השורץ על הארץ" (ויקרא יא, מא) ובא לרבות יבחושין [כעין יתושים הנמצאים במרתפים של יין. רש"י] שסיננן [שאסורים]. הרי משום הטעם שסיננן [מן היין] אסורים, אבל אם לא סיננן מותרים.

ד. משקה שיש בו שקצים בכלי - מותר לערות המשקה מכלי אל כלי, ואין להם דין של פירש שאסור, הואיל והם תמיד עם המשקה הרי הם דרך גדילתם (ו).

מקור הלכה

וכן כתב הרשב"א (תורת הבית הקצר ב"ג ש"א סז): שכן שדרך התולעים ליגדל בתוכו - אסורים לשתותו בלילה בקשים, שמא יפרוש אחד מהם לקשים ויחזור ויפול לכלי, והרי הוא עובר עליו אם יבלענו משום שרץ השורץ על הארץ, וכן אמר "את נבלתם תשקצו" לרבות יבחושים שסיננס.

כתב הבית יוסף (סימן פד סעיף ג): ונראה דוקא במסנן על קסמים או קשים הוא שאסור, כמו שפירשו טעמו משום שיש לחוש שמא יפרוש ואח"כ יפול, אבל המסנן בבגד שאין לחוש לכך, שהרי מה שפירש בבגד משליכין אותו לחוץ ואי אפשר לו לחזור וליפול למשקה, לכן בזה גם בלילה מותר ויפה הדבר.

וכן פסקו השולחן ערוך והרמ"א (סימן פד סעיף ג): המסנן מים או שאר משקים והיו בו תולעים או יבחושין או יתושים - אף על פי שחזרו לתוכו אסורים, שכבר פירשו. לפיכך משקה שדרך ליגדל בו תולעים וכיוצא בהן - אין לסננו בקסמים וקשים בלילה, שמא יחזרו ויפלו לתוך הכלי (רוצה לומר: שמא יפרשו התולעים על גבי הקשים והרי דינם כשרצו על הארץ, הואיל ופירשו ממקום גדילתם ואח"כ יחזרו לתוך הכלי. לבוש וכף החיים שם סע"ק יט) ויבוא לשתותם. אבל מותר לסנן דרך בגד או מסננת, שהרי לא יוכלו ליפול דרך שם אל תוך המשקה [ואם המסננת יש בה נקבים שאפשר שהרחש יחזור ויפול בנקבי המסננת - אסור. (ב"ח, כנסת הגדולה בהגהת בית יוסף שם אות ח, פרי מגדים בשפתי דעת סוף אות ט, חכמת אדם כלל לח אות ז, זבחי צדק שם אות טו, כף החיים שם אות כ)].

וכתבו האחרונים [פרי תואר שם אות ה', זבחי צדק שם אות יד', כף החיים שם אות יח']: אפילו אין ידוע לו שיש תולעים במשקה זה - אסור לסננו בלילה בקשים, כיון שמין משקה זה דרכו להיות בו תולעים - חוששים שמא יש בו ויפול לכוס, ולכן אם עבר וסיננו בקשים בלילה יחזור ויסיננו בבגד.

(ו) כתב הבית יוסף (סימן פד סוף סעיף ג): והיכן שעירה המשקה שבו השרצים מכלי לכלי אחר, נראה שכלי שני דין כלי ראשון יש לו, וכשפורשים על דפנו שבפנים מותר, שכיון שלא פירשו שם אלא עם המשקה היינו דרך גדילתם הוא, ולא דומה לפירשה מתמרה לתמרה שנשארה הגמרא בספק ודינו לחומרא לאיסור כמו שיתבאר לקמן (בסעיף ד'), ואע"פ שמדברי הרא"ש הנ"ל שכתב לגבי שאב מים מבור בכלי ופירשו לדופני הכלי אסורים! אפשר ששם שונה הדין כיון שמהתחלה היו בבור ועכשיו בכלי, אבל כאן שמהתחלה היו בכלי ועכשיו גם בכלי שייך יפה לומר היינו דרך גדילתם הוא ומותרים. עכ"ד.

ה. יתושים בעלי כנפים אסורים בלא סינון אפילו לבולעם על ידי שתיה, משום שמן הסתם פורחים באויר, ולא הותר אלא אותם שאין להם כנפים (ז).

מקור הלכה

והביא הרמ"א **בדרכי משה** (שם סעי' ב) ראייה לדבריו, ממה שלא אסרו בסינון בקשים אלא משום שחוששים שמא יפרוש על הקשים ויחזור לכלי, אבל לא חששו שיפרוש מכלי ראשון לדופני כלי שני. וכן פסק הרמ"א בהג"ה (שם סוף סעי' ג) כדברי הבית יוסף להלכה: מותר לערות המשקים מכלי אל כלי, הואיל והם תמיד עם המשקה היינו דרך גדילתם הוא.

וכן פסקו **רוב האחרונים** [ש"ך שם סעי' י, מנחת יעקב על התורת חטאת כלל נד אות ח, חכמת אדם כלל לח אות ג, ערוך השולחן סי' פד אות כב, בית לחם יהודה שם אות ה', פרי תואר שם אות ו', זבחי צדק שם אות טז, כף החיים שם אות כא] שלא **כהמהריק"ש** (שם) שמחמיר בזה והדמשק **אליעזר** שאוסר בזה כמו שהובא **בכנסת הגדולה** (הגהת בית יוסף שם אות יב) וכתב על כך שאין דבריהם עומדים בפני כל אותם פוסקים שמתירים. וכן הסכים **השולחן גבוה** (שם אות יב) להלכה כהבית יוסף והשיג על החולקים בזה.

וכן דעת **החיד"א** במחזיק ברכה (שם אות ו'), וכתב: שאע"פ שלא הביא מרן דין זה בשולחן ערוך, מכל מקום מצינו כמה דינים מדינים שונים שהשמיט בשו"ע והם הלכה. והובאו דברי הפוסקים הנ"ל בזבחי צדק (שם) וכף החיים (שם אות כב) להלכה.

(ז) **כנסת הגדולה** (הגהת בית יוסף סי' פד סוף אות ג') בשם **דמשק אליעזר**, **פרי מגדים** בשפתי דעת (שם סעי' י), **חכמת אדם** (כלל לח אות ד), הובא להלכה **בזבחי צדק** (שם אות יז) **וכף החיים** (שם אות כג').

ו. תולעים הגדלים בפירות וירקות כשהם תלושים - מותרים, משום שלא אסרה התורה אלא "שרץ השורץ על הארץ". במה דברים אמורים: כשלא פירשו מן הפרי והירק, אבל אם פירשו לארץ - אסורים משום "שרץ הארץ". ואילו תולעים הגדלים בפירות וירקות בעודם מחוברים לקרקע - אסורים משום "שרץ הארץ" אפילו אם לא פירשו לארץ (ח), ואפילו אם אינן רוחשות בפרי ובירק כמו שמצוי בפולים ובחומוס בתולעת הנקראת "זרעית" (עיין עוד מה שכתבנו בזה באינדקס בערך "פולים" ובערך "חומוס"), ובדיעבד אם כבר נתבשל אין לאסור התבשיל, ובתנאי שאין לחוש לתולעים בעין שלא התבטלו משום בריה (ט).

מקור הלכה

(ח) בדין פרי שהתליע;

שנינו בחולין (דף סז סוף ע"א) אמר שמואל: קישות (קישוא) שהתליע באביה (בעודה מחוברת לקרקע. רש"י) אסור משום "השרץ השורץ על הארץ". ניסתה הגמרא לתת ראייה לדבריו ממה ששנינו בברייתא אחת שאומרת "וכל שרץ השורץ על הארץ שקץ הוא לא יאכל" בא הכתוב להוציא (למעט) את הזיזין שבעדשים (מין יתושים המצויים בעדשים. רש"י) ואת היתושים שבכליסים (מין קטנית. רש"י) ותולעת שבתמרים ושברוגרות (שבתאנים היבשות) שמותרים [משום שאינם שורצים על הארץ אלא בתוך העדשה, הקטניות או הפירות (רש"י ד"ה להוציא)].

ובברייתא אחרת שנינו: "וכל השרץ השורץ על הארץ שקץ הוא לא יאכל" בא לרבות תולעת שבעיקרי זיתים ושבעיקרי גפנים שאסורים! ומהו יישוב הסתירה בין הברייתות: יש לומר ששתי הברייתות מדברים באופן שהתליעו בתוך הפירות, והברייתא השניה שאסרה דיברה באופן שהזיתים והענבים התליעו כשהם מחוברים לאילן, ואילו הברייתא הראשונה שהתירה דיברה באופן שהתליעו בתוך הפירות לאחר שנתלשו מן הקרקע. ומכאן ראייה לדברי שמואל הנ"ל. דוחה הגמרא שאין מכאן ראייה לדברי שמואל, משום שיש לומר ששתי הברייתות מדברות באופן שהתליעו בעודם מחוברים לקרקע, ואינו קשה, שהברייתא שהתירה מדברת בפירות שהתליעו, והברייתא שאסרה "תולעת שבעיקרי זיתים ושבעיקרי גפנים" שהתולעת נמצאת באילן עצמו ולא בפרי הזית או הגפן, וכן נשמע מלשון זו כך ולא כדברי שמואל.

נמצאנו למדים: תולעים הגדלים בפירות בתלוש – מותרים לכל הדעות. [וכן פסקו להלכה הטור והשולחן ערוך (סימן פד סעיף ד): תולעים הגדלים בפירות בתלוש – מותרים, שלא אסרה תורה אלא שרץ השורץ על הארץ, והוא שלא פירשו מן הפרי, אבל פירשו מן הפרי לארץ אסור משום "שרץ הארץ".]

ואילו תולעים הגדלים בפירות במחובר – נחלקו שמואל והגמרא; שלדעת שמואל: אסורים, משום שנקרא "שרץ הארץ". ולדעת הגמרא: מותרים, כיון שלא נקרא "שרץ הארץ" אלא כשפירשו מהפרי לארץ, וכן משמע מדברי הברייתא.

וכתבו **התוספות** (שם סז: ד"ה דיקא נמי): שמכאן דקדקו **רבינו תם ורבינו נתנאל וריב"א** שאין הלכה כשמואל, כיון שהגמרא דחתה דבריו שכן משמע מהברייתא "ולעת שבעיקרי זיתים ושבעיקרי גפנים" שלא כשמואל. מכל מקום **בהלכות גדולות** (סוף סימן סב) וב**שאלתות** דרב אחאי גאון (פרשת שמיני סימן פד) פסקו כשמואל, מזה שאמר רב פפא לעיל (חולין נח). שנשמע מדברי רב הונא שמה שאמר שמואל קישות שהתליע בעודה מחוברת לקרקע אסור, שלאחר שנים עשר חודשים של שנה מותר, אע"ג שהתלמוד מדקדק שלא כשמואל מהברייתא אינו אלא לכאורה, אבל אכן גם לשמואל יש ליישב ולפרש שתולעת שבעיקרי זיתים היינו בזיתים בעודן מחוברים לקרקע. וכתב **המרדכי** (חולין ס"י תרמג) **שרש"י** פסק בתשובה (ס"י קמג) כריב"א ורבינו תם שאין הלכה כשמואל. ע"כ.

ואילו **הרי"ף** (חולין כג סוף ע"כ) ו**הרמב"ם** (הלכות מאכלות אסורות פ"ב הטי"ו) ו**הרשב"א** (תורת הבית הארוך ב"ג ש"ג פג. הקצר שם פב:) פסקו להלכה כשמואל. ולזה הסכים **הר"ן** (חולין כג סוף ע"ב). וכתב **המרדכי** (חולין ס"י תרמג) שכן פסק **בספר התרומה** כשמואל. וכתב **הגהות מיימוניות** (מאכלות אסורות פ"ב אות כג) בשם **הסמ"ג** (לאוין קלב) שיש להחמיר בזה כי יש לדחות ראיות רבינו תם וריב"א.

והובא מחלוקת הפוסקים הגאונים והראשונים הנ"ל **בבית יוסף** (סימן פד סעיף ו') וסיים: ולענין הלכה כיון שהרי"ף והרמב"ם מסכימים לאסור [כשמואל] כך נוקטים, וכל שכן שרוב הפוסקים מסכימים לדבריהם וחולקים על ריב"א ורבינו תם. וכן פסק מרן **בשולחן ערוך** (שם) להלכה כשמואל: תולעים הגדלים בפירות בעודם במחובר חשוב כשורץ על הארץ ואסור אע"פ שלא פירש.

(ט) כתבו **התוספות** (חולין סז: ד"ה דיקא) ו**הרא"ש** (שם פרק ג סימן סח): גם לשמואל כל האיסור בתולעים הגדלים בפרי בעודו מחובר הוא דוקא כשרוחש, אבל אם אינו רוחש מותר, ולכן תולעים הנמצאים בפולין תחת הקליפה והקליפה משחרת עליהם מבחוץ וכשמסירים הקליפה מוצאים היבחושים תחתיה, ולפי שהם מונחים במקום צר, לא קורין להן השורץ על הארץ כל זמן שלא ריחש. וכן משמע מפירוש **רש"י** קישות שהתליע במחובר לקרקע – כיון שמהלכת התולעת בקישות המחובר לקרקע הרי היא כמהלכת על גבי קרקע.

וכתב הגהות מיימוניות (מאכלות אסורות פרק ב אות ז') שכן הורה **הר"מ** [מרוטנבורג].

ואילו הר"ן (שם יט. ד"ה ולענין) והרשב"א (תורת הבית הקצר בית ג שער ג דף פג.) והגהות מיימוניות בשם רבינו יחיאל כתבו לחלוק על כך: שאפילו לא הלך התולע בתוך הפרי המחובר לקרקע לשמואל נקרא שרץ השורץ על הארץ.

ולענין הלכה כתב הבית יוסף (סימן פד סוף סעיף ו'): כיון שהתוספות והרא"ש ורש"י (הר"מ [מרוטנבורג] מסכימים להתיר, כך נוקטים. וכן פסק מרן בשולחן ערוך (שם). ואילו הרמ"א בדרכי משה (שם סעיף ה) הביא בשם האיסור והיתר הארוך (כלל מו דין ב) שיש להחמיר כהרשב"א. וכן פסק הרמ"א בהג"ה (שם) כתשובת הרשב"א (ח"א סי' רעה): פעמים נמצא בפרי כמין נקודה שחורה, והוא מקום שמתחיל התולעת להתרקם, וצריך ליטלו משם בעומק שאסור כמו התולעת עצמו. עכ"ד. הרי שפוסק להלכה כהרשב"א שלא צריך שירחש. וכן פסקו לאיסור: הש"ך (שם סעיף יט) והט"ז (שם סעיף י) והפרי חדש (שם אות יח). וכן הסכימו עימו להלכה הפוסקים הספרדים, ואלו הם: כנסת הגדולה (הגהת בית יוסף שם אות לג), פרי תואר (שם אות יג), מחזיק ברכה (שם אות יא) בשם כרם שלמה (יו"ד סימן יד). וכתב השולחן גבוה (שם אות כג) שכן מנהג שאלוניקי לאסור פולים ועדשים, ואע"ג שקיבלנו הוראות מרן השולחן ערוך, מנהג הזה לאסור היה קדמון לפני הוראת השולחן ערוך. וכתב הזבחי צדק (שם אות מג) שכן מנהגם בבגדד לאסור ולהסיר הנקודה השחורה. והביאם הכף החיים (שם אות דף) להלכה.

מכל מקום אין זה אלא לחומרא ולכתחילה, אבל בדיעבד כשכבר נתבשל אין לאסור התבשיל, כמו שכתב הרמ"א בתורת חטאת (כלל מו דין ב) והסכימו עימו להלכה הש"ך (שם סעיף כ) והט"ז (שם סעיף י) וכנסת הגדולה (שם) וזבחי צדק (שם אות מד) וכף החיים (שם אות ה).

ובתנאי שאין לחוש לתולעים בעין, שאם כן אסור התבשיל משום בריה שאינה בטלה אפילו כשיש ששים היתר כנגדה. (ט"ז שם, כנסת הגדולה שם, חכמת אדם כלל לח סעיף יב, זבחי צדק וכף החיים שם)

ותבט עיני בהליכות עולם (ח"ו נשא סעיף ב הערה ב') ובילקו"י (הלכות תולעים סי' פד סעיף ח) שפסקו להלכה כדעת מרן השולחן ערוך להקל בפולים ואפונים, כיון שאין התולעת שם רוחשת. למרות שכל גדולי פוסקי הספרדים שמנינו לעיל הסכימו להלכה לאסור כדעת הרמ"א, משום שכך נהגו לפני מרן השולחן ערוך לאסור, כמו שכתבו השולחן גבוה (שם) והזבחי צדק (שם) והכף החיים (שם). וזה פלא עליהם. ומה שכתב הליכות עולם (שם) להקל בזה משום ספק ספיקא, שיש לצרף דעת הפוסקים הסוברים שאין הלכה כשמואל, הנה מרן השולחן ערוך לא חש לספק ספיקא זה, כמו שכתבו הפרי תואר (שם אות יג) והשולחן גבוה (שם אות כא) והכף החיים (שם אות נג): שאם נצרף ספק אחר [לספק שמא התליעו בתלוש] חוץ מהספק שמא הלכה כשמואל – יש להתיר מטעם ספק ספיקא. עכ"ד. למרות שיש מקום לחלק ולומר שרק כאשר הספק הוא מחסרון ידיעה אם התליע במחובר או בתלוש, אינו נחשב כספק לצרפו לספק אחר, ולכן לא מספיק לומר

ז. תולעת הגדלה בפרי וירק כשהוא תלוש ופירשה לארץ - אסורה משום "שרץ הארץ" (כנ"ל בסעיף הקודם) אפילו אם מתה באויר לפני שהגיעה לארץ, ואפילו לא פירשה כולה מהפרי אלא מקצתו, או שלא פירשה אלא על גבי הפרי, או על הגרעין שבתוכו, או שפירשה מפרי לפרי - אסורה. אבל אם התולעת מתה ואח"כ פירשה לחוץ - מותר, ויש אוסרים, ונכון לחוש ולהחמיר כדעת האוסרים (י).

מקור הלכה

הספק שמא הלכה אינה כשמואל כדי לעשות ספק ספיקא, אלא צריך עוד ספק אחר כדי להתיירו, וכמו שכתב הליכות עולם (שם סוף הערה ב). מכל מקום לא מצינו שמבטלים מנהג משום ספק ספיקא, כשהמנהג לאסור ולא להתחשב בספק ספיקא להקל. וכן פסק הפרי חדש (שם אות יח) לאסור, והסכים עימו הפרי תואר (שם אות יג) להלכה, ובנוסף התקיף בחומרא את מי שכתב להקל בזה עיין שם. וכן עיקר.

(י) שנינו בחולין (סז): נסתפק רב יוסף:

א. תולעת [שהתלעה בפרי לאחר תלישתה שמותר לדברי הכל (רש"י)] שפירשה [מתוך הפרי לארץ (רש"י)] ומתה [בעת נפילתה לפני שהגיעה לארץ (רש"י)] - מה הדין (האם כיון שלא הלכה על הארץ אינה אסורה משום "שרץ השורץ על הארץ" או שאין צריך שתלך על הארץ ואסורה. רש"י)?

ב. תולעת שפירשה מקצתה לארץ - מה הדין (האם צריך שתהיה כולה על הארץ או מספיק שתהיה מקצתה על הארץ כדי לאוסרה באכילה. רש"י)?

ג. תולעת שפירשה מהפרי כולה לאויר העולם [נוקלט אדם אותה בפיו לבלועה בעודה חיה לפני שהגיע לארץ (רש"י)] - מה הדין (האם היא מותרת כיון שלא הגיעה לארץ, או דוקא כשהיא מתה שאינה ראויה לרחוש בארץ מותרת, אבל כשהיא חיה שראויה לרחוש אסור. רש"י)? ונשאר בספק.

וכן נסתפק רב אשי:

א. תולעת שפירשה לגג תמרה - מה הדין (האם אנו אומרים שמותרת משום שכך היא דרך גדילתה, או שאנו אומרים שאסורה משום שדומה לתולעת ששורצת על גבי דבר אחר. רש"י)?

ב. תולעת שנמצאת בגג גרעינה - מה הדין (האם דוקא גג תמרה נחשב כדבר אחר ואסור, אבל גג גרעינה מותר משום שכל התולעים מגרעיני הפרי הן גדלים. רש"י)?

ג. תולעת שיצאה מתמרה לתמרה [אחרת ולא שרצה על גגה (רש"י)] - מה הדין (האם משום שלא נוצרה מתמרה זו נחשבת לשרץ האסור, או שצריך שתצא לאויר העולם כדי שתהיה אסורה וכאן יצאה מתמרה לתמרה אחרת שהיתה צמודה אליה ומותרת. רש"י)? ונשאר בספק.

כתב הבית יוסף (סימן פד סוף סעיף ד): כל אותם דינים הנ"ל שנשארו בספק - פשוט שהולכים בהם להחמיר, שהרי איסור תורה הוא [נספק דאורייתא לחומרא], וכן פסקו הפוסקים לאיסור.

וכן פסקו ה**טור** וה**שולחן ערוך** (סימן פד סעיף ד): תולעים הגדלים בפירות בתלוש – מותרים, שלא אסרה תורה אלא שרץ השורץ על הארץ. במה דברים אמורים: שלא פירשו מן הפרי. אבל פירשו מן הפרי, אפילו לא הגיע לארץ אלא שמת באויר לפני שהגיע לארץ, ואפילו לא פירש כולו מהפרי אלא מקצתו, או שלא פירש אלא על גבי הפרי או על הגרעין שבתוכו, או שפירש מפרי לפרי – אסור.

כתב ה**רא"ש** (חולין פ"ג סוף סימן סח) יש שגורסים בגמרא בספק הראשון של רב יוסף הנ"ל במקום תולעת שפירשה מהפרי ומתה, גורסים פירש מת כגון שמת בתוך הפרי. ולא מסתבר להסתפק בזה עכ"ד.

אבל ה**רמב"ם** (הלכות מאכלות אסורות פ"ב הט"ז) נראה שגורס כן, וכתב ה**רמב"ם** (שם) שכך היא גירסת ה**רי"ף** (חולין כד). ו**רבינו חננאל** ושכן הסכים ה**רשב"א** (תורת הבית הקצר ב"ג ש"ג פג, הארוך שם פד סוף ע"א). והביאם מרן **בית יוסף** (סימן פד סעיף ד). וכתב ה**דרכי משה** (שם אות ב) שב**איסור והיתר הארוך** (כלל מא דין ט-י) כתב כדברי ה**רא"ש**.

וכתב מרן **בשולחן ערוך** (סימן פד סעיף ד) בשם "ויש אוסרים" דעת ה**רי"ף** וה**רמב"ם** וסיעתם, שאפילו מת בתוך הפרי ופירש אח"כ אסור.

וכתב ה**ש"ך** (שם סעיף יב) שנראה דעת השולחן ערוך בסתם כה**רא"ש**, וכן נראה מתוך דבריו **בבדק הבית** (שם סוף סעיף ד): כתב **רבינו ירוחם** (נתיב טו ח"ה אות כז דף קלו ע"ג) ולגירסת ה**רי"ף** תולעים הנמצאים בעדשים ובפולין והרתיחן עד שמתו התולעים שבתוכן, וכשבשלם בקדרה מצא מהתולעים בקדרה שיצאו – אסורים, ולגירסת **רש"י** מותרים, ולזה הסכימו **גדולי המורים**. ע"כ. משמע שדעתו להתיר. וכן דעת **ספר התרומה** (סי' לה-לו) וה**מרדכי** (חולין סי' תרמד) וה**סמ"ג** (לאוין קלב) וה**גהות מיימוני** (מאכלות אסורות פ"ב אות ד') וה**סמ"ק** (סי' ריב) ו**שערי דורא** (סי' נב) ועוד כדעת ה**רא"ש**. וכן פסקו ה**איסור והיתר הארוך ומהרש"ל** (חולין פ"ג סי' קיב). ע"כ מה**ש"ך**.

וכתבו ה**אחרונים** [כנסת הגדולה (הגהת בית יוסף סימן פד סוף אות טז'), פרי חדש (שם אות יג), פרי תואר (שם אות ט), שפתי דעת (שם אות יב), שולחן גבוה (שם אות טו), זבחי צדק (שם אות כה), כף החיים (שם אות לד)] לחוש ולהחמיר כדעת ה**אוסרים**.

ח. פרי שהתליע בתלוש וחורו נקוב לחוץ - לספרדים ההולכים בעקבות מרן השולחן ערוך: מותר, ולא חוששים שמא פירש וחזר. ולא שכנוזים היוצאים ביד רמ"א: אסור, משום שחוששים שמא פירש וחזר (יא).

מקור הלכה

(יא) כתב הרשב"א (בתורת הבית הקצר ב"ג ש"ג פג.): כל זמן שנמצא בתוך הפרי אפילו חורו נקוב לחוץ לא חוששים שמא פירש וחזר לחורו. וכתב הבית יוסף (סימן פד סוף סעיף ד) שנראה לו טעמו של הרשב"א ממה ששינונו בשרצים שבכלים ובורות שאע"פ שהכלים והבורות פתוחים שוחה ושותה מהם ואינו חושש שמא פירשו וחזרו. וכן פסק מרן בשולחן ערוך (שם).

ואילו הרמ"א בדרכי משה (שם סעי"ק ג) הביא: שהמרדכי (חולין סי' תרמג) ושערי דורא (סוף סי' מו) כתבו: שאם חורו מקוב לחוץ אסור, משום שחוששים שמא פירש. וכתב התרומת הדשן (סי' קעא) שכך יש לנהוג, ודוקא בודאי מתולעים, אבל בספק אם יש בהם תולעים יש לעשות כמו שכתב הרא"ש ליתנם במים צוננים וכו'. וכן פסק הרמ"א בהג"ה (סי' פד סעיף ד) כדעת האוסרים הנ"ל ושכך נהוג.

והטעם שלא חששו לראיית הבית יוסף משרצים שבמים – כתב הש"ך (שם סעי"ק יג): משום שאינו דומה לשרצים שבמים, כיון שכאן חורו נקוב לחוץ הרי זה קצת הוכחה שפירשו וחזרו, ועוד שדרך התולעים לפרוש חוץ לפרי ולחזור ולא בכלי. עכ"ד. וכן פסק הפרי חדש (שם אות טו). וכתב הבן איש חי (שנה שניה פרשת נשא סעיף יי) שיש לחוש לדברי האוסרים, ושכן המנהג פשוט בעיר בגדד לאסור בחורו נקוב לחוץ. והובא בכף החיים (סימן פד אות לו) להלכה.

לעומת זאת נראה דעת השולחן גבוה (סימן פד אות טז) והפרי תואר (שם אות יא) כדעת השולחן ערוך להיתר, וכן פסק ההליכות עולם (ח"ו פרשת נשא אות ד) כדעת השולחן ערוך להיתר, ושכן המנהג להקל.

ט. פרי שדרכו להתליע במחובר לקרקע - אסור לאוכלו בלא בדיקה בתוך יב' חודש משנתלשו, וכל שכן פרי שודאי התליע אלא שספק אם התליע במחובר או בתלוש שאסור לאוכלו בלא בדיקה בתוך יב' חודש. אבל לאחר שנים עשר חודש אפילו התליע במחובר לקרקע - מותר (**יב**). אך אם רוצה לבשלו - יש לחוש שמא כשיתנו במים בתוך הסיר יצאו התולעים לחוץ וירחשו במים ואסור, לכן לפני שמבשלו יתן לתוך מים צוננים והתולעים יעלו למעלה וישליכם לחוץ, ואח"כ יתנו לתוך מים רותחים שבסיר שאם נשאר בו תולעת ימות מיד (**יג**). ובתוך יב' חודש אם רוצה לבשלו - לא יועיל לו התקנה הנ"ל אלא צריך לבדוק לפני שמבשלו (**יד**). ואם עבר ובישל תוך יב' חודש בלא בדיקה - אם יכול לבדוק בודק, ואם אינו יכול לבדוק - בפרי שמוחזק בתולעים אסור, אבל בפרי שאינו מוחזק בתולעים מותר (**טו**), ואם נמצאו קצת תולעים בסיר - משליכם ואוכל את השאר, משום שאין בפליטתם כדי לאסור התערובת (**טז**), ודוקא כשלא נמצאו תולעים אלא אחד או שניים, אבל אם נמצאו שלושה וארבעה הכל אסור, ולא מועיל שיזרוק אותם, כיון שהחזק תבשיל זה בתולעים (**יז**), והוא מאכל שאי אפשר לסננו ולהסיר ממנו תולעים. אבל אם אפשר לסננו, מעביר משם התולעים שנמצאים שם והשאר מותר (**יח**).

מקור הלכה

(יב) שנינו בחולין (נח). אמר רב הונא: כל בריה שאין בו עצם (כגון תולעים ושרצים) – אינו מתקיים שנים עשר חודש. אמר רב פפא נשמע מדברי רב הונא מה שאמר שמואל קישות (קישוא) שהתליע באביה (בעודו מחובר לקרקע) אסורה (כנ"ל בסעיף ו'). [לפי זה יוצא] שאותם תמרים [שהתליעו (רש"י)] בתוך הכד [ולא ידוע אם התליעו בעודם מחוברים לקרקע או שהתליעו בעודם תלושים בכד (רש"י)] – לאחר שנים עשר חודש מותרים [באכילה, משום שאם במחובר התליע לא היה חי עד אחר שנים עשר חודש (רש"י)]. ואע"פ ששרץ שמת אסור באכילה, כיון שאחר יב' חודש אין בו לחות כלל הרי הוא נחשב כעפר הארץ, ולכן אמרו "אינו מתקיים" ולא אמרו "אינו חי"! (הרא"ש שם פ"ג סי' נג בשם הראב"ד, וכן כתב הר"ן שם דף יט:).

עד כאן לפי פירוש רש"י, שמדובר שאנו יודעים שהתמרים התליעו אלא שמסופקים אם התליעו במחובר או בתלוש. ולפי זה יוצא: שאם אין אנו יודעים אם התליעו מותרים באכילה בלא בדיקה!

ואילו ה**רשב"א** וה**ר"ן** (שם סוף ע"א) כתבו: שאינו נראה כן, משום שאם מדובר בודאי התליעו למה נקטה תמרים ולא פירות בסתם, אלא משמע שמשום שבתמרים מצוי בהם שמתליעים בעודם מחוברים לקרקע, אפילו שאינו ודאי שהתליעו אלא מיעוט המצוי חששו ואסרו לאכול תמרים בלא בדיקה, אך לאחר שנים עשר חודש מותרים הם באכילה בלא בדיקה.

וכן פסק הרמב"ם (הלכות מאכלות אסורות פרק ב הלכה טו): כל מיני פירות שדרכן להתליע כשהן מחוברין - לא יאכל עד שיבדוק הפרי מתוכו, שמא יש בו תולעת. ואם שהה הפרי אחר שנעקר שנים עשר חודש - אוכל בלא בדיקה, שאין תולעת שבו מתקיימת שנים עשר חודש.

וכן פסקו הטור והשולחן ערוך (סימן פד סעיף ז-ח): פרי שדרכו להתליע במחובר - אסור לאוכלו בלא בדיקה בתוך שנים עשר חודש משנתלשו, וכל שכן פרי שודאי התליע אלא שספק אם התליע במחובר או בתלוש שאסור לאוכלו בלא בדיקה בתוך שנים עשר חודש. אבל לאחר שנים עשר חודש אפילו התליע במחובר - מותר. עכ"ד.

(יג) כתב הרב המגיד (שם) שמדברי הרמב"ם (שם) והרמב"ן (חולין נח): נראה שלאחר יב' חודש אין צריך שום בדיקה, משום שלא חוששים שמא יפרשו בשעת הבישול. לעומת זאת כתב הרא"ש (שם פרק ג ס"ג נג): שגם לאחר שנים עשר חודש צריך לבדוקם ולהשליך התולעים הנמצאים ביניהם בחוץ או על גבי הפרי, ואף לאחר שישליך התולעים הנמצאים בחוץ יש לחוש שמא כשיתנם במים בתוך הקדרה יצאו לחוץ וירחשו במים או בדופני הקדרה או על גבי הפרי ואסורים (כנ"ל בסעיפים ד-ו), ולכן הבא לבשל אותם לאחר שנים עשר חודש יתנם לתוך מים צוננים והתולעים יעלו למעלה וישליכם לחוץ, ואח"כ יתנם בקדרה רותחת שאם נשאר בו תולעת ימות מיד. עכ"ד. והובאו דבריו בטור (ס"י פד סעי' ז-ח). וכן כתב הרשב"א (בתורת הבית הקצר בית ג שער ג דף פג.) והוסיף: שזו תקנה שמועילה בלא בדיקת כל פרי ופרי. וכן נפסק להלכה בשולחן ערוך (סימן פד סעיף ח) ובתורת חטאת להרמ"א (כלל מו דין ז). וכן דעת הש"ך (שם סעיף כז) להלכה שלא כדברי המהרש"ל שהביא: שבפירות שיש בהם גרעינים לא מועיל תקנה זו, משום שאפילו בתלוש חוששים שמא פירש על גבי גרעיניה ואסור. שהרי מדברי הפוסקים הנ"ל שסתמו להיתר על ידי תקנה זו, ולא חילקו בין פירות שיש בהם גרעינים לפירות שאין בהם גרעינים, משמע שסוברים שגם בפירות שיש בהם גרעינים מועיל להם תקנה זו, ולא חוששים שמא פירשו על גבי גרעיניה.

וכתב הפרי מגדים בשפתי דעת (שם אות כד): הבדיקה מועילה רק כשיתן תחילה במים צוננים ואח"כ במים רותחים, אבל ההיפך ליתן תחילה במים רותחים ואח"כ במים צוננים לא מועיל. והובאו דבריו להלכה בזבחי צדק (שם אות ס') ובכף החיים (שם אות עד).

(יד) בתוך שנים עשר חודש - כתב הרא"ש (שם): שאין להם תקנה הנ"ל. והסבירו מרן הבית יוסף (שם): משום שחוששים שמא קצת תולעים לא יעלו למעלה ויתבשלו ויאכלם והם אסורים אע"פ שלא פירשו, לפי שהם גדלו במחובר לקרקע. ואילו הר"ן (שם) כתב טעם אחר למה אין להם תקנה הנ"ל: לפי שאין הפירות שמתליעים במחובר צפים כמו אותם שמתליעים בתלוש. והובאו דבריו בבית יוסף (שם).

וכן כתב הרשב"א להלכה (בתורת הבית הקצר בית ג סוף שער ג דף פג.) שאסור לעשות כן תוך שנים עשר חודש, מפני הרחש הקטן המצוי בעודן במחובר, והרי אפשר לו להתקיים כן כל השנים עשר חודש, ולפיכך כל תוך שנים עשר חודש צריכים בדיקה. וכן כתב הט"ז

(סי' פד סעי'ק יד) בשם הרש"ל לבאר מה שאמרו אין להם תקנה, היינו תקנת המים צוננים ורותחים, אבל בדיקה יפה כל פרי בפני עצמו לראות שאין בו פגם מבחוץ מספיק.

(טו) כן כתב הרשב"א (תורת הבית הקצר ב"ד ש"ג פג.), וטעמו משום שדומה לדין בני מעיה של בהמה (המבואר בחולין ט). שאם בא זאב ונטל את בני מעיה של בהמה – מעמידים אותה בחזקת היתר. ועוד שיש כאן שני ספיקות – ספק אם היה שם תולעת שריחשה או לא, וגם אם תרצה לומר שהיה שם תולעת שריחשה ספק אם נימוחה בבישול ואינה בריה שלימה ונתבטלה בששים, ובספק ספיקא אפילו באיסורי תורה הולכים להקל. וכן פסקו להלכה הטור והשולחן ערוך (סימן פד סעיף ט).

ו**כתב הש"ך** (שם סעי'ק כט) בשם האיסור והיתר הארוך (כלל מא סוף דין ג'): ודוקא כשלא הוחזקו בתולעים אלא בסתם, אבל אם הוחזקו בתולעים הרי זה ודאי ולא ספק נואינו אלא ספק אחד שמא נימוח או לא ובספק אחד דאורייתא הולכים להחמיר ולאסור. וכן כתב הרשב"א בתשובה (ח"א סימן קיג) שכל שהוחזק בתולעים צריך בדיקה כדי לצאת מאותה חזקה]. וכן נראה מדברי המהר"ם מלובלין בתשובה (סוף סימן כז). עד כאן מהש"ך. וכן כתבו: **הכנסת הגדולה** (הגהות הטור סימן פד אות יז), **פרי חדש** (שם אות לא), **כרתי** (שם אות טז) **פרי מגדים** (שפתי דעת שם אות כט), **ערוך השולחן** (שם אות ע-עב), **מנחת יעקב** (כלל מו אות ח).

(טז) טור בית יוסף ושולחן ערוך (סימן פד סעיף ט) על פי דברי הרשב"א (בתורת הבית הקצר שם) בעבר עליהם שנים עשר חודש, משום שבפירשו לתוך הקדרה אין חילוק בין בתוך שנים עשר חודש לבין אחר שנים עשר חודש. והטעם שאין בפליטתן כדי לאסור: כתב הרא"ש בתשובה (כלל כ" דין ג'): תולע הנמצא בפרי מבושל אני מתיר האחרים, כי טעם התולע בטל בששים, ואף בפרי יש ששים לבטל תולע שבו, שכך שיער הר"מ [מרוטנבורג] ז"ל שאין לך פרי שלא יהיה בו יותר מששים כנגד התולע שבו עכ"ל. ונסתפק בזה התרומת הדשן (סי' קע"ב): שהרי אנו רואים לפעמים תולע גדול בפרי קטן, וכתב שנראה לו לנהוג כמו שקיבל מגדולים שבפירות גסים סומכים על שיעורו של מהר"מ, אבל לא בפירות הקטנים, אע"פ שאחד מן הגדולים כתב שיש לסמוך על שיעורו של מהר"מ אפילו בגודגדניות (דובדבנים) משום שאע"פ שהתולע גדול שמא מה שהוא נותן טעם ממנו אינו אלא דבר מועט, שרוב גופו סרוח ופגום ובאוש, ותמה על כך היאך ידע הר"מ לשער זה אם לא היה מקובל רב מפי רב עד חכמי התלמוד! **[בית יוסף סי' פד סעי' יג]** וכתב הרמ"א בהג"ה (שם סעיף ט) בטעם הדבר כהר"מ מרוטנבורג המובא ברא"ש הנ"ל: כי אין לך פרי שאין בו ששים נגד טעם התולעת שבתוכו. וכתבו האחרונים [פרי חדש שם אות לב) ושכן הוא דעת הט"ז (שם אות יד), פרי תואר (שם אות כ'), מנחת יעקב (כלל מו אות כח), פרי מגדים (משבצות זהב אות יד, שפתי דעת אות ל), חכמת אדם (כלל לח אות יב), זבחי צדק (סימן פד אות סה) וכף החיים (שם אות פ): שגם בפירות קטנים שאין בפרי ששים כנגד התולעת מותר, כיון שיש ששים נגד טעם התולעת, ועוד שדברים המאוסים ונפשו של אדם קצה בהם בטלים ברוב כמבואר בסימן קז סעיף ב, ולכן הוא הדין בתולעת, ודלא כהש"ך בזה.

(יז) כן כתב הר"ן (חולין יט): בשם הראב"ד: שדוקא שלא נמצאו תולעים אלא אחד או שניים, אבל אם נמצאו שלושה וארבעה הכל אסור, ולא מועיל שיזרוק אותם, כיון שנמצאו שם כל כך הוחזק תבשיל זה בתולעים, ומשום ספק אחד שמא נימוחו בבישול ונתבטלו בששים לא מתירים [שהרי הוא ספק דאורייתא לחומרא ואסור (כנ"ל בש"ך שם סע"ק כט)]. וסיים הר"ן שהדעת מכרעת כדבריו.

וכן פסק מרן בשולחן ערוך (סימן פד סוף סעיף ט) בשם "יש מי שאומר". וכתב הפרי תואר (שם אות כא) הטעם שנקט השולחן ערוך בשם "יש מי שאומר", משום שלא הובאה דעה זו בדברי הרבה פוסקים, ולעולם לכל הדעות כל שנמצאו שלושה תולעים הכל אסור. כתב הש"ך (שם סע"ק לא): כיון שמדובר כאן בנמצאו תולעים בתוך יב' חודש, משמע שמשום שאפילו הם בתוך הפרי ולא פירשו לבחוץ - אסור מפני שהתליעו במחובר. אבל אם נמצאו לאחר יב' חודש, שאין איסור בתוך הפרי אלא כשפירשו, יש להתיר משום ספק ספיקא, ספק פירש חי או פירש מת שמותר, ואם תאמר שפירש חי שמא נימוח ומותר, ואע"פ שבתולע עצמו שפירש מת יש להחמיר כנ"ל (בסעיף ז) בשם "יש אוסרים", מכל מקום כאן יש להתיר כיון שיש כאן טעם נוסף של נימוח להיתר.

ואילו הפרי חדש (שם אות לג) כתב שכל ההיתר בזה הוא לפי הש"ך שפוסק להקל [כדעת השולחן ערוך] בפירשה מתה, אבל לפי הפוסקים לאסור בפירשה מתה אין כאן מקום להתיר בזה. וכן כתב הפרי תואר (שם אות כא) כל שנמצא שלושה תולעים הכל אסור, ואפילו לאחר שנים עשר חודש נראה לאסור, שהרי התחזק איסורו. והובאו דבריהם בכף החיים (שם אות פא).

במה דברים אמורים: בפירות שאין דרכם להתליע, אבל בפירות שדרכם להתליע אפילו בתלוש ורגיל להיות ביניהם תולעים בחוץ - אסור גם לדעת הש"ך (שם). וכן כתב הכף החיים (שם אות פב). מיהו הבשר שנתבשל שם - מותר אם ירחצנו היטב ויבדקנו יפה בבדיקה (פרי מגדים משבצות זהב שם אות טו, זבחי צדק שם אות סז, כף החיים שם אות פה).

(יח) רשב"א בתשובה (סימן קג), רמ"א בהג"ה (סימן פד סעיף ט). כתב הש"ך (שם אות לג): ואפילו שהיו שם עוד הרבה תולעים - מעביר משם התולעים [על ידי סינון] והשאר מותר. וכן כתב הכף החיים (שם אות פד).

י. ירקות מבושלים שנמצאו בהם תולעים, הרוטב מותר על ידי סינון (פירוש שמעבירין במסנתת), אבל ירקות עצמם - אם מצא בהם ג' פעמים תולעים, יש לחוש שמא יש עוד ואינם ניכרים (יט).

יא. אם נמצא תולעת חיה אחר ששה חודשים משנתלש, ודאי שהתליע בתלוש, משום שכל בריה שאין בה עצם אינו חי ששה חודשים, ולכן כל זמן שלא פירשה מותרת (כ).

יב. פירות שמצוי בהם תולעים במחובר לקרקע, אע"פ שהוא "מיעוט המצוי" צריכים בדיקה, ואין בדיקת קצתן (דהיינו מדגם) או אפילו רובן מטהרת את שאר הפירות, אף שבאמת אין התולעת מצויה ברוב, כמו שמצינו בבדיקת הריאה שבבהמה שהוא מיעוט המצוי שהיא טרפה, ובכל זאת אין סומכין על בדיקת המקצת ריאות או אפילו על בדיקת רוב הריאות אלא בודקין כל אחת ואחת (כא). עיין בסוף הפרק באינדקס - מה נקרא "מיעוט המצוי" המצריך בדיקה במוצרי מזון בזמנינו.

מקור הלכה

(יט) **רשב"א** בתשובה (ח"א סי' קיג) הובא **בבית יוסף** (סימן פד סעיף ז) ונפסק להלכה **בשולחן ערוך** (שם). ואע"פ שגירסת הבית יוסף והשולחן ערוך (שם) "שתי פעמים" - כתב ה"ט"ז (סי' ק סעיף ו) שצריך לגרוס "שלוש פעמים" ודלא כהב"ח והמנחת יעקב (כלל מו אות כט) שגורסים "שתי פעמים", שכן הביא הבית יוסף לקמן בסימן ק סעיף ד תשובת הרשב"א הנ"ל ופסק כמותו בשולחן ערוך שם שדוקא אם נמצאו שם ג' תולעים. וכן כתבנו שם בספרנו על הלכות תערובות סוף פרק טו סעיף ד עיין שם.

(כ) כתבו **הפרי מגדים** בשפתי דעת (שם אות כא) והפרי חדש (שם אות כג): אם נמצא תולע חי ששה חודשים מספיק להיתר, משום שכל בריה שאין בה עצם אינו חי ששה חודשים. והסביר דבריהם **הכף החיים** (שם אות סב) שרוצים לומר: שאם נמצא תולע חי אחר ששה חודשים משנתלש, ודאי שהתליע בתלוש, משום שכל בריה שאין בה עצם אינו חי ששה חודשים. והביאו מקור לכך **ממדרש רבה** (פרשת שופטים ה,ב) ומירושמי (שבת פרק א הלכה ג), ולפי זה מה שאמרה הגמרא אצלנו שאינו מתקיים יב' חודש - היינו שחוזר להיות עפר הארץ ולפיכך אוכל בלא בדיקה, משום שאין לנו למה לחשוש, שאם היא תולעת שגדלה במחובר הרי היא כבר עפר ומותר, ואם היא תולעת שגדלה בתלוש הרי כל זמן שלא פירשה מותרת. והובאו דבריהם להלכה **בזבחי צדק** (שם אות נח) ובכף **החיים** (שם אות ע), אלא שאם יש לו חור נקוב לחוץ דינו כנ"ל בסעיף ח' עיין שם.

(כא) כן כתב **הרשב"א** בתשובה (ח"א סימן רעד) והביאו מרן **בבית יוסף** (סימן פד סוף סעיף ח'), וכן פסק **הרמ"א** (שם). וכן כתב **ערוך השולחן** (שם סעיף סה) והוסיף: אמנם אם

יג. אשה שנמצא אחר בדיקתה שרץ הנראה לעינים כגון חומט - אסור לאכול מבדיקתה. אבל אם לא נמצאו אלא תולעים המתליעים בתוך העלים, שאינם נראים אלא לאחר שליכתן - מותר לאכול מבדיקתה (**כב**). וכן אם נמצאו תולעים קטנים ודקים שאי אפשר להכיר בנקל, תולין לומר ששגגה היתה ומותר לאכול מבדיקתה (**כג**).

יד. מרקחת שנפלו לתוכו נמלים ועברו עליהם י"ב חודש - יש להסתפק בהם, מפני שהדבש דרכו להעמיד הדברים הנטמנים בתוכו (**כד**).

טו. דבש שנפלו בו נמלים - יחממנו עד שיהיה ניתך ויסננו (**כה**).

מקור הלכה

אין דרכן להתליע אף שלפרקים נמצא ביניהם קצת מתולעים, בודק מקצתן ואם לא מצא בהם תולע מסתמא כולם כשרים.

(כב) אורחות חיים (איסורי מאכלות סימן מא), בית יוסף ושולחן ערוך (סימן פד סעיף יא).

(כג) פרי תואר (סימן פד אות כג), שפתי דעת (שם אות לו), זבחי צדק (שם אות קב), כף החיים (שם אות קכג). וכתבו הזבחי צדק (שם אות קא) והכף החיים (שם אות קכא): אם יודע באשתו שהיא בודקת במהרה ולא במיתון אין לסמוך עליה.

(כד) רשב"א בתשובה (ח"א סימן פ), בית יוסף ושולחן ערוך (סימן פד סעיף יב).

(כה) אורחות חיים (הלכות איסורי מאכלות סימן מב), וכתב: שאין כאן משום מבטל איסור כיון שאין כוונתו אלא לתקן הדבש. הובא בבית יוסף ונפסק להלכה בשולחן ערוך (סימן פד סעיף יג).

טז. תולעים הנמצאים בקמח וכיוצא בו - אסורים, שמא פירשו ושרצו על הארץ וחזרו. והוא הדין בשאר דברים שאינו משקה. ואסור למכרו לגוי שמא יחזור וימכרנו לישראל. ודוקא תולעים קטנים שאי אפשר לנפות הקמח בנפה כדי שישארו התולעים למעלה, אבל אם נמצאו בקמח או בשאר דברים תולעים גדולים בענין שאפשר לבררם בנפה או שאר דברים - ודאי שהמאכל מותר (כו).

מקור הלכה

(כו) בדין תולעים בקמח;

כתב הרא"ש בתשובה (כלל כי דין ג'): תולעים הנמצאים בקמח - אסורים, משום שמי יאמר שלא פירשו ושרצו על הארץ וחזרו.

ואילו בספר האגודה (פרק אלו טרפות סימן עב) כתב: תולעים הנמצאים בקמח או בתבואה - מותרים, שכן משמע במנחות (פה:) סולת שהתליע רובו ותבואה שהתליעה רובה - פסולים [למנחות]. מזה שאסר למנחות מכלל שלהדיוט מותר. אמנם יש לדחות שבמנחות אפילו ניפה אותם ואין עוד תולעים בתוכם פסולים, מה שאין כן להדיוט שמוותר, ולכן אם נשארו תולעים בנפה וחזרו ונפלו לתוכה אסורים. עכ"ד.

ובהגהות **שערי דורא** (סי' נב סע"ק א) כתב: ששמע מהר"ר יצחק ב"ר מרדכי שכתב בפסקיו: שקמח שהתליע בכד, אפילו אם פירשו התולעים לכותלי הכד וחזרו לתוך הקמח שמוותרים כמו משקין שהתליעו ופירשו לדופני החבית. וכתב על כך בהגהות **שערי דורא** (שם) כי שגגה היא, כי במשקים יש ייתור בפסוק "מכל אשר במים" לרבות בורות שיחין ומערות ששוחה ושותה, אבל יבחושין שבכליסיין וזיזין שבעדשים אפילו פירשו מקצתן לאויר העולם נשארה הגמרא בספק ועל כן [לחומרא נוקטים] שאיסור גמור הוא. ושמעתי שאבא מארי [רבי יצחק ב"ר משה בעל האור זרוע] עשה מעשה כשהתליעו חיטים, וציוה להוליכן לנהר דונאי ולהשליכן בו, ולא רצה להתיר למכור לגוי פן יאפה פת וימכרנו לישראל. תשובת ה"ר חיים אור זרוע (דרשות מהר"ח אור זרוע הלכות פסח). [הובא כל הנ"ל בבית יוסף סימן פד סעיף ה]

ופסק מרן השולחן ערוך (סימן פד סעיף ה) כתשובת הרא"ש לאסור וז"ל: תולעים הנמצאים בקמח וכיוצא בו - אסורים, שמא פירשו ושרצו על הארץ וחזרו. וכן פסק הרמ"א בהג"ה (שם) והוסיף שהוא הדין בשאר דברים שאינו משקה, ואסור למכרו לגוי שמא יחזור וימכרנו לישראל. כמו שכתב בהגהות **שערי דורא** כנ"ל ושכן עשה מעשה אביו האור זרוע וציוה להוליכן לנהר.

לפי זה אסור גם בקמח שהתליע בכלי משום שחוששים שמא פירשו לדופני הכלי מבפנים. וכן כתב הש"ך (שם סע"ק טו) והוסיף (שם סע"ק טז): אבל דבר שהאיסור ניכר

מותר למכרו לגוי, כיון שהישראל יכול לראות אם יש בו תולעים, וכמו שכתב הרמ"א בהג"ה בסימן נז סעיף כא. עכ"ד. וכן כתב הט"ז (שם סעיף ט) במיני קטניות שאין דרכם להתליע והתליעו ואין ניכרים התולעים בהם – אסור למכרו לגוי, משום שחוששים שמא ימכור לישראל ולא יבדוק אותם [כיון שאין דרך לבדוק אותם (זבחי צדק שם אות לב, כף החיים שם אות מג)]. ולא יראה התולעים ויאכל.

ועוד כתב הש"ך (שם סעיף יד): דוקא תולעים קטנים שאי אפשר לנפות הקמח בנפה כדי שישארו התולעים למעלה, אבל אם נמצאו בקמח או בשאר דברים תולעים גדולים בענין שאפשר לבררם בנפה או שאר דברים – ודאי שהמאכל מותר, כמו שכתב הרמ"א בסעיף ט בהג"ה כנ"ל.

וכן כתבו: **כנסת הגדולה** (בהגהת בית יוסף שם אות פז), **פרי חדש** (שם אות טז), **שולחן גבוה** (שם סוף אות יז), **פרי מגדים** בשפתי דעת (שם אות יד), **ערוך השולחן** (שם סעיף מח), **זבחי צדק** (שם אות כז-כח). הובאו להלכה בכף החיים (שם אות לו-לח).

כתב הט"ז (סי' פד סעיף יב): שלפי דברי מרן השולחן ערוך שפירות שדרכן להתליע כשהם מחוברים לקרקע - לא יאכל עד שיבדוק. משמע שאם אין דרך להתליע אלא בתלוש אין צריך בדיקה, ועל כן אין חיוב בדיקה בקמח או בפירות יבשים, שכל זמן שלא פירשו אין בזה איסור, ונמצא שהוא ספק ספיקא שמותר אפילו באיסור תורה (דהיינו ספק אם יש בו תולעים או אין בו, ואם תרצה לומר שיש בו שמא לא פירש. ורק אם יודע בודאות שיש תולעים בקמח אסור משום שחוששים שמא פירשו ושרצו על הארץ וחזרו, כמו שכתב מרן בשולחן ערוך בסעיף ה' כנ"ל, מה שאין כאן שאין יודע אם יש תולעים בקמח שיש לומר ספק ספיקא לקולא ומותר. ודו"ק). וכן הסכימו עימו הפוסקים להלכה, ואלו הם: **הכנסת הגדולה** (בהגהת בית יוסף סי' פד אות מז), **פרי מגדים** במשבצות זהב (שם אות יב), **שולחן גבוה** (שם אות ב), **זבחי צדק** (שם אות ל), **כף החיים** (שם אות סג).

לפי זה כתב **הכף החיים** (שם): שאם ודאי יש תולעים אע"פ שהתליע בתלוש אסור לאכול בלא בדיקה, ולכן קמח בירושלים שעל הרוב נמצא בו תולעים גדולים וקטנים כנודע (בזמנו של הכף החיים) עבור ששוהה כמה ימים אחר הטחינה – אסור לאכול עד שיבדוק, וכן המנהג לנפות את הקמח בנפה שנקביה דקים באופן שלא יצא התולע עם הקמח, ואם אחר הניפוי נמצא תולעים קטנים שאי אפשר לנפותן יש לאסור. עכ"ד.

ולפי מה שכתב הכף החיים (שם באות קמא) בשם הבן איש חי (נשא אות יח) להמליץ על ניפוי בנפה של הודו שכולה ברזל. משמע שהיה כ-40 מש לכל היותר. וכן נקטו אחרוני זמנינו שמעיקר הדין מספיק לנפות בנפה של 40 מש (40 חורים לאינטש) ונפה ביתית רגילה היא 50 מש. ואם נמצא אחר הניפוי תולעים ראוי לחזור ולנפות שנית את הקמח שנופה. ויש מחמירים שלא להשתמש בקמח שנמצאו בו תולעים גם אם נופה בנפה של 70 מש, כיון שיתכן שהיו גם תולעים קטנים שחודרים אפילו דרך נקב הנפה של 70 מש

יז. חיטים מתולעים מותר לטוחנם בריחים גדול שיש בו אפרכסת, ובדיעבד מותר גם כשאין בו אפרכסת, כיון שבטלים ברוב בתוך הקמח, והוא שירקד הקמח לאור היום, וכל תולעת שיראה שם יזרקנו והשאר מותר **(כז)**.

יח. מיני עופות הגדילים באילן ותלויים באילן בחרטומיהן □ אסורים משום "שרץ השורץ על הארץ" (ויקרא יא, מא) **(כח)**.

מקור הלכה

(כמו שכתב הרב ויא בספרו בדיקת המזון כהלכה ח"ג בערך קמח חיטה). אך הנפות משי של 80 מש גם ביצי החרקים אינם עוברים, אלא שקשה לנפות בהם מפני שהקמח בקושי עובר.

ובזמנינו שאין הקמח בגדר מצוי לרוב בתולעים – יוצא שאין צריך לנפות את הקמח גם אם נאמר שהוא בגדר מיעוט המצוי משום ספק ספיקא לקולא כנ"ל. והיתר זה הוא מבלי להתייחס לעובדה שבזמנינו אין הקמח חיטים בגדר מיעוט המצוי לכל הדעות.

כז) בדין תולעים שבחיטים:

כתב **תרומת הדשן** (סימן קעא) להחמיר בחיטים מתולעים, ואח"כ כתב ששמע שמקילים בדבר, מטעם שאין בדרך כלל שיטחנו התולעים, כי כששופכים החיטים בתוך האפרכסת כל תולעים שיש נקב לפנייהם שיכולים לצאת רוחשים ובורחים לחוץ דרך דופני האפרכסת מפני קול ונדנדוד הריחיים. ונראה שאף אם תאמר שאין דבר זה ברור, מכל מקום אין להחמיר, שאף אם יטחנו התולעים בטלים בששים בתוך הקמח, ואין זה מבטל איסור לכתחלה כיון שספק הוא אם יתערב שם איסור כלל, וגם אינו מכוין לבטל [אלא לטחון החיטים], מכל מקום נראה שצריך לרקד הקמח לאור היום כדי לראות יפה אם נפלו בקמח תולעים שמתו מהבל ואבק הקמח של ריחיים. עכ"ד.

והביאו מרן **בבית יוסף** (סעיף פד סעיף יד) ופסק כמותו להלכה **בשולחן ערוך** (שם) להיתר וז"ל: חיטים מתולעים מותר לטחון, והוא שירקד הקמח לאור היום, וכל תולעת שיראה שם יזרקנו והשאר מותר.

והטעם שיותר לטחון חיטים מתולעים, מפני שבורחים התולעים לחוץ דרך דופני האפרכסת, ועוד שאף אם יטחנו התולעים בטלים ברוב בתוך הקמח, כמבואר בתרומת הדשן כמובא בבית יוסף כנ"ל. ולפי זה כתב הש"ך (שם סעיף מ): אין לטחון לכתחילה אלא בריחים גדול שיש בו אפרכסת, ובדיעבד מותר גם כשאין בו אפרכסת כיון שבטלים ברוב בתוך הקמח. וכן כתבו: **כנסת הגדולה** (שם בהגהת בית יוסף אות צה), **פרי חדש** (שם אות מ), **כרית** (שם אות כב), **פרי מגדים** בשפתי דעת (שם אות מ), **חכמת אדם** (כלל לח אות כד), **ערוך השולחן** (ס"י פד סעיף פו), **זבחי צדק** (שם אות קח), **בן איש חי** (שנה שניה פרשת נשא סעיף טז). והובאו להלכה **בכף החיים** (סימן פד אות קלב).

יט. כל תולעים הנמצאים בבהמה בין שהם בין עור לבשר בין שהם במעיהם - אסורים. ודוקא תולעים הגדלים בבהמה כשהיא חיה, אבל תולעים הגדלים בבהמה לאחר שחיטה - מותרים באכילה כל זמן שלא פירשו. ותולעים שנפלו מן הבשר לקערה - דינם כתולעת שפירשה מתה כנ"ל בסעיף ז', ולא חוששים שמא פירשו כשהיו חיים, משום שמן הסתם אותן שפירשו כשהיו חיים נפלו כשהדיחו את הבשר. אבל תולעים הנמצאים בדגים - במעיהם אסורים, ובין עור לבשר או בתוך הבשר מותרים, אפילו אם פירשו התולעים שבתוך הדג קצת וחזרו - מותרים, כי כן דרך גדילתם לפרוש קצת ולחזור, והוא שלא פירשו לגמרי, אבל אם פירשו לגמרי אסורים (כט).

מקור הלכה

ואע"פ שיש לומר שאין מבטלים איסור לכתחילה כאשר הפרי מוחזק בתולעים לרוב, כתבו **האחרונים** [הפרי מגדים במשבצות זהב סי' פד אות יח ובשפתי דעת שם אות טח, הזבחי צדק שם אות קי, הבן איש חי פרשת נשא סעיף טז, והביאם הכף החיים סי' פד אות קלז]: כיון שאין דעתו לבטל אלא לטחון מותר, מה שאין כן בקמח שכבר טחון אין אומרים זאת.

(כח) **סמ"ק** (סימן רי), **טור שולחן ערוך** (סימן פד סעיף טו).

(כט) תולעים שבבהמה ובדגים;

א] שנינו **בחולין** (סז): אמר רב ששת בנו של רב אידי: קוקיאני (תולעים שבכבד ושבריאה [של בהמה]. רש"י) אסורים [באכילה]. מה הטעם? משום שמבחוץ באו (שבלעה אותם הבהמה עם האוכלים, ולפני כן שרצו על הארץ [ונאסרו באכילה]. רש"י ד"ה מעלמא). הקשה על כך רב אשי: אם מבחוץ באו (התולעים) היה אמור למצוא אותם דרך מקום הוצאת גלליה [של הבהמה שעברו דרך מעיה, וכיון שלא נמצאו שם התולעים אלא בכבד ובריאה, הרי שנוצרו התולעים בכבד ובריאה ולא באו מבחוץ]! ומסיקה הגמרא: **ולהלכה** קוקיאני אסורים [באכילה]. ומה הטעם? [משום שאנו חוששים] שכשישנה נכנסו לה [התולעים] בחוטמה [ומשם עברו לקנה לריאה ולכבד, ולכן אינם נמצאים דרך מקום הוצאת גלליה. רש"י ד"ה מינם].

עד כאן לפי פירוש **רש"י**. ואילו **רבינו גרשום** פירש קוקיאני – תולעים שבראש [הבהמה]. **ורבינו חננאל** (הובא ברמב"ן שם ד"ה תמה) ו**הרי"ף** (שם) ו**רבינו תם** (שם ד" קוקיאני) ו**הרמב"ן** (שם) פירשו קוקיאני – תולעים שבמעיה הדגים שבאו מבחוץ ובלעו אותם הדגים. וכתב **הרשב"א** (שם) שכן פירשו הגאונים וברוב הספרים גם גרסו בפירוש שמדובר בדגים

ועוד שנינו **בחולין** (שם): תולעים הנמצאים בין עור לבשר [כשמפשיטין את העור של הבהמה (רש"י ד"ה דרני)] – אסורים [באכילה]. [אבל תולעים הנמצאים בין עור לבשר] של הדג

– מותרים [באכילה]. אמר רבינא לאימו: תבליעי לי [את התולעים הללו שבדג בתוך הדג, כדי שלא אראה אותם ואקוץ במ (רש"י ד"ה אבלע)] ואני אוכל [את הדג עם התולעים שבתוכו]. אמר לו רב משרשיא בנו של רב אחא לרבינא: מה שונה [היתר זה של אכילת תולעים הנמצאים בתוך הדג] ממה ששנינו בברייתא [באיסור אכילת דגים טמאים ושרץ המים] "ושקץ יהיו לכם מבשרם לא תאכלו ואת נבלתם תשקצו" [בא] לרבות את התולעים שבבהמה [שאסורים גם באכילה (וביאר הרמב"ם בפרשת שמיני אות פג: אע"פ שהפסוק שם מדבר על דגים ולא על בהמה, כיון שנאמר שם "נבלה" ואינו שייך בדגים משום שאין בהם דין שחיטה, לכן דרשו זאת חז"ל על בהמה ולא על דגים)]?! ענה לו רבינא: שונים כאן הדברים, בהמה אינה מותרת באכילה אלא על ידי שחיטה, ואותם התולעים הללו שאינם מותרים באכילה על ידי השחיטה נשארים באיסורם (איסור אבר מן החי, ואינם מותרים על ידי השחיטה. רש"י ד"ה בשחיטה ומרדכי שם סי' תרמו בשם הראב"ה). אבל דגים באסיפה מותרים [באכילה בלא שחיטה] והתולעים הללו כאשר הם גדלים [בתוך הדגים] בהיתר הם גדלים.

משמע מכאן שמה שאסרו הראשונים הנ"ל [רבינו חננאל וסיעתו] התולעים שבמעיי הדגים – כתב הבית יוסף (סי' פד סעי' טז): היינו דוקא התולעים שבמעיי הדגים וכיוצא בהם, שיש לומר שבאו מבחוץ, אבל הנמצאים בבשר הדג – מותרים, משום שמהדג נוצרו וגדלו. וכן כתב הגהות אשר"י (חולין פ"ג סי' סט הג"ה ב). וכתב הבית יוסף (שם) שנראה לו שגם לפירוש רש"י הנ"ל שאסרה הגמרא תולעים הנמצאים בבהמה, גם תולעים שבמעיי הדגים אסורים באכילה, משום שגם בהם יש לומר שמבחוץ באו וכנסו דרך חוטמיהם.

וכן פסקו הטור והשולחן ערוך (סימן פד סעיף טז): כל תולעים הנמצאים בבהמה בין שהם בין עור לבשר בין שהם במעיהם – אסורים. אבל תולעים הנמצאים בדגים – במעיהם אסורים, ובין עור לבשר או בתוך הבשר מותרים.

וכתב הרמ"א (שם) בשם הגהות שערי דורא: שאפילו אם פירשו התולעים שבתוך הדג קצת וחזרו – מותרים, כי כן דרך גדילתם לפרוש קצת ולחזור. וכתב הש"ך (שם סעיף ק מד): ודוקא כשלא פירשו לגמרי, אבל אם פירשו לגמרי אסורים, שודאי לא עדיפים מתולעים שבגבינה. וכן הסכימו עימו להלכה: הפרי חדש (שם אות מו) והפרי מגדים (שפת דעת שם אות מד) והזבחי צדק (שם אות קכב) והכף החיים (שם אות קנב).

[ב] כתב הרמב"ם (הלכות מאכלות אסורות פרק ב הלכה ז): תולעת הנמצאת במעיי הדגים ובמוח שבראש הבהמה והנמצאת בבשר – אסורה, אבל דג מליח שהתלע הרי תולעת שבו מותרת שהן כפירות שהתלעו אחר שנעקרו מן הארץ שמותר לאוכלן כאחת בתולעת שבתוכן. עכ"ל.

משמע שסובר הרמב"ם שתולעת שנוצרה לאחר מיתת הדג – מותרת, אבל כשנוצרה עוד בחייה אסורה. וכן כתב הרב המגיד (שם) בדעת הרמב"ם, והוסיף הטעם לכך: מפני שאינם מתהוים ממנו אלא נכנסים לו דרך נחיריו, ומה שאמרו בגמרא שבדגים מותר

הוא כשהתליעו אחר מיתה, ובבשר בהמה אסור אף לאחר שחיטה, ולכן אמרו "מורנא דבשרא" ולא אמרו "דבהמה", כדי לומר שאפילו לאחר מיתה אסורים באכילה, והטעם בזה: לפי שבשר בהמה אינה מותרת אלא בשחיטה, וכל דבר חי שיצא ממנה אפילו לאחר מיתה אסור, כיון שאי אפשר לו בשחיטה, מה שאין כן בדגים שאינם צריכים שחיטה, וכל דבר הגדל ממנו בהיתר הוא גדל כמו תולעת הפירות, ולכן אף בדגים אם פירשו אסורים כמו שאמרו בפירות.

ואילו **הראב"ד** (שם) השיג עליו: שמה שאמרו שבבשר בהמה אסור ובדגים מותר, מדובר בתולעים שהיו בו מחיים, אבל תולעים שהיו בו לאחר מיתה מותר, ובדגים התיירו גם תולעים שהיו בו מחיים, משום שחיי הדגים כמיתתם דומים [כיון שאינם טעונים שחיטה]. וכן כתב **הרשב"א** בחידושו (חולין סז: ד"ה מורנא): כשהתליעו לאחר מיתה בין תולעים שבבשר ובין תולעים שבדגים – מותרים כל זמן שלא פירשו על גבי החתיכה, אבל פירשו על גבי החתיכה אסורים כמו שאמרו לגבי תולעים שבפירות (שם סז:). פירשה על גבי תמרה שנשארה בספק [דאורייתא] לחומרא (כנ"ל בסעיף ז').

וכן כתב **הרא"ש** (חולין פרק ג סימן סט): ודוקא תולעים הגדלים בבשר בהמה או דגים כשהם חיים – אסורים באכילה, אבל תולעים הגדלים בהם לאחר שמתו או בגבינה – מותרים באכילה כל זמן שלא פירשו מחיים. לפיכך תולעים שנפלו מן הבשר לקערה – מותרים, ולא חוששים שמא פירשו מחיים, משום שמן הסתם אותן שפירשו מחיים נפלו כשהדיחו את הבשר, ואלו נשארו בבשר ועתה יצאו. וכתב **בספר התרומה** (סימן לו) אע"פ שהיה ראוי לחוש כשנתן הבשר בקדרה במים צוננים אולי פירשו לדופני הקדרה ונאסרו באכילה, נהגו להתיר. עכ"ד.

וכן כתבו: **המרדכי** (חולין סימן תרמו), **הגהות מיימוניות** (מאכלות אסורות פרק ב אות ה) בשם **הסמ"ג** (לאוין קלו), **הטור** (סימן פד סעיף טז).

והביאם מרן **הבית יוסף** (סימן פד סעיף טז ד"ה והגדלים) וכתב: שדבריהם לפי גירסת רש"י פירשה [חיה] ומתה מהו שנשארה הגמרא בספק ולחומרא (כנ"ל בסעיף ז'), אבל לדברי הגורסים שם פירש מת מהו שנשארה הגמרא בספק [דאורייתא] לחומרא ואסור – יוצא: שתולעים שנמצאו בקערה אסורים אע"פ שפירשו כשהם מתים. וכן כתב **בשולחן ערוך** (שם) שכל ההיתר בתולעים הנמצאים בקערה שנפלו מן הבשר הוא לדעת המתירים והוא שפירש מת. וכן כתבו בדעתו: **הפרי חדש** (שם אות מח) ו**הפרי תואר** (שם אות כח) ו**הזבחי צדק** (שם אות קכה). והביאם **הכף החיים** (שם אות קנו) וכתב: אם כן לפי מה שכתבנו לעיל (כנ"ל בסעיף ז') להחמיר בפירשה מתה הוא הדין כאן.

ופסק מרן **בשולחן ערוך** (סימן פד סעיף טז) בסתם כדעת **הראב"ד** ו**הרשב"א** וסייעתם, ואח"כ הביא דעת **הרמב"ם** בשם "יש מי שאוסר" התולעים המתהוים לאחר שחיטה. מכל דבר הטעון שחיטה.

כתב הכף החיים (שם אות קסב): אע"פ שבכל מקום שכותב מרן בשולחן ערוך כך יש לחוש לכתחילה לדעת היש מי שאוסר, אך כאן כיון שנהגו להקל נהוג לכתחילה כמנהג.

ג] תולעים שבדגים – על פי האמור יוצא להלכה: תולעים הנמצאים על עור הדג מבחוץ או בתוך הראש – אסורים, וכתבו האחרונים [פרי חדש סי' פד אות מה, חכמת אדם כלל לח אות כח, ערוך השולחן סי' פד אות פח, זבחי צדק שם אות קיז, כף החיים שם אות קמז] הוא הדין אם נמצאים תולעים במוח או בכבד אסורים, משום שבאו מבחוץ ונכנסו לדג דרך נחיריו. וכתבו הזבחי צדק (שם אות קיט) והכף החיים (שם אות קמט): יש להוריד את הזימים בראש הדג, משום שעל פי רוב מצויים שם תולעים קטנים מאוד. עכ"ד. ואילו תולעים הנמצאים בבשר הדג מותרים.

והנה בזמנינו גילו המדענים: תולעי הדגים נוצרים במים, גודלם מיקרוסקופי ולא ניכר לעין, והסרטנים בולעים אותם, והדגים הקטנים בולעים אותם, והדגים הגדולים (שמגיעים לשווקים) בולעים את הדגים הקטנים, ודרך קיבתם התולעים נוברים לתוך בשר הדגים. ולדבריהם אינה קיימת מציאות שתולעים נוצרו בתוך בשר הדג עצמו אלא תמיד באו מבחוץ.

נמצא שדברי המדענים סותרים דברי חז"ל הנ"ל, לכן הורו גדולי ישראל זצ"ל [הגרש"ז אויערבאך, והגר"מ פיינשטיין, והגר"צ אבא שאול, והגר"נ קרליץ, והגר"ח גריינימן, והגר"י וויס לוועד הכשרות של העדה החרדית, והגר"י פישר, והגר"י אלישיב ועוד. (כמובא בספר בדיקת המזון כהלכה ח"א פרק ג הערה 22 להרב משה ויא שליט"א, ובשו"ת משנה הלכות חלק טו סי' ו)] שאין מתחשבים בדעתם, ולא זזה הלכה ממקומה להיתר, ולכן אין לחוש לתולעים שבתוך בשר הדגים. ואף הגר"ש וואזנר זצ"ל בספרו **שבט הלוי** (ח"ד סימן פג וח"ז סימן קכז) שהתקשה בדין זה לאור דברי המדענים הנ"ל, כיון שאפשר לומר שאין סתירה בין דברי הגמרא לדברי המדענים, אלא הגמרא דיברה רק בדג במין דרנא ולא בשאר מיני הדגים, אך מסתימת השולחן ערוך והפוסקים מוכח להקל בכל דג, ולכן אינו יודע אם להתיר או לאסור. מכל מקום מצאתי בס"ד בחוברת "**אור ישראל**" (מאנסי טבת שנת תשנ"ז) שכתב הרב משה ויא שליט"א שם: ששאל את הגר"ש וואזנר בדין זה להלכה, והורה לו בעל פה שאין לחוש לתולעים הנמצאים בבשר הדג, ושכן להורות לרבים. ועוד מצאתי בחוברת הנ"ל שכן כתב בנו הג"ר בן ציון יעקב הלוי וואזנר אב"ד דבד"ץ ובית הוראה "שבט הלוי" ארה"ב מאנסי להיתר גמור בזה, ושאלן להחמיר בזה, כי המחמיר בזה מוציא לעז על הראשונים ולועג לדברי השולחן ערוך, מלבד הפסד ממון ישראל שיש בזה.

ולענ"ד נראה בס"ד לתת הסבר לכך על פי דברי הגמרא בחולין (נא.): מעשה בכבשה שהיתה בביתו של רב חביבא, שהיו רגליה האחרונים נגרים אחריה (וחששו שמא גורת רגליה משום שנפסק חוט השדרה וטריפה היא) אמר רב יימר: [אין לחוש לכך אלא יש לתלות ולומר] שנתפסו לה השרירים של הרגל (על פי לועזי רש"י) [ולכן גורת רגליה, ואין צורך לבדוקה אחר השחיטה אלא רק את הריאה]. הקשה עליו רבינא: והרי יש לחוש שמא חוט השדרה נפסק

לה והיא טריפה!! בדקו אותה [בחוט השדרה] ואכן מצאו כדברי רבינא [שנפסק לה חוט השדרה וטרפה היא].

ומסיקה הגמרא: שאפילו שכך נמצא הלכה כרב יימר, [משום] שנתפס השריר ברגליה זה דבר שכיח, ואילו שנפסק חוט השדרה זה לא שכיח [ולכן תולין לומר בדבר השכיח שכשרה היא, ולא חוששים ללא שכיח שמא טרפה היא].

נמצאנו למדים: שאע"פ שבמציאות הכבשה אכן היתה טריפה, אך כיון שאין זה שכיח אין חוששים לכך, אלא תולין בדבר השכיח ומכשירים.

לפי זה מתבאר יפה ענייננו (שהרי דיני תולעים נלמד מדיני טרפה כנ"ל בסוף סעיף ח' בשם הרשב"א): כיון שהתולעים שבבשר הדג השכיחות היא שאינם באים מבחוץ אלא נוצרים מתוכה, אע"פ שאפשר שבאו מבחוץ לתוך בשר הדג כדברי המדענים הנ"ל, מכל מקום אין חוששים אלא לדבר המצוי. וברור שאם חיפשו וראו שהתולעים באו מבחוץ שאסור לאוכלם, כמו במעשה בכבשה בגמרא כנ"ל, שכיון שראו שנפסק חוט השדרה היא טרפה ואסורה באכילה, אלא שמורה לנו הגמרא שלא היו צריכים לכתחילה לבדוק זאת, אלא היו צריכים להשאיר אותה בחזקת כשרותה מבלי לבדוק והיתה מותרת באכילה, משום שצריך לתלות בשכיחות הרגילה, ולא לחפש בעיות שיכולות לאסור. ומזה בא המושג "כל שאלה טרפה" ודי למבין.

ולפי זה מובן גם מה שכתב הרב משה ויא שליט"א בספרו בדיקת המזון כהלכה (ח"א פרק ג' הערה 22) בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל שפסק להלכה למעשה להתיר תולעים שבתוך בשר הדג, אך כאשר בארה"ב נתעוררה שאלה בשנת תשנ"ז לגבי תולעים שבתוך בשר הדג הנקרא "וויט פיש", ומעידים המדענים שבניסיונות שנערכו רואים בברור שהתולעים באים מבחוץ, ופסק להם הגר"ש אלישיב להחמיר בזה (ומכל מקום התיר להם לכתחילה לטחון את דגי הוויט פיש), והדגיש שרק למקרה כזה שישנה עדות ברורה שהם באים מבחוץ, ואין זה סתירה לדברי חז"ל, היות שחז"ל לא אמרו שאין אפשרות שיבואו מבחוץ, אבל בשאר הדגים אין לנו אלא כדברי חז"ל להתיר. עכ"ד.

לכן הקונה דג כשר שלם (שאינו תחת השגחה כשרותית) – יבדוק רק אם מצויים על העור תולעים הנקראים טפילים בצבע חום או קרם, ואם יש יסירם בסכין. או שיוריד את הזנב והראש והסנפירים ויגרד בסכין היטב את העור וישטוף. ואם רוצה לאכול גם מהראש כמו שנוהגים בראש השנה: יסיר את הזימים וישטוף את חללי הראש. ועיין מה שכתבנו בפירוט באינדקס בערך דגים.

ולגבי תולעים שבתל הבטן לאחר שהסירו את המעיים הנראים כעין נחשים קטנים מפותלים סביב עצמם כצורה הזו בצבע לבן או ורוד או אפור – כתב הדרכי תשובה (סי' פד סעי' קפג) בשם השולחן גבוה (סי' פד סעי' נא): גם תולעים הנמצאים בשדרה של דג תחת בני המעיים סמוך לטיבורו כבתוך הבשר דינו ומותר, ומה שנהגו להסירם היינו משום מיאוס או משום שאין כולם למדו שמותר, שאותם תולעים לא נכנסו לו דרך פיו ולא דרך חוטמו, מפני שהם שלושה כרוכים זה בזה. עכ"ד.

כ. תולעים שבגבינה אם אינם מאוסים עליו ולא פירשו התולעים על גבי הגבינה אלא הם בתוכה - מותר לו לאוכלה. וכן אם חותך מהגבינה הזו ויצאו מהם תולעים על חתיכת הגבינה ואינם מאוסים עליו - מותר לו לאוכלה, שאין זה נקרא פירשו על גבי הגבינה אלא נקרא דרך גדילתם. אבל אם התולעים מאוסים עליו - אסור לו לאוכלה משום איסור "בל תשקצו" מדרבנן. וכן אם אינם מאוסים עליו אלא הם פירשו על גבי הגבינה - אסור לו לאוכלה עם התולעים שפירשו (ל).

מקור הלכה

(ל) כתב הראב"ה (סימן אלף צג) : תולעים שבגבינה ;

פסק סבו הראב"ן (סימן רסו- רסז) שאסורים, כיון שהסתפקה הגמרא (שם סז) : בפירשו לאויר העולם ונשארה בספק [דאורייתא לחומרא], לכן הכל אסור לפי שיש לומר שפרשו וחזרו. [וכן כתב הרשב"א בחידושיו (חולין סז : ד"ה מוראנא) : כשהתליעו לאחר מיתה בין תולעים שבבשר ובין תולעים שבדגים - מותרים כל זמן שלא פירשו על גבי החתיכה, אבל פירשו על גבי החתיכה אסורים כמו שאמרו לגבי תולעים שבפירות (שם סז) : פירשה על גבי תמרה שנשארה בספק [דאורייתא] לחומרא (כנ"ל בסעיף ד').]

ואילו מאביו רבינו יואל קיבל : שמותרים אפילו פירשו לגמרי, והוא הדין בדגים ובבשר בהמה לאחר שחיטה, משום שלא הסתפקה הגמרא בפירשו לאויר העולם אלא בפירות שגידולן מן הארץ, ולא בבהמה ודגים וגבינה.

ורבינו שמואל בן נטרונאי גם מתיר בדגים אפילו פירשו לגג הדג, וכן מתיר בבשר המתליע מחמת החום אפילו פירשו לגג החתיכה, וכן מתיר בגבינה אפילו פירשו לגג הגבינה משום שכך הוא דרך גדילתם, ולא דומה לדין פירשו לגג תמרה משום שאין דרכו להיות אלא בגרעין התמרה, אבל אם פירשו לגמרי וודאי נאסרו.

וכן הובאו דעותיהם בהגהות אשיר"י (חולין פרק ג סימן סט הג"ה ג) ובמרדכי (שם סימן תרמו).

ובהגהות שערי דורא (סי' מז סעי'ק א) כתב : שרבים נהגו היתר בתולעים של גבינות לאוכלם אפילו שקופצין הנה והנה בקערה. [עד כאן הובא בבית יוסף סימן פד סעיף טז] וכן פסק באיסור והיתר הארוך (כלל מא דין י) שאפילו פירשו על גבי הגבינה מותרים כל זמן שלא פירשו על השולחן, אבל אם פירשו על השולחן נראה שאסורים משום מראית העין. [הובא בדרכי משה שם אות ט']

וכן פסק הרמ"א בהג"ה (סי' פד סעי' טז) כמותם : נוהגים בתולעים של גבינה לאוכלן אע"פ שקופצין הנה והנה על הגבינה, אבל אם פירשו לגמרי אוסרים אותן. אך אם נתערבו בשאר מאכל ולא יכולים להסירם משם - אין אוסרים המאכל, כי יש מתירים אותם בכל ענין, וטוב להחמיר במקום שאין הפסד מרובה.

ומרן בשולחן ערוך (סימן פד סעיף טז) סתם: תולעים הגדילים בגבינה מותרים, כל זמן שלא פירשו.

וכתב הזבחי צדק (שם אות קכג): דברי השולחן ערוך בזה סתומים, ואין ידוע אם פסק כרבינו שמואל בן נטרונאי שרק אם פירשו לגמרי אסורים, אבל אם פירשו על גבי הגבינה מותרים, או שפסק כדעת הרשב"א [והראב"ן ה"ל] שאין הבדל בין דין גבינה לפירות, ולכן אם פירשו על גבי הגבינה אסורים. אבל ברור שלא פסק כדעת הראב"י [שקיבל מאביו רבינו יואל] שאם פירשו לגמרי מותרים, ושלא כמו שכתב הרמ"א בהג"ה שיש לסמוך על הראב"י כאשר התערבו בשאר מאכל.

ולענין הלכה הפרי חדש (סימן פד אות ג) האריך בזה והחמיר מאד לאסור כדעת הרשב"א, וכן הסכים עימו להלכה הפרי תאר (שם אות כט). וכן נוהגים בבגדד כהפרי חדש והפרי תואר וכדעת הרשב"א, שאם ראו תולעים בגבינה מרעישים העולם ואוסרים אותם. עכ"ד. וכן כתב הבן איש חי (שנה שניה סוף פרשת נשא סעיף כא).

ולעני"ד נראה שגם דעת מרן השולחן ערוך להלכה היא כדעת הרשב"א, שהרי פסק שדין התולעים שבגבינה כדין התולעים שבדגים שמוותרים כל זמן שלא פירשו. ובתולעים שבדגים פסק כדעת הרשב"א וסייעתו שדין התולעים שבדגים כדין התולעים שבפירות, כנ"ל בסוף אות א' ודו"ק.

וכתב עוד הזבחי צדק (שם אות קכד): שקשה לו שבעירו בגדד מחמירים ביותר מזה, שאף אם ראו תולעים בתוך חתיכת הגבינה והתולעים אינם נראים מבחוץ אלא כשיחתכו חתיכה מהגבינה יצאו מהם תולעים – הם אוסרים אותם, ולא מצינו סברא בעולם לאסור, וגם אם חתכו אותה ויצאו מהם תולעים על חתיכת הגבינה מותר משום שזה דרך גדילתם, ורק אם היא מאוסה עליו אסורה משום "בל תשקצו", אך אם רק חושש שהגבינה שאוכל יש בה תולעים מבפנים מותר לכל הדעות [כיון שבזה אין איסור "בל תשקצו", מאחר שאינו רואה את התולעים בעין אינם מאוסים עליו]. עכ"ד.

והבן איש חי בשו"ת רב פעלים (יו"ד ח"ד סי' ו) כתב ליישב המנהג שבבגדד בשתי טעמים: א. משום גדר וסייג בעון התולעים שאיסורם חמור מאד שכל תולעת שפירשה חייב עליה כמה מלקיות.

ב. משום שבזמן הזה לפי טבעם של בני אדם אנו רואים שמאוסים להם התולעים, ונראה שגם אם אוכל חתיכת גבינה ויודע שיש בתוכה תולעת קטנה אע"פ שאוכלה עם הגבינה ביחד ואינו רואה אותה היא מאוסה עליו, ולכן יש לו בזה איסור "בל תשקצו". עכ"ד.

וכן כתב הכף החיים (שם סוף אות קנג): כיון שבפירשו התולעים אסורים לאכילה, לכן יש ליזהר שלא לאכול תולעים שבתוך גבינה שמא פירשו וחזרו, ועוד משום "בל תשקצו".

כא. יוגורט ולבן שהתליעו – אסורים באכילה, כיון שאינם בגדר משקה אלא בגדר אוכל, לכן חוששים שמא פירשו על דופני הכלי ואסורים (לא).

מקור הלכה

משמע מדבריהם שבאו ליישב מנהגם בבגדד לאסור אכילת תולעים שבתוך הגבינה כדי לא לבטלו, אך מודים שמעיקר הדין לכל הדעות מי שאינו מואס בתולעים האלו ולא פירשו התולעים על גבי הגבינה – מותר לו לאכול גבינה כזו. וכמו שכתב **בבן איש חי** (שנה שניה סוף פרשת נשא סעיף כא) שנהגו בבגדד לאסור גבינה שהתליעה, כסברת הרשב"א והסכמת הפרי חדש והפרי תואר (כנ"ל ודו"ק).

ומה שכתב הכף החיים שלא לאכול תולעים שבתוך גבינה משום שחוששים שמא פירשו וחזרו, צריך לומר שכתב זאת מצד מנהג אבותיו שבבגדד ולא מעיקר הדין, שהרי פסקו ה**טור** וה**שו"ע** לעיל בסעיף א' כדברי הרשב"א (תורת הבית הקצר ב"ג ש"א ס"ז). שמן הסתם אין חוששים שמא פירשו לחוץ וחזרו, אלא הרי אנו מחזיקים אותם במקום מציאתם כל זמן שאין הוכחה בדבר.

יוצא מכל האמור להלכה: שלכל הדעות אם התולעים שבגבינה אינם מאוסים עליו ולא פירשו התולעים על גבי הגבינה אלא הם בתוכה – מותר לו לאוכלה. וכן פסקו להלכה: **הליכות עולם** (ח"ו פרשת נשא סעיף יא) וה**ילקו"י** (הלכות תולעים ס"י פד). וכן אם חותך מהגבינה הזו ויצאו מהם תולעים על חתיכת הגבינה ואינם מאוסים עליו – מותר לו לאוכלה, כנ"ל ב**זבחי צדק** שאין זה נקרא פירשו על גבי הגבינה אלא נקרא דרך גדילתם.

אבל אם התולעים מאוסים עליו – אסור לו לאוכלה משום איסור "בל תשקצו" מדרבנן. וכן אם אינם מאוסים עליו אבל הם פירשו על גבי הגבינה – אסור לו לאוכלה עם התולעים שפירשו.

(לא) כן כתב ה**זבחי צדק** (סימן פד אות קכד): אע"פ שבכלי שיש בו מים שהתליעו גם אם פירשו לדופני הכלי ואף אם הוריקו מכלי אל כלי – מותר, כמו שכתב מרן הבית יוסף והביאו הרמ"א בהג"ה לעיל בסעיף ד' (כנ"ל). מכל מקום הדין שונה כאן, כיון שאין היוגורט והלבן בגדר משקה אלא בגדר אוכל, ולכן חוששים שמא יפרוש על דופני הכלי ואסור. ולכן מה שנהגו בבגדד לאסור יוגורט או לבן שהתליעו הוא מן הדין. וכן כתב ה**בן איש חי** (שנה שניה סוף פרשת נשא סעיף כא) נהגו בעירנו בגדאד לאסור חלב חמוץ שקורין בערבי "לבן" שהוא מנוגב אם התליע.

כב. שרץ שרוף מותר לאוכלו משום רפואה, כיון שעפר הוא (לב).

כג. מצוי מאד שנכנסים נמלים לתוך המאכלים, ובמיוחד כשרואה שיש נמלים במטבח, וצריך ליזהר בזה מאד יותר מאכילת חזיר, כיון שנמלה שלמה דינה כבריה שאפילו באלף אינה בטלה, מה שאין כן בחתיכת בשר חזיר שבטל בששים (לג). ועוד שבאכילת נמלה עובר על חמשה לאוין, מה שאין כן באכילת חזיר שעובר על לאו אחד (לד). והרגיל לבדוק כל דבר מאכל או משקה מנמלים או חרקים שנופלים מהאוויר ניצל מאיסורים רבים (לה).

כד. נפל חרק שלם לתוך תבשיל היתר ונתבשל: אם מוצאו - מוציאו וזורקו, והאחרים בטלים בששים ומותרים באכילה. ואם אינו מוצאו - הכל אסור ואינו מתבטל אפילו באלף, ורק הרוטב בטל בששים ומותר באכילה (לו).

מקור הלכה

(לב) **אורחות חיים** (הלכות איסורי מאכלות סי' לט), **שולחן ערוך** (סימן פד סעיף יז). עיין עוד במה שכתבנו בזה בפתיחה להלכות בשר בחלב בהרחבה בדין תרופות וכדורים לבליעה.

(לג) כמו שכתבנו בספרנו **שערי הלכה** על הלכות בשר בחלב ותערובות (פרק טו סעיף א) על פי המבואר ב**שולחן ערוך** (יורה דעה סימן ק סעיף א) ועוד, עיין שם.

(לד) מסכת **מכות** (דף טז:), **פלא יועץ** (ערך בדיקה).

(לה) כמו שהעיד **החכמת אדם** (כלל לח סעיף כ) שבזכות שהיה רגיל לבדוק כל דבר שבא לאוכלו ניצל כמה פעמים מאיסור אכילת חרקים.

(לו) כמו שכתבנו בספרנו **שערי הלכה** על הלכות בשר בחלב ותערובות (פרק טו סעיף ב) על פי המבואר ב**שולחן ערוך** (יורה דעה סימן ק סעיף ב) ועוד, עיין שם.

אינדקס - אלו מיני מזון בזמנינו הנקראים "מיעוט המצוי" שחייבים בבדיקה ואלו לא, מסודר לפי סדר אותיות א-ב על פי ספרי אחרוני זמנינו המומחים בתחום זה; **הארה** : מה שנכתב **אין מצוי**, אינו בהכרח שאין בכלל, אלא שאינו נקרא מיעוט המצוי החייב בבדיקה. מה שנכתב **מי סבון**, הוא מים עם מעט נוזל לניקוי כלים או מעט נוזל לניקוי כגון סטרילי. מה שנכתב **שבאחסון ממושך** או **ישן מצוי** וצריך בדיקה, היינו בדיקה מדגמית.

פירות וירקות:

אֵת א'

אבוקדו – אין מצוי.

אבטיח – אין מצוי.

אגוזים;

אגוז אורן (צנובר) – אין מצוי.

אגוז לוז – אין מצוי, ואם הוא ישן מצוי.

אגוז ברזיל – אין מצוי, ואם הוא ישן מצוי.

אגוז פיסטוק – אין מצוי, ואם הוא ישן מצוי. [והרב ויא כתב: שהם בגדר מיעוט המצוי הנגוע בזחלי עש לבנים הגורמים להתהוות קורי משי דביקים, ולכן צריכים בדיקה חיזונית לאחר הורדת הקליפה - אם הוא מכורסם או נקוב, ואם כן יש לפתוח אותו לשניים ולבדוק, ובאחסון ממושך גדל אחוז המצוי שבהם.]

אגוז מלך – מצוי: בזחלי עש לבנים הגורמים להתהוות קורי משי דביקים, ובחלקים חומים-שחורים הגורמים להתהוות אבקה או כרסום בחלקי האגוז, ולכן יש לבדוק שאין סימני כרסום או אבקה בפרי, וכן יש לבדוק שאין בין חלקי האגוז כעין צמר גפן דביק. אגוזי מלך קצוצים – באחסון ממושך מצוי גם באריזה סגורה (הרב ויא). והרב חננאל כהן אמר לי שבזמנינו אגוזי מלך אינם בגדר מיעוט המצוי.

אגוז פקאן – אין מצוי. פקאן סיני (אגוז פקאן מסוכר) – אין מצוי (הרב ויא).

אגוז קוקוס (שלם או טחון) – אין מצוי.

אגוז קשיו – מחלוקת: לכשרות המזון (הרב שוורץ והרב ברנט): אין מצוי, והנקודות השחורות הנמצאים לפעמים אינם סימני פגיעה של חרקים אלא שאריות של הקליפה הדקה העוטפת את האגוז. ולשימושה של תורה (הרב פלדמן): פעמים שאינם סימני קליפה אלא זבובים ויתושים, שכן בדק אותם בזכויות מגדלת פי חמישים ונמצא שהם זבובים ויתושים. והרב ויא (בספרו בדיקת המזון כהלכה חלק ב') כתב: שפרורים חומים או

שחורים שבתוך הקשיו בין שני החצאים, הם בדרך כלל שאריות הקליפה הדקה של הקשיו ואינם סימן לנגיעות. מכל מקום הוא בגדר מיעוט המצוי בזחלי עש לבנים או חומים הגורמים להתהוות קורי משי דביקים בתוך הקשיו בין שני החצאים.

על כן מסתכלים חימוני על הקשיו, ואם הוא מכורסם או נקוב פותחים את הקשיו ובודקים, ואם לאו אין שום חשש ואין צורך לפתוח ולבדוק.

אגס – אין מצוי.

אוכמניות – הגדלות בחוץ - מצוי בהן הרבה וחייבות בבדיקה. והגדלות בחלקה מטופלת כראוי - אין מצוי ואין חיוב לבדוקן (הרב ויא). [אך מצוי בהם **עילה** ראה בפתיחה]

אנונה – אין מצוי. נוהרב ויא כתב: שהוא בגדר מיעוט המצוי בכנימה קמחית בצבע לבן על קליפת הפרי, ורימות לבנות של זבוב הפירות בתוך הפרי, ולכן צריך לבדוק אם יש כנימות לבנות על הקליפה, ואם יש להזהר שלא יעברו לתוך הפרי בעת הקילוף וחיטוף הפרי. ולאחר מכן יש לחתוך את הפרי לפחים, ולבדוק שאין רימות לבנות של זבוב הפירות.]

אנס – פרי טרי: מצוי בו כנימות או חרקים קטנים בקליפת הפרי, אך לא בפרי עצמו. לכן כשחותכים את הפרי יש לשים לב שלא יפלו כנימות או חרקים מהקליפה לפרי.

פרי משומר: אין מצוי. **פרי מיובש**: אין מצוי, אך ראוי לבדוק שאין זבוב או חרק שדבוק לסוכר (הרב ויא).

אספרגוס – מצוי הרבה חרקים קטנים הנראים כפס דק בצבע שחור או צהוב בהיר, וכן מצוי בו נגיעות של כנימות על העלה בצבע ירוק צהוב או שחור, וכן מצוי בו אקריות אדומות או לבנות. ולכן יש לקלף את כל הקשקשים העוטפים את הירק ולשוטפו היטב. ואספרגוס לבן המשווק כשהוא כבר מקולף ללא קשקשים מספיק שטיפה טובה וסינון מי הכבישה (הרב ויא).

אפונה – בשימורים אין מצוי, וכן בקפואה אין מצוי (הרב ויא). ואילו אפונה טריה בשרביטה מצוי, ולכן יש להוציא את האפונים מהשרביט ולבדוק אם יש סימני חדירת תולעים כמו כרסום או ניקוב או מראה משונה.

אפרסמון – אין מצוי [אבל מתחת לעלה הגביה מצוי כנימות קמחיות, ולכן יש לחתוך את עלה הגביה עם מעט מהפרי הנוגע בו או לתלוש את עלה הגביה ולשטוף היטב את הפרי, בפרט באיזור העליון שהעלה נגע בו. ואם הפרי רך או בעל צבע שונה מהרגיל – יש לחתוך שכבה דקה באותו איזור ולבדוק אם מצוי בו רימות לבנות של זבוב הפירות, ואם גם בתוך הפרי הוא רך – יש לחתוך את מקום הרך ולבדוק.

מה שמצוי על הקליפה של הפרי או בתוך הפרי כתמים קטנים שחורים, הם אינם סימן לנגיעות אלא גידולו הטבעי של הפרי. (הרב ויא).]

אפרסק – מצוי, ולכן יש לבדוק אם יש בו כנימת מגן שהיא בצבע אפור או לבן הנמצאת בכתמים אדומים עגולים על קליפת הפרי, ואם כן יש לשפשפו ולהורידו. ואם הפרי הוא רך יתכן והוא נגוע בביצים או רימות לבנות של זבוב הפירות, ולכן יש לחתוך את המקום הרך ולבדוק אם מצויים שם תולעים לבנים. ובשנות השמיטה שמגיעים אפרסקים משדות של ערבים שאינם מטופלים היטב מצוי הרבה יותר, ולכן יש לחתוך את האפרסק לשנים ולבדוק ליד הגרעין אם אין שם תולעים. [בסוף עונה מצויים באפרסקים באזור הגרעין שהוא אדום שלפוחיות לבנות ואינם סימן לנגיעות אלא הם גידולו הטבעי של הפרי. (הרב ויא)]

שימורי אפרסקים – אין מצוי, ולכן אין חיוב לבדוקם (הרב ויא).

אצות ים – מצוי שנגועות בסרטנים קטנים ועוד יצורים קטנים הנצמדים לעלים, ולכן צריך להשרות את העלים במים למשך 10 דקות כדי שיתרככו, ואח"כ מפרידים את העלים ושוטפים כל עלה תחת זרם מים ותוך כדי שפשוף בשני צדי העלה לכל אורכם, ומתבוננים אם נותר עליהם איזה יצור. אצות טחונות – אין מצוי. (הרב ויא)

ארטישוק – מצוי בעלים חרקים רבים, מהם חרקים שחורים קטנים הנקראים "תריפסים", ומהם חרקים ירוקים או לבנים הנקראים "כנימת עלה". ולכן יש לתלוש את כל העלים בשלמותם ולהשרות אותם במי סבון במשך שלוש דקות, ואח"כ יקח כל עלה בנפרד וישטוף אותו היטב תחת זרם מים חזק משני צדדיו. ובלב הארטישוק ללא בליטות של חלקי העלים והוא תחתית הארטישוק – אין מצוי ובחזקת נקי, ולכן מספיק לשוטפו.

אשכולית – אין מצוי, אך בקליפה מצוי כנימות היוצאים בגירוד האצבע, ולכן בעת קילוף הפרי או בעת חיתוכו יש לבדוק שלא יעברו הכנימות לפרי, ולכן יש לבדוק אם נדבקו הכנימות בידיו שאם כן יש לו לשטוף את הידים, כדי שלא יעברו הכנימות שבידיו לתוך הפרי שאוכל.

אתרוג – אין מצוי, אך בקליפת האתרוג מצוי כנימות שיוצאים בגירוד האצבע, ולכן כשרוצים לעשות ריבה או מרמלדה מקליפת האתרוג - יש להסיר קודם את הכנימות אם נשארו שם.

אות ב'

בוטנים – אין מצוי, ואם הם ישנים שעבר עליהם למעלה משנה מצוי. [מכל מקום הרי זה התליע בתלוש שכל שלא פירש מותר! ולכן אין צורך לבדוק בפתיחת כל בוטן. כך נראה לענ"ד. והרב ויא כתב בבוטנים שהוא לעתים נגוע והוא נקרא מיעוט המצוי שצריך לבדוקם ולפתוח כל בוטן, והוסיף שלעתים סחורה חדשה מעורבת עם סחורה ישנה. ולענ"ד נראה שאין זה מיעוט המצוי בזמנינו, ולכן אין

צריך בדיקה, וגם אם הוא סחורה ישנה כנ"ל. ולאחר מכן ראיתי שגם הילקו"י בהלכות תולעים סימן פד סעיף יג כתב: שאין צריך לבדוק כל בוטן ובוטן.]

חמאת בוטנים – מותר לכל הדעות, כיון שגם אם היו תולעים נתמעכו ונתבטלו.

בזיליקום (ריחן) – מצוי לרוב בנגיעות גבוהה: בכנימות עלה – בצבע ירוק, שחור, לבן, אפור, ונראים כלכלוך על העלה. וברימות זבוב המנהרות – החודרות לעובי העלה ונראים כשבילים מפותלים בצבע לבן או חום. ובתריפסים – בצבע צהוב או שחור. ובאקריות (מילבין) – בצבע לבן או אדום ונראים כגרגרי חול מחמת גודלם הקטן. ובזחלים – בצבע אפור או ירוק.

ולכן צריכים ניקוי ובדיקה יסודית באופן הבא:

- א. משרים את העלים במי סבון למשך שלוש דקות.
- ב. שוטפים אותם תחת זרם מים חזק משני צדדיו.
- ג. בודקים כל עלה כנגד האור משני צדדיו אם יש רימת זבוב המנהרות בתוך עובי העלה הנראה כשביל מפותל בצבע לבן.

הגדל בגידול מיוחד בחממה תחת פיקוח כשרותי טוב – אין מצוי, אך לעתים עלולים חרקים בודדים לחדור ולהתפתח שם, ולזה מספיק שטיפה טובה תחת זרם מים.

בטטה – אין מצוי.

במיה – במדרוך כיצד להימנע מאיסור אכילת שרצים כתב: שישנם שרצים אך אין מידע אם הוא מיעוט המצוי, ולכן יש לחתוך כל פרי לאורכו או שלושה חתכים לרוחבו ולבודקו. והרב ויא כתב: שבדרך כלל נקיה ואין הוא מיעוט המצוי, ולאחר מכן חזר בו וכתב שהוא בגדר מיעוט המצוי, ולכן צריך לבדוק שאין זחלים ירוקים או אפורים, ולכן יש לשטוף אותו היטב ויחצה אותו ויבדוק אם מצוי זחל בתוך התרמיל או יחתוך את חלקו העליון והתחתון ויתבונן בתוכו. ובמיה קפואה – אין צורך לשוטפה, אבל יש לבדוקה כנ"ל.

בננה – אין מצוי. וכן בננה צ'יפס (פרוסות בננה פריכות) – אין מצוי. אך בננה מיובשת ומצומקת בצבע חום כהה – מצוי זחלים בצבע לבן או חום או חרקים קטנים בצבע שחור או חום, ולכן יש לבדוק.

בצל – כשהוא קשה ולא התחיל לגדול בו עלים ירוקים – אין מצוי, אבל כשהוא רך במקצת ויש לו קליפה כמושה וכהה או שהתחיל לגדול בו עלים ירוקים אפילו הוא קשה – מצוי בו תריפסים צהובים או שחורים שנכנסים פנימה, ולכן צריך להפריד את העלים הירוקים מהבצל עם יש לו ולחתוך את הבצל ולהפריד את השכבות הלבנות ולבודק משני צדדיו. [ואם רוצים לאכול את העלים הירוקים יש להשרות אותם במי סבון למשך

שלוש דקות, ולאחר מכן לשטוף היטב כל עלה תחת זרם מים חזק ושפשוף כל שטחו משני צדדיו באצבעות. (הרב ויא)]

בצל ירוק – מצוי הרבה, כמעט כל בצל כזה נגוע בתריפסים צעירים בצבע צהוב או בזבוב המנהרות שעוקץ את העלים הירוקים של הבצל ומטיל בתוכם ביצים שהן מתפתחות בתוך העלים ונמצאות בעובי העלה ואינן יורדות בשטיפה. ולכן אם מצויות בהם מחילות מפותלות בצבע בהיר אין לאוכלו, ואם לאו יש לנקותו בסדר הבא:

א) להסיר את השורש יחד עם קצת מהלבן של הבצל, ולהסיר את העלים הירוקים מהחלק הצינורי.

ב) להחצות כל עלה שבחלק הצינורי לכל אורכו.

ג) להשרות את כולם בקערה עם מי סבון למשך שלוש דקות.

ד) לשטוף כל חלקי הבצל תחת זרם מים חזק ושפשוף משני צדדיו.

בצל ירוק הגדל בחממות סגורות תחת פיקוח כשרות קפדני הנמכר באריזות סגורות – אין מצוי.

ברוקולי – מצוי הרבה, ונגוע בתריפסים צהובים או חומים ובכנימות עלה בצבע ירוק כהה עד שחור. היות ועיקר הקושי בבדיקת הברוקולי נובע מצפיפות הפרחים והגבעולים הקטנים, ונסיונות רבים הוכיחו שאינם יעילים משום שעדיין נותרו חרקים רבים בין הגבעולים והפרחים הקטנים, לכן יש להוריד את הפרחים עם הגבעולים הדקים המחוברים אליהם ולא יאכלם, ויקח את הקלחים וישרה אותם במי סבון במשך שלוש דקות וישטוף אותם היטב בזרם מים חזק.

ברוקולי קפוא אע"פ שהוא נגוע פחות מהרגיל, מכל מקום עדיין הוא בכלל מיעוט המצוי שחייב בבדיקה, וגם התקן האמריקאי הקפדן מתיר המצאות של עד ששים תריפסים וכנימות עלה במאה גרם ברוקולי קפוא.

ברוקולי הגדל בגידול מיוחד, בחממות סגורות היטב תחת פיקוח כשרות קפדני – אין מצוי.

אֵת ג'

גויאבה – הבאה מפרדס מטופל כראוי בריסוס - אין מצוי. [והרב ויא כתב: שהוא בגדר מיעוט המצוי המצריך בדיקה.] והבאה מגינות פרטיות ושדות שאינן מטופלות בריסוס – מצוי הרבה וחייב בבדיקה יסודית. לכן רכישה מרשתות מזון באים מגידולים מטופלים בריסוס, ואילו הבאים לשוק צריכים בירור אמין מהיכן הגיע, והבדיקה בפרי כדי לידע אם הוא נגוע: ישנו סימן חיצוני על פני קליפת הפרי והוא נקודות קטנות בצבע חום ששוקעות קצת ומסביבו נוצר כתם ירקרק.

שימורי גויאבה תחת השגחה טובה – אין מצוי.

גזר – אין מצוי. [גזר סדוק בחלקו החיצוני – אינו סימן לנגיעות (הרב ויא).]
שימורי גזר או גזר קפוא – אין מצוי (הרב ויא).

גמבה – מצוי, ולכן יש לפתוח אותו ולבדוק בתוכו אם יש בו שרצים שחורים, והם ניכרים לעין מאחר שהם גדולים.

גרעינים לפיצוח – אין מצוי, אך כששהו תקופה ארוכה למעלה משנה צריכים בדיקה, ולכן יש לפצחם ולהסתכל בהם לפני האכילה אם הם נגועים.

גת (עלי לעיסה תימניים) – מצוי, ולכן יש לבדקם לפני השימוש או שישרה אותם במי סבון שלוש דקות ואח"כ ישטוף היטב כל עלה תחת זרם מים חזק משני צדדיו.

אות ד'

דובדבן (גודגדן) – אין מצוי, כי גדל במקומות מטופלים בריסוס. [נכתב הרב ויא: שזהו דוקא בגדלים במטע מטופל היטב, אבל אלו שלא טופלו היטב מצוי בו ברוב הפעמים רימות לבנות של זבוב הפירות, ולכן חייב בבדיקה, והוא: חוצים את הפרי לשניים ומוציאים את הגרעין ומתבוננים אם מצויה בו תולעת בצבע לבן].

דובדבן מסוכר – אין מצוי. ריבת דובדבן – אין מצוי [וכל שכן אם הם טחונים היטב שאין לחוש, כיון שגם אם היתה נגיעות כבר נטחנה והתבטלה (הרב ויא)].

דלעת – אין מצוי.

דלורית – אין מצוי.

אות ה'

הזרים (פירות הדר: אשכולית, אתרוג, לימון, פומלה, קלמנטינה, תפוז וכיו') – אין מצוי בתוך הפירות, כיון שבאים מפרדסים שטופלו כראוי בריסוס. אך גינות פרטיות שלא מטופלים כראוי בריסוס, וכן בשנת השמיטה שמביאים פירות מפרדסים של ערבים שלא טופלו כראוי בריסוס – מצוי תולעים לבנות שהן רימות של זבוב הפירות, ולכן חייבים בדיקה.

ובקליפת הפירות – מצוי לרוב כנימות בצבע חום אפור, ולכן יש להיזהר בעת הקילוף או החיתוך או הסחיטה של הפרי שלא יעברו הכנימות לתוך הפרי שאוכל או שותה, ולכן בעת שמקלף או חותך בסכין יבדוק שלא עברו לידיים או לסכין כנימות לפני שאוכל, שאם כן ינקה אותם לפני האכילה כדי שלא יעברו לפרי ויאכל. וכן בעת הסחיטה של הפרי יבדוק שלא עברו הכנימות לתוך המיץ לפני ששותה.

אֵת ז'

זיתים – גם בזמנינו שמגדלים אותם במקומות שמטופלים כראוי בריסוס - התקן הישראלי מס' 157 "זיתים ירוקים כבושים" מתיר לשווק עד 4 אחוז נגועים בכנימות בצבע חום ובנקב קטן של זבוב הזית בקופסאות שימורים. וכתב הרב ויא: שהוא בגדר מיעוט המצוי המצריך לפחות בדיקה חיצונית. וכן הוא בזיתים שחורים – אלא שהבדיקה בהם יותר קשה מחמת צבעם הכהה, ולכן יש לחצות את הזית לשניים ולבדוק אם יש בו רימה או מחילה.

ובזמנינו זיתים ירוקים – לא מצוי, ובמקרים נדירים שיש נגיעות רואים אותם. ובזיתים שחורים – מצוי וצריך בדיקה כנ"ל.

וזיתים ירוקים מגינות פרטיות, וכן זיתים מזן "סוריי" (קטן יותר) הגדל בעיקר אצל ערבים – מצוי לרוב וחייבים בבדיקה מבפנים, כיון שלא טופלו כראוי בריסוס, ולכן יש לפתוח כל זית ולבדוק מבפנים. [זיתים ירוקים שצבעו אותם בצבע מאכל שחור כדי שיהיו שחורים – יש לבדוק מלבד איסור תולעים שאין בהם חשש של יין נסך ועוד].

אֵת ח'

חבוש – מצוי בו הרבה זחלים של עש התפוח שחודרים לפרי, ולכן יש לחתוך אותו לשניים ולבדוק אם יש בו סימני כרסום בצורת מחילות או פירורים כהים.

חושחש – אין מצוי. אך מצוי בכנימות על הקליפה ולכן יש לנקותו מכנימות אם יש לפני השימוש בו, כמו שכתבנו בערך "הדרים".

חזרת (חריין) – אין מצוי בשורש.

חמוציות – אין מצוי. וכן אם הם מיובשים – אין מצוי.

חסה – מצוי הרבה בנגיעות גבוהה ביותר (למרות שבזמנינו מטפלים בשדות בריסוס): בכנימות עלה בצבע ירוק (הזהים לצבע החסה, ולכן קשים לזיהוי), ובתריפסים בצבע אפור שחור, ובזבובים קטנים בין העלים, ובזבוב המנהרות החודרים לעובי העלה ונראים כשבילים מפותלים בצבע לבן או חום, ובאקריות שחורות. ולכן חייבת בניקוי ובדיקה יסודית – אופן הניקוי והבדיקה:

א. לתלוש את העלים ולהשרות אותם במי סבון (במים עם סבון, וסבון עדיף מחומץ ומלח, מפני שבכמות גדולה של חומץ או מלח הורגים את הכנימות והן נשארות מחוברות לעלה בחדקן שלהם, ולכן צריך להיזהר לשים מעט חומץ או מלח כדי שרק יגרו אותם להשתחרר מהעלה, והכמות היא 1 כפית מלח או חצי כוס חומץ 5 אחוז לכל ליטר מים, וחומץ בריכוז שונה מ-5 אחוז יש לחשב בהתאם לאותו יחס, ומשרים למשך 5 דקות. והמשרים בחומץ או במלח כנוצר מתעוררת שאלה של כבוש כדי לצאת ידי חובת מרור בליל הסדר, ראה

בשו"ת מנחת יצחק ח"ז סי' לא וח"ח סי' סו-ג. ולכן עדיף להשתמש במים עם סבון למשך שלוש דקות.

ב. משפשפים היטב כל עלה משני צדדיו בספוג הטבול במי סבון נוהמשמש לשטיפת כלים עם סיבים חדים ועדינים טובים יותר כדי להסיר חרקים שנצמדו לעלה].

ג. שוטפים היטב כל עלה משני צדדיו בזרם מים חזק.

ד. בודקים כל עלה אם יש בו מחילות של זבוב המנהרות הנראה כשביל מפותל בצבע לבן או חום, כיון שהם נמצאים בתוך העלה ואינם יורדים בשטיפה.

קלח החסה – אין מצוי שם תולעים, ולכן מספיק לקלף את הבלטות הקטנות שנתרו משדרות העלים ולשטוף אותן.

חסה בגידול מיוחד בחממה תחת השגחה טובה באריזה סגורה – יצא מכלל מוחזק בתולעים, אך לכלל מוחזק כנקי לא הגיע, כיון שמיעוט המצוי נגוע בזבובים שחורים קטנים המתים בין העלים ולעתים כנפיהם נצמדים לעלים – ולכן צריך בדיקה או שיפריד את העלים וישטוף אותם היטב תחת זרם מים חזק ומספיק בכך ללא חיוב בדיקה. (כן כתב הרב יוסף אפרתי שליט"א בירחון הליכות שדה 143. וכן מסכים הרב משה ויא שליט"א בספרו בדיקת המזון כהלכה מצד הדיון, וכן אמר לי בפירוש. וכן ראיתי שכתב הגר"ש הלוי וואזנר זצ"ל בתשובה להגר"מ הברשטאם בשנת התש"ן שמספיק בשטיפת ברז כמובא בקונטרס מבית לוי שנת תשנ"ח)

חציל – אין מצוי.

חרדל – אין מצוי, אך אם שהה זמן ממושך עלול להינגע. ממרח חרדל – בחזקת נקי.

חרוב – מצוי הרבה וחייבים לבדוק, ולכן צריך לפתוח את התרמילים לאורכו כדי לראות אם יש בתוכו סימני כרסום או פירורים כהים קטנים או קורי משי דביקים שהם סימני נגיעות. אבקת חרובים – אין מצוי.

אות ב'

כוסברה, פטרוזיליה, שמיר – טריים – מצוי הרבה כחסה, נגיעות בכנימות עלה ובתריפסים ובאקריות וברימות של זבוב המנהרות, ולכן צריכים ניקוי ובדיקה יסודית בשלושה אופנים:

א. כחסה הנ"ל, אלא שאינו מספיק כיון שקשה לנקותם ביסודיות כחסה, ולכן צריך גם לטחון אותם דק דק כדי לצאת מכל חשש, ואין בזה משום מבטל איסור לכתחילה (הרב ויא).

ב. להשתמש בהם בתור תמצית – שוטפים אותם היטב ומבשלים אותם בפני עצמם ומסננים אותם דרך בד צפוף או נייר פילטר ומשתמשים בתמצית (הרב ויא).

ג. שוטפים אותם היטב ועוטפים אותם באל-בד (בד לא ארוג) או במגבוניים יבשים (ללא חומרים זרים) וקושרים אותם היטב ומבשלים אותם עם התבשיל (כיון שהבד עמיד בחום ואינו מכיל חומרים זרים כפי עדות היצרנים). (הרב ויא)

הגדלים בגידול מיוחד בחממות סגורות היטב, תחת פיקוח כשרות טובה – אין מצוי, אך כיון שנמצאים במיעוט המצוי זבובים שחורים בודדים בין העלים, לכן צריך לשטוף אותם היטב תחת זרם מים חזק ומספיק בכך ללא חיוב בדיקה.

מיובשים (טחונים לתבלין) – מותרים בשימוש.

אך באיחסון ממושך עלולים להינגע שוב על ידי חרקים קטנים בצבע חום או שחור, וזחלי עש לבנים הגורמים להתהוות קורי משי דביקים, ולכן צריכים בדיקה על משטח לבן חלק. במידה ונמצא נגוע אין להשתמש בהם, כיון שקשה לנקותם באופן מוחלט.

כרוב – מצוי הרבה בנגיעות גבוהה, ובעיקר בתריפסים שצבעם לבן צהוב או שחור, ולעיתים גם בכנימות עלה בצבע אפור, ונמצאים גם בעלים הפנימיים, ופעמים שרק בעלים הפנימיים נגועים גם כשהעלים החיצוניים נקיים, ולכן אסור לאוכלו בלא בדיקה יסודית בכל העלים (בכרוב הלבן קשה לזהות את התריפס הלבן, כיון שזהה לצבע הכרוב, ובכרוב האדום קשה לזהות את התריפס השחור מחמת צבעו הכהה של הכרוב האדום) או ניקוי יסודי באופן הבא:

א. מפרידים את העלים זה מזה, וראוי לא להשתמש בשלושה העלים החיצוניים הראשונים.

ב. משרים אותם בקערה עם מי סבון למשך שלוש דקות.

ג. שוטפים היטב כל עלה תחת זרם מים חזק משני צדדיו.

ולאחר ניקוי יסודי כזה אין חובה לבדוק את העלים ומוכנים לאכילה.

העלים הקטנים הפנימיים ביותר (לב הכרוב) – אין מצוי, אך אם נמצא הכרוב נגוע – יש לבדוק גם אותם (הרב ויא).

הקלח המרכזי של הכרוב – אין מצוי, ולכן מספיק לחתוך את הבליטות הקטנות שנותרו משדרות העלים ולשטוף היטב את הקלח.

כרוב הגדל בגידול מיוחד בחממה סגורה, תחת פיקוח כשרות טובה – אין מצוי ואין חיוב לבדוקו.

יש מי שכתב (בקונטרס כיצד להמנע מאיסור אכילת שרצים): שבכרוב אדום די בבדיקת העלים החיצוניים, ואין צריך לבדוק גם את העלים הפנימיים, כיון שאין מצוי בעלים הפנימיים. והרב ויא לא חילק ביניהם, אלא כתב: שגם בכרוב האדום צריך בדיקה בכל העלים כמו שצריך בכרוב הלבן.

כרובית – מצוי הרבה כנימות עלה בצבע ירוק ותריפסים שחורים, ובדיקתה קשה מחמת צפיפות הפרחים והגבעולים הקטנים, וכן ניקויה בהשרייה בחומץ או במי סבון הוכיחו שאינם יעילים, כיון שנשארים הרבה חרקים בין הפרחים והגבעולים הקטנים, ולכן נהגו שלא לאוכלו (כמו שכתב הפרי חדש יו"ד סי' פד סעי'ק לד. והסכימו עימו להלכה: המחזיק ברכה שם אות כג, והזבחי צדק שם אות פז, והכף החיים שם אות צ'). אך את הקלחים אפשר לנקות באופן הבא:

מורידים את הפרחים והגבעולים הקטנים אליהם הם מחוברים, ומשרים את הקלחים במי סבון למשך שלוש דקות, ולאחר מכן שוטפים אותם היטב בזרם מים חזק.

וכן כרובית קפואה או כבושה – דינה ככרובית רגילה, כיון שגם בהם מצוי נגיעות.

כרובית הגדלה בגידול מיוחד, בחממות סגורות היטב תחת פיקוח כשרותי טוב – אין מצוי, אך מיעוט המצוי בזבובונים קטנים שחורים בין פרחי התפרחת, ולכן מפרידים את אונות הפרחים לענפים קטנים ושוטפים אותם תחת זרם מים חזק (הרב ויא).

כרפס (סלרי) – מצוי הרבה בנגיעות גבוהה חרקים קטנים בצבעים שונים: ירוקים, צהובים, אפורים, חומים, שחורים. ובעלים מצוי גם רימת זבוב המנהרות, ולכן אין לאוכלו בלא בדיקה וניקוי יסודי באופן הבא:

א. מפרידים את העלים עם הגבעולים הקטנים מהקלחים.

ב. מפרידים את הקלחים.

ג. שוטפים כל קלח בנפרד תחת זרם מים חזק תוך כדי שפשוף עם מברשת בעלת שערות רכות בכל שטח הקלח משני צדדיו.

ואת העלים בודקים אם יש בהם שבילים מפותלים בצבע לבן של רימת זבוב המנהרות, ואם כן אין להשתמש בהם עם הגבעולים שלהם (כיון שחודר גם לתוך הגבעולים. הרב ויא). ואם לא נמצא בהם נגיעות כזו – משרים אותם במי סבון למשך שלוש דקות, ואח"כ מוציאים אותם ומשפשפים אותם היטב בספוג טבול במי סבון, ולאחר מכן שוטפים אותם היטב בזרם מים חזק.

כרפס הגדל בגידול מיוחד, בחממות סגורות היטב תחת פיקוח כשרותי טוב – אין מצוי, אך בין הקלחים מצוי במיעוט המצוי בזבובונים שחורים, ולכן יש לבדוק שם, או שיפריד את הקלחים וישטוף אותם היטב תחת זרם מים חזק מבלי לבדוק.

כרפס קפוא – אין מצוי, ובחזקת נקי.

כרפס שורש – אין מצוי, אך בעלים ובקלחים – מצוי לרוב בכנימות עלה ותריפסים וזבוב המנהרות, וקשה לנקותם, כיון שמצויים גם בתוך סדקי הקלחים שהם חלולים, ולכן יש להפריד את הקלחים מהשורש ולקלפו חיצונית, ואם יש מחילה חותכים עד סוף המחילה לבדוק אם יש בו זחל. והקלחים והעלים אם רוצים להשתמש בהם, יש להשתמש בהם ב-ג' אופנים שכתבנו לגבי כוסברה, אלא שבאופן ג' שכתבנו שם יש להוסיף גם: לחתוך את הקלחים לכל אורכם, כך שחללם הפנימי יתגלה.

כרתי (פְּרִישָׁה, לוף) – מצוי לרוב בתריפסים צהובים או שחורים, ומצויים גם בין שכבותיו הדקות, ולכן צריך להפריד את כל חלקי הכרתי, והם: העלים הירוקים והשכבות שבכרתי. ומשרים את כולם במי סבון למשך שלוש דקות, ושוטפים היטב. או ששוטפים כל חלק וחלק תחת זרם מים חזק תוך כדי שפשוף משני צדדיו באצבעות, ולשים לב במיוחד לאיזור חיבור העלים לגוף הכרתי, ובזה אין צורך בהשרייה במי סבון.

כרתי קפוא – אין מצוי ובחזקת נקי.

אות ל'

לבבות דקל – אין מצוי ובחזקת נקי.

ליצי – אין מצוי ובחזקת נקי.

לפת – אין מצוי. (הרב ויא כתב: שהוא בגדר מיעוט המצוי בתולעת לבנה שמכרסמת בתוכה ועושה מחילות, ולכן יש לקלף אותו ולראות אם יש מחילות, ואם יש יחתוך עד סוף המחילות לראות אם הוא נגוע. פעמים ואינו נגוע אלא הוא סדוק מחמת פגם הגידול.)

לוביא (שעועית) – מצוי בזחלים אפורים של פרודניה שמכרסמים את התרמיל בצורת נקב עגול, ופעמים חודרים לתוך התרמיל, ולכן צריך לבדוק שאין סימני כרסום. וכתמים חומים שחורים ללא כרסום אינם סימן לנגיעות. ואם נמצא נקב עגול - חותכים את איזור הנקב, ומתבוננים אם יש סימני חדירת הזחל לתוך התרמיל, ואם יש חותכים עד סוף המחילה ומסירים אותו משם.

בשימורים או קפואה (המשווקת כשהיא חתוכה לחתיכות) – מצוי כמו בטריה הנ"ל.

הקפואה בתרמילים קטנים שלמים – אין מצוי ובחזקת נקי.

שעועית יבשה (לבנה, חומה, שחורה) – מצוי כחומוס, לכן דינו כמו שכתבנו לקמן בערך "חומוס" עיין שם.

אות ב'

מלפפון – אין מצוי. (ומה שכתב הכף החיים סי' פד אות קח שבמלפפון ערבי מצוי, כתב הרב ויא שגם בזמנינו מצוי במלפפון הערבי [אינו משווק בשווקים יהודים], וכן מצוי בברזיל ומקסיקו.) ומחילות במרכז המלפפון אינו סימן לנגיעות.

מלפפון כבוש – אין מצוי ובחזקת נקי. אך אם כבוש עם שמיר - כיון שבשמיר מצוי שרצים ויתכן שעברו למלפפון, לכן יש לשטוף את המלפפון לפני האכילה.

מלון – אין מצוי.

מנגו – אין מצוי, כיון שבא ממתעים מטופלים כראוי בריסוס, אבל הבא מגינה פרטית שלא טופלה כראוי בריסוס – מצוי רימת זבוב הפירות בצבע לבן, ולכן יש לבדוק היצונית אם יש לו כתמים שחורים קטנים המסמנים חדירה של זבוב הפירות, ואם יש חותכים חתיכה באיזור הזה כדי לבדוק אם נגוע ברימת זבוב הפירות בצבע לבן.

מנדרינה – אין מצוי, אך צריך להזהר מכנימות בקליפה שלא יעברו לפרי, כמו שכתבנו לעיל בערך "הדרים" עיין שם.

משמש – אין מצוי, כיון שבא ממתעים מטופלים כראוי בריסוס. [והרב ויא כתב: שהוא בגדר מיעוט המצוי בזחל בצבע חום-אדום ורימת זבוב הפירות בצבע לבן הצריכים בדיקה.] והבא מגינה פרטית מצוי לרוב, ונמצאים בתוך המשמש ולא בקליפתו, וכתמים אדומים או חומים אינם סימן לנגיעות, ולכן יש לחצות את הפרי ולהוציא את הגרעין ולבדוק. ואם הפרי רך - בודקים את המקום הרך בפנים אם מצויה שם רימה לבנה של זבוב הפירות.

משמש מיובש – דינו כמשמש רגיל הנ"ל, ולכן אם הוא שלם חוצים אותו ובודקים אותו כנגד האור, ואם קשה לראות באופן ברור - משרים אותו במים פושרים או חמים למשך חמש דקות, ואז בודקים אותו שנית כנגד האור.

לדר משמש – אם הוא ארוז היטב - אין מצוי, ואם הוא ללא אריזה - מצוי זבובונים שנדבקים עליו, ולכן צריך לבדוק.

שימורי משמש – אין מצוי.

ריבת משמש – מותרת באכילה. [כיון שאינו מוחזק בתולעים יש ספק אם היתה שם תולעת, ואף אם נאמר שהיתה שם שמא נתמעכה בבישול ונתבטלה, והרי זה ספק ספיקא לקולא ומותר (הרב ויא).]

אֵת נ'

נבטים – אין מצוי, אך הגרגירים עצמם (חיטה או אלפלפא או חומוס או שעועית) שמהם צומחים הנבטים - צריכים בדיקה כל מין לפי ערכו הנ"ל. ואם משתמשים רק בנבטים בלא הגרגירים - אין צריך בדיקה. (הרב ויא)

נענע, מנטה – מצוי לרוב הרבה חרקים קטנים ושונים, ואלו הם: כנימות עלה, תריפסים, אקריות, רימות זבוב המנהרות ועוד. כיון שקשה לבודקם ולנקותם מכל החרקים בדרך הבטוחה, לכן אין להשתמש בהם אלא באופנים שכתבנו לעיל בכוסברה, עיין שם.

המיובשים שפוררו אותם לפתיתים קטנים – אין מצוי, אך באיחסון ממושך עלולים להינגע שוב בחרקים קטנים בצבע חום-שחור או בזחלים לבנים הניכרים לעין, ולכן צריכים בדיקה.

הגדלים בגידול מיוחד, בחממות סגורות היטב תחת פיקוח כשרותי טוב – אין מצוי, אך מצוי במיעוט המצוי זבובונים על העלים, ולכן צריכים בדיקה או שטיפה היטב תחת זרם מים חזק בלא בדיקה.

נקטרינה (אפרשיזיף) – דינו כמו "אפרסק" הנ"ל עיין שם.

אֵת ס'

סלק אדום – אין מצוי, אך אם הוא מסוג גרוע – מצוי וצריך בדיקה. [הרב ויא כתב: שהוא בגדר מיעוט המצוי שצריך בדיקה, ונגוע בזחל בצבע ורוד החודר מאזור העלים לתוך הסלק ויוצר בתוכו מחילות, ולכן חותכים מתחת לאזור העלים, ובודקים אם יש סימני כרסום או מחילה, ואם אין הוא בחזקת נקי, ואם יש חותכים את כל איזור המחילה ומסירים אותה. סימני כרסום בחלק החיצוני של הסלק – אינו סימן לנגיעות. וכן אזורים בהירים או כהים בתוך הסלק – אינו סימן לנגיעות.]

סילקא (עלי סלק) – מצוי לרוב הרבה כנימות עלה בצבע ירוק שחור או לבן ורימות זבוב המנהרות החודר לתוך עובי העלה בצבע לבן או חום, ופעמים זחלים בצבע אפור ירוק המכרסמים את העלים ומפרישים פירורים בצבע כהה הניתן להבחין בהם. ולכן חייבים בדיקה וניקוי יסודי באופן הבא: **א.** משרים את העלים במי סבון למשך שלוש דקות. **ב.** שוטפים אותם היטב תחת זרם מים חזק משני צדי העלה. **ג.** בודקים כל עלה כנגד אור משני צדדיו אם יש שם שבילים מפותלים של רימות זבוב המנהרות בצבע לבן או חום. עלי סלק **הגדלים בגידול מיוחד**, בחממות סגורות היטב תחת פיקוח כשרותי טוב – אין מצוי, אך מצוי במיעוט המצוי זבובונים על העלים, ולכן צריכים בדיקה או שטיפה היטב תחת זרם מים חזק בלא בדיקה.

אֵת עֵי

עגבניה – אין מצוי, אך אם נראית פגומה ויש לה נקב – יש לבדוקה בפנים העגבניה. רסק עגבניות, קטשופ, מיץ – מותרים ללא בדיקה, כיון שגם אילו היה תולעת כבר נתמכה והתבטלה. עגבניות כבושות או מקולפות – אין מצוי.

ענבים – מצוי רימות לבנות של זבוב הפירות, ולכן צריך לבדוק אם יש נקב בכתם שחור פנימי שהוא סימן לעקיצת זבוב הפירות, ואם יש חוצים את הענב ובודקים בתוכו אם יש רימה לבנה. ואם אין נקב אבל יש כתמים חיצוניים שחורים או חומים – אינם סימן לנגיעות. [לגבי ענבים שחורים - כתב הרב ויא: שכיון שקשה לבדוקם צריך לחצות מהענבים בתור מדגם עשר אחוז. וקשה: שאם צריך בדיקה לא מועיל מדגם, ואם אין צריך בדיקה למה לעשות מדגם?!] ענבים המיועדים לעשות יין, אין צורך לנקותם קודם אלא די בסינון היין היטב לפני השימוש.

עלי גפן – מצוי לרוב בנגיעות גבוהה באקריות (מילבין) בצבע אדום או לבן, הגורמים להיווצרות שקעים מלאים כמין לבד כעין גבשושיות קטנות שהופך אח"כ לצבע חום. וכיון שמצוי בהם הרבה שרצים, לכן יש שנהגו (בצובא ובגדד) לא לאוכלם ואסרו אותם לגמרי כאיסור אכילת חזיר, מאחר שלא מצאו דרך לנקותם לגמרי (כמבואר בפוסקים שהביא הכף החיים סי' פד אות צד). אך אלו שנהגו לאוכלם יש לנקותם ביסודיות באופן שמנקים את החסה כנ"ל עיין שם.

עלי גפן כבושים במי חומץ או במי מלח – מספיק לשטוף היטב כל עלה משני צדדיו תחת זרם מים חזק, תוך כדי שפשוף כל פני העלה באצבעות או בספוג עדין.

עלי דפנה – המשווק אין מצוי. [והרב ויא כתב: שהם בגדר מיעוט המצוי בכנימות מגן שיש לבדוק, ואם יש אין להשתמש באותו עלה.]

עלי ורד – מצוי לרוב ולכן צריך בדיקה.

עולש (אינדיבה) – עולש סגור (לבבות עולש) – אין מצוי.

אך עולש פתוח – מצוי לרוב בכנימות עלה בצבע ירוק או שחור ובתולעים בצבע לבן או חום, כיון שעליו מפותלים קשה לבדוקו, ולכן רבים נמנעים מלאוכלו.

עירית (עלי בצל ירוק קטן) – מצוי לרוב בנגיעות גבוהה בתריפסים בתוך הצינורות החלולים שבעלים ולכן קשה לנקותם.

עירית מיובש – אין מצוי, אך באיחסון ממושך עלולים להינגע שוב בחרקים בצבע חום או שחור ובזחלי עש בצבע לבן הניכרים לעין, ולכן צריכים בדיקה.

הגדלה בגידול מיוחד, בחממות סגורות היטב תחת פיקוח כשרותי טוב – אין מצוי, אך מיעוט המצוי בזבובונים על העלים, ולכן צריכה בדיקה או שטיפה היטב תחת זרם מים חזק בלא בדיקה.

ערמונים – אין מצוי. [והרב ויא כתב: שהם בגדר מיעוט המצוי הצריך בדיקה.] ובישנים מצוי זחלי עש בצבע לבן או חום המכרסמים את הפרי, ולכן בודקים אותו חיצונית אם יש לו סימני כרסום, ואם יש חוצים את הפרי ובודקים אם הוא נגוע בתוכו. איזור כהה בתוך הפרי - אינו סימן לנגיעות.

ערמונים קלופים וקלויים המשווקים באריזה הרמטית תחת השגחה טובה – אין מצוי. ממרח ערמונים – מותר באכילה ללא בדיקה.

עלי תבלין (אזוב, זורקונית, לביסטיקום, מליסה, מרוה וכדומה) – טריים – מצוי לרוב בנגיעות גבוהה בכנימות עלה ובתריפסים ובאקריות ובזחלים ועוד, ואין דרך בטוחה לבדקם ולנקותם, ולכן אין להשתמש בהם אלא באופנים הנ"ל בכוסברה עיין שם.

הגדלים בגידול מיוחד, בחממות סגורות היטב תחת פיקוח כשרותי טוב – אין מצוי, אך מיעוט המצוי בזבובונים על העלים, ולכן צריכה בדיקה או שטיפה היטב תחת זרם מים חזק בלא בדיקה.

מיובשים – אין מצוי, אך באחסון ממושך עלולים להינגע שוב על ידי חרקים בצבע חום שחור וזחלי עש לבנים הניכרים לעין, ולכן צריכים בדיקה.

עלי ביבי – מצוי לרוב בנגיעות גבוהה וקשה לבדקם ולנקותם.

הגדלים בגידול מיוחד, בחממות סגורות היטב תחת פיקוח כשרותי טוב – אין מצוי, אך מיעוט המצוי בזבובונים על העלים, ולכן צריכה בדיקה או שטיפה היטב תחת זרם מים חזק בלא בדיקה.

אֵת פ'

פפאיה – אין מצוי ובחזקת נקי. [יש דיון לגבי עולה ראה במה שכתבנו בפתיחה]

פול – הירוק עם התרמיל – אין מצוי (אבל אם רואים שיש נקב או סימני כרסום על התרמיל – יש לפותחו ולבדוק אם יש בתוכו זחל פרודוניה בצבע ירוק או אפור שחדר לתוך התרמיל. הרב ויא).

החום היבש – מצוי לרוב בנגיעות גבוהה בזחלים חומים או לבנים, והנקב הוא קטן ביותר כמעט ואינו ניכר, ולכן משרים אותו במים חמים בכמות מים פי 3 מכמות הפול למשך 3 שעות או משרים אותו במים קרים למשך 24 שעות. ואח"כ מקלפים את הקליפה ופותחים כל פול לשניים ובודקים.

פומלה – אין מצוי, אך בקליפה מצוי כנימות שצריך לזהר שלא יעברו לפרי כמו שכתבנו לעיל בערך "הדרים" עיין שם.

פטרזיליה – ראה בערך "כוסברה" הנ"ל.

פטרזיליה שורש (בלא עלים) – דינו כמו כרפס (סלרי) שורש הנ"ל עיין שם.

פטל – מצוי לרוב בנגיעות גבוהה: בזחל צהוב, ובאקריות בצבע לבן או אדום חום הנראים כגרגרי חול, והתריפסים בצבע שחור או לבן, וברימות לבנות של זבוב הפירות. ומאחר שקשה לבודקם מחמת ריבוי החרקים וגודלם הזעיר ומסתתרים בשקעים וחודרים לתוך הפרי, ואין דרך בטוחה לנקותם, לכן יש להימנע מלאוכלם. וכן וועדי כשרות טובה הפסיקו להשתמש בפרי הזה במוצרים תעשייתיים.

אך **מיץ פטל** – מותר בשתייה, כיון שמסננים אותו היטב לפני השיווק ואין מצוי בו.

ריבת פטל – לכתחילה צריך לבודקו לפני עשייתו, אך בדיעבד כשכבר נעשה מותר באכילה, כיון שנטחן אין לו דין בריה ומתבטל בששים.

פטריות – אין מצוי, כיון שמגדלים אותם בחממות סגורות עם איורור מסונן וריסוס.

[סדקים קטנים בתוך הפטריה – אינו סימן לנגיעות, אלא הוא גידול הטבעי שלה (הרב ויא).]

בזמננו שמעתי שמצוי בו תולעים, וכן ראיתי שעדכן זאת הרב משה ויא בחוברתו החדשה (קיצור ספרי בדיקת המזון כהלכתה) לשנת התשע"ט שהוא בגדר מיעוט המצוי.

אבל **פטריות בר** הגדלות ביערות – מצוי לרוב בנגיעות גבוהה של תולעים לבנות קטנות ודקות המנקבים אותה, ונראים כדקירות מחט בגוון חום, ומתחילות מרגל הפטריה לתוך חלקה הפנימי של הפטריה, ולכן צריכות בדיקה יסודית, והוא: תולשים את ראש הפטריה מהרגל, ובודקים את השקע שנוצר בראש אם מצויים בהם נקבים דקים בגוון חום או תולעים קטנים בצבע לבן, וכן בודקים כך ברגל הפטריה בחלק העליון שלו.

פטריות בשימורים – אין מצוי.

אבקת מרק פטריות – אין מצוי, אך כמו כל אבקת מרק אם היא ישנה עלולה להתליע בזחלי עש לבנים, וסימן לנגיעות הוא קורי משי דביקים, ולכן צריכה בדיקה. וכדי להימנע מכך באיחסון ממושך יש לאחסן את אבקת המרק בקירור.

פיג'ואה – מצוי רימות לבנות של זבוב הפירות, ולכן כדי לבודקה צריך לקלף אותה ולבודק אם מצוי בו כתם כהה או נקב קטן, ואם כן חותכים באותו איזור עד סוף הנקב או הכתם הכהה אם מצוי בו רימות לבנות.

פיטנגו – אין מצוי. [והרב ויא כתב: שהוא בגדר מיעוט המצוי הצריך בדיקה, ומצוי בו רימות לבנות של זבוב הפירות, וניתן להבחין אם יש בו כתם כהה עם נקב שזה סימן לעקיצת זבוב הפירות. ואם יש

צריך לחתוך שם את הפרי ולבדוק אם מצוי בו רימות לבנות. הגדל לצורך נוי – מצוי לרוב בנגיעות גבוהה החייב בדיקה.]

פלפל (גמבה) – מצוי באיזור הגבעול בין הגבעול לפלפל: כנימות עלה בצבע ירוק או שחור או לבן, ואקריות (מילבין) בצבע לבן או אדום ונראים כגרגרי חול, וזחלי פרודניה בצבע אפור או ירוק החודרים לתוך הפלפל. ולכן צריך בדיקה, והוא: לחתוך את הפלפל מסביב לאיזור הגבעול ובודקים אם יש בו זחל. [אם גרגרי הפלפל נראים כהים בשונה מהרגיל – אינו סימן לנגיעות. וכן כתמים כהים בדפנות הפלפל – אינו סימן לנגיעות. (הרב ויא)]

פלפל חצוי חמוץ – אין מצוי ובחזקת נקי.
פלפל חריף, שיפקה שלמים – אין מצוי. [והרב ויא כתב: שדינו כפלפל הנ"ל שהוא מיעוט המצוי, ולפי זה צריך לחתוך את איזור הגבעול לרוחב ולבדוק בתוכו.]

פסיפלורה – אין מצוי ובחזקת נקי. [יש דיון לגבי ערלה ראה במה שכתבנו בפתיחה]

אות ז'

צבר (סברס) – אין מצוי. [אך אם הוא רך מהרגיל, יש לחתוך באותו איזור שהוא רך ולבדוק שאינו נגוע ברימות לבנות של זבוב הפירות. (הרב ויא)]

צימוקים – מצוי בחרקים בצבע חום ובזחלי עש לבנים, גם המשווקים תחת כשרות טובה, ולכן צריך בדיקה, וכיון שקשה לבדוקם באופן מוחלט, לכן ישרה אותם במים חמים למשך עשר דקות ויבחוש בו בתנועות סיבוביות וימתין עד שהמים יעמדו, ויתבונן אם צפים חרקים על פני המים. ואם נמצאו חרקים אין להשתמש בהם. נקודות כהות קטנות שאינן יורדות על ידי שפשוף – אינו סימן לנגיעות. (הרב ויא)

והרב חננאל כהן אמר לי שאינו בגדר מיעוט המצוי, אך באיחסון ממושך עלול להינגע, ולכן מספיק בדיקת מדגם באופן הנ"ל, והמשווקים תחת כשרות טובה עברו בדיקת מדגם.

צלף – מצוי בזבובונים על פקעי הצלף או פריו, וכן זחל עלול לחדור לתוכו, לכן צריך בדיקה אם מצוי נקב הנוצר מכירסום (הרב ויא).

צנובר – ראה "אגוז אורן" הנ"ל.

צנון – אין מצוי בארץ ישראל. [והרב ויא כתב: שהוא בגדר מיעוט המצוי המצריך בדיקה.] אך יש מקומות אחרים שמצוי בזחלים בצבע לבן החודרים מאיזור העלים לתוך הצנון, ולכן צריך לחתוך מתחת לאיזור העלים, ולבדוק שאין סימני כרסום או מחילה, ואם יש מסירים את איזור הנגוע.

סדקים וחללים בתוך הצנון – אינם סימן לנגיעות אלא פגם גידול (הרב ויא).

צנונית - אין מצוי.

אות ק'

קולורבי – אין מצוי.

קיווי – אין מצוי.

קישואים – אין מצוי.

קלמנטינה – ראה מה שכתבנו לעיל בערך "הדרים".

קנה סוכר – אין מצוי. [והרב ויא כתב: שבפנים הקנה אין מצוי ובחזקת נקי, אבל על הקליפה החיצונית מצוי חרקים קטנים, ולכן יש לקלוף את הקנה, וראוי לשטוף אותו לאחר מכן או לסגן את המיץ.]

קפה – אין מצוי.

קקאו – אין מצוי, אך בישן יתכן שרצים [ואפשר לנקותם בנפה שמנפה קמח (הרב ויא)].

קרא (דלעת) – אין מצוי.

קרמבולה – אין מצוי, כיון שבא מחלקות שטופלו כראוי בריסוס. [ולכן מגינה פרטית יש לבדוק שאין זחלי עש לבנים בין צלעות הפרי, וישטוף היטב את הפרי במיוחד בין צלעות הפרי.] אך מצוי בהם ערלה ראה במה שכתבנו בפתיחה.

אות ר'

רוביא – ראה מה שכתבנו לעיל בערך "לוביא".

רוזמרין (עלים) – מצוי בכנימות עלה ובתריפסים ועוד, ולכן צריכים בדיקה, וכדי לנקותם לאכילה: יש להשרות אותם במי סבון שלוש דקות, ולאחר מכן לשפשף כל עלה בספוג רך בשני צדדיו, ולאחר מכן לשטוף היטב תחת זרם מים חזק. (הרב ויא) ואם רוצים להשתמש לתמצית (לתה) – מבשלים אותם בפני עצמם, ולאחר מכן מסננים אותם דרך אל-בד וכדומה.

המיובשים – בודקים שאין בין חלקי העלים חרקים או קורי משי דביקים, ואם נמצא נגיעות אין להשתמש בהם אלא באופנים הנ"ל בערך "כוסברה" עיין שם.

הגדלים בגידול מיוחד, בחממות סגורות היטב תחת פיקוח כשרותי טוב – אין מצוי, אך מיעוט המצוי בזבובונים על העלים, ולכן צריכה בדיקה או שטיפה היטב תחת זרם מים חזק בלא בדיקה.

ריבות פירות – קונפיטורה מפירות חתוכים – אם עשויים מפירות שאינם מוחזקים בתולעים אלא במיעוט המצוי – מותר באכילה, כיון שספק אם היו תולעים, ואם תאמר שהיו שמא נימוחו ואין עליהם דין בריה ונתבטלו בששים, והרי זה ספק ספיקא לקולא. ואם עשויים מפירות שמוחזקים בתולעים – אסור באכילה, כיון שתולים לומר שודאי היו תולעים ואסור לבטל איסור לכתחילה. אבל אם נוצרה תחת השגחה טובה המקפידה על נקיות הפירות מתולעים – מותר באכילה.

ריבה מפירות טחונים לגמרי – לכתחילה צריך לבדוקו לפני עשייתו, אך בדיעבד מותר באכילה גם בפירות שמוחזקים בתולעים. כמו שכתבנו לעיל בריבת פטל עיין שם.

רימון – אין מצוי, כיון שבא מחלקות שטופלו כראוי בריסוס, אבל הבא מגינה פרטית מצוי לרוב בתולעת גדולה בצבע חום, ולכן צריך בדיקה, וסימני נגיעות הם: נקב או איזור חום בפרי, ואם יש סימנים אלו מסירים את האיזור הנגוע. [כתמים כהים בגרגרי הרימון – אינם סימן לנגיעות. וכן בכתר הרימון מצוי אבקנים של הפרח הנראים כפירורים כהים – ואינם סימן לנגיעות. (הרב ויא)]

אות שי'

שום – טרי כשהוא עם עליו הירוקים (משווק באביב) – אין מצוי. אך בעלים הירוקים שלו – יש אומרים: שמצוי בו תריפסים כמו בבצל הירוק. ויש אומרים: שאין זה בגדר מיעוט המצוי.

יבש – אין מצוי. [והרב ויא כתב: שהוא בגדר מיעוט המצוי בזחלי עש לבנים הגורמים להתהוות פירורים קטנים כהים או לבנים, ולכן צריך בדיקה חיצוני בשיני השום לאחר הקילוף].

שום כתוש – אין מצוי ובחזקת נקי.

אבקת שום – אין מצוי ובחזקת נקי.

שומר – מצוי תריפסים שחורים או לבנים וזבובונים, ולכן צריך בדיקה באופן הבא:

- א. מסירים את הגבעולים הירוקים עם העלים הקטנים. (ואין להשתמש בעלים אלא באופנים הנ"ל בערך "כוסברה")
- ב. מפרידים את השכבות הלבנות.
- ג. בודקים כל שכבה משני צדדיו כנגד האור, או שוטפים היטב כל שכבה משני צדדיו תחת זרם מים תוך כדי שפשוף באצבעות מבלי לבדוק, או משרים אותם במי סבון למשך שלוש דקות ואח"כ ישטוף אותם היטב בלי שפשוף באצבעות משני צדדיו.

שיבא (עלים) – מצוי לרוב בנגיעות גבוהה בכנימות עלה ובתריפסים ובאקריות ועוד, ואין דרך בטוחה לנקות אותה באופן מוחלט, ולכן אין להשתמש אלא באופנים הנ"ל בערך "נענה" עיין שם.

שזיף – מצוי: בכנימות מגן על קליפת הפרי בצבע אפור או חום, ובזחל בצבע חום אדום החודר לתוך הפרי ומגיע לאיזור הגרעין, וברימות לבנות של זבוב הפירות. ולכן צריך בדיקה אם ישנה כנימה בצבע חום-אפור היורד בגירוד קל בציפורן, ובודקים אם ישנה סימן לחדירת זחל לתוך הפרי הנראה כעין כתם ונקב, ואם נמצא סימן לנגיעות הנ"ל או שהפרי רך מהרגיל – חותכים את האיזור ההוא ובודקים אם מצויה זחל או רימה לבנה. [פירורים קטנים כהים על בשר הפרי באיזור הגרעין – הוא סימן לנגיעות. אך בליטות חומות בבשר הפרי באיזור הגרעין שאינן יורדות בשפשוף – אינו סימן לנגיעות. (הרב ויא)]

אם אינו רך והוא נקי מבחוץ מכנימות וכתמים עם נקבים – אין מצוי, ולא צריך לחצות אותו לשניים ולבדוק.

שזיף מיובש – אין מצוי, כיון שהמפעלים בדרך כלל משתמשים בפרי מעולה שהוא נקי. **בשימורים** – דינו כשזיף רגיל הנ"ל הטעון בדיקה.

ריבת שזיפים – מותר באכילה, כיון שהוא פרי שאינו מוחזק בתולעים אלא במיעוט המצוי, הרי זה ספק ספיקא לקולא, כמו שכתבנו לעיל בערך "ריבת פירות" עיין שם.

שסק – אין מצוי, כיון שבא מחלקה שטופלה כראוי בריסוס. אבל הבא מגינה פרטית הרי הוא בגדר מיעוט המצוי ברימות לבנות של זבוב הפירות, ובזבובונים או עכבישים קטנים בכתר שבתחתית השסק, ולכן צריך בדיקה, ואם הוא רך מהרגיל יש לחתוך את האיזור הרך ולבדוק שאין רימות לבנות שם. כתמים חומים על קליפת הפרי – אינם סימן לנגיעות אלא לפגם גידול או כתוצאה ממכה שקיבל.

שקדים – אין מצוי. [והרב ויא כתב: שהוא בגדר מיעוט המצוי בזחלי עש לבנים, ולכן צריכים בדיקה, וסימני נגיעות הם: קורי עש דביקים או כרסום הנראה כחור החודר לפני השקד. לא נמצא סימן לנגיעות הנ"ל – אין צורך לבדוק את פנים השקד.] וחיסרון הקליפה הדקה באיזורים שונים בשקד – אינו סימן לנגיעות אלא לפגם בתהליך הקילוף המכני כתוצאה מחבטה.

שקדים קצוצים – דינו כשקדים שלמים. [והרב ויא כתב: שבאיחסון ממושך עלול להינגע גם אם היו נקיים בתחלה, ולכן צריכים בדיקה על משטח לבן חלק או צלחת לבנה אם יש סימני נגיעות של זחלים לבנים או קורי משי דביקים.]

שקדים טחונים לגמרי כקמח – מותר באכילה כדין "ריבת פירות" הנ"ל, משום שהשקדים אינם מוחזקים בתולעים, ויש בזה ספק ספיקא לקולא [גם לדעת הרב ויא] כמו כתבנו לעיל בערך "ריבת פירות" עיין שם.

חלק שקדים – אין מצוי ובחזקת נקי.

שקדים עם דבש או מסוכרים או עם שוקלד או סוכריה עם שקד שלם בתוכו – בחזקת נקי. נואילו לדעת הרב ויא אין היתר לאוכלו אלא על ידי בדיקה בשקד עצמו. והוא הדין באלו שנעשו תחת השגחה טובה שאין היתר לאוכלם אלא על ידי בדיקה בשקד עצמו, כיון שהתברר שאינם בודקים כל שקד ושקד אלא במדגם, ואין זה תופס מבחינה הלכתית כנ"ל בסוף סעיף ח' ברמ"א עיין שם.]

אות ת'

תאנה – מצוי לרוב בנגיעות גבוהה ברימות לבנות של זבוב הפירות בתוך הפרי, ולכן צריך בדיקה פנימית באופן הבא: חוצים את הפרי לשניים, ובודקים אם מצויות שם רימות לבנות בין הנימים, ומאחר שקשה לזהותן מפני שעלולים הרימות הלבנות הקטנות להסתתר בין הנימים הלבנים, לכן יש להתבונן טוב כנגד השמש או האור אם אין תזוזה, או אם יש כתמים בצבע חום שנוצר מאיזור נגוע ברימות. ואם לא נמצא נגיעות מותר באכילה.

ישנם מעט גידול של תאנים מזן מסויים הזקוק לצרעת התאנה שלוקחת אבקת פרחים מהפרי הזכר וחודרת לפרי הנקבה ומפזרת בתוכו את האבקה, וכתוצאה מכך התאנה בשלה ומתוקה, ולולי הצרעת הזו לא היתה התאנה בשלה ומתוקה. ובתאנים מהזן הזה לעתים מצוי (במיעוט המצוי) צרעה שחורה תקועה בפתח הפרי שמתה, ולכן צריך לבדוק שם שאין צרעה שחורה. אולם רוב התאנים אינם גדלים מזנים אלו, ולכן לא מצוי אצלם צרעת התאנה. (הרב ויא)

תאנים המשוקות באריזות נאות גדלים באופן מקצועי – ואין מצוי בהם נגיעות, ולכן אפשר להסתפק בהם בבדיקת מדגם של תאנים אחדות. (הרב ויא)

תאנים יבשות – מצוי לרוב בנגיעות גבוהה יותר מהטרי, מאחר שנוסף עליהם זחלים רבים בתהליך הייבוש ובזמן האיחסון הממושך, וצבעם חום שחור כצבע פנים התאנה היבשה, ורובם מתים ואינם מתנועעים, ולכן קשה מאוד להבחין בהם בתוך התאנה, על כן נראה בפשטות שאין מקום לסמוך על בדיקת התאנה כדי לידע בבטחה שאין בה תולעים, ולכן יש להימנע מלאוכלם.

תות עץ (בצבע לבן או שחור, נראה כעין אשכול ענבים קטן) – מצוי לרוב בנגיעות גבוהה: באקריות (מילבין) בצבע לבן או חום, וברימות לבנות, ובזחלים בצבע חום ירוק, ובחרקים קטנים בצבע שחור ובעוד. וחודרים בין ענבי התות ולתוכם, ועל כן אין דרך בטוחה לבודקם כראוי ולנקותם כנדרש, ולכן אין לאוכלם. אבל לסחוט אותו כדי לעשות מיץ ולסננו לפני השתייה באל בד וכדומה - מותר.

תות שדה – מצוי לרוב בנגיעות גבוהה: בכנימות עלה בצבע ירוק וכשמתות הם בצבע לבן ונראות כלכלוך, ובאקריות (מילבין) אדומות, ובחרקים אסורים הנראים כעין פסיק ונקראים פסוקאים, ומצויים בעיקר באיזור העלה הירוק – על העלה ומתחתיו על חלק הפרי. ובשנים האחרונות התגלה שיש עוד חרקים קטנים מאוד שעדיין נראים לעין

למכירם, באיזור הנקודות הצהובות של התות, ואינם יורדים לגמרי בהשרייה במי סבון. **ולכן** הורו לחתוך את העלה עם השכבה הדקה של הפרי שמתחתיו, ואח"כ לשוטפו היטב תחת זרם מים חזק תוך כדי ציחצוחו במברשת שינים משני צדדיו, או לקלף את כל הקליפה החיצונית - ומותר באכילה ללא צורך בבדיקה.

ריבת תות שדה – ראה מה שכתבנו לעיל בערך "ריבת פירות", ודינו של התות שדה בגדר מיעוט המצוי, כיון שחותכים את העלה הירוק עם חלק מהפרי העליון ועוברים שטיפה (מטעם פקחי משרד הבריאות המקפידים שכל פרי וירק אפילו אורגני חייב שטיפה משום החיידקים), ובתהליך בישול הרי זה ספק ספיקא לקולא. [ולעני"ד נראה שגם אם לא עברו תהליך שטיפה אלא רק הוסרו העלים הירוקים על ידי חיתוך חלק מהפרי העליון, אין הם בגדר מוחזקים בתולעים אלא בגדר מיעוט המצוי, כיון שמצויים בעיקר באיזור העלים הירוקים כנ"ל]. ומטעם זה מותרים באכילה יוגורט המכיל תות שדה חתוך, וגלידה המכילה תות שדה חתוך, ועוגות המכילות תות שדה חתוך - שעברו תהליך בישול או אפייה. וכל שכן תות שדה טחון לגמרי או סחוט למיץ שמותר.

ואם הם חתוכים ולא עברו תהליך בישול או אפייה ונמצאים ביוגורט או בעוגה – אסורים באכילה כיון שאי אפשר לנקותם. אבל אם הם תחת השגחה טובה שמקפידה שיעברו תהליך השרייה ושטיפה טובה – מותרים באכילה (הרב ויא).

תות שדה קפוא – דינו כתות שדה רגיל וטרי הנ"ל, שצריך ניקוי כנ"ל. ולכן אם הוא משווק תחת השגחה טובה שדואגת שמלבד הסרת העלה ירוק עוברים השרייה ושטיפה טובה – מותרים באכילה או בשתייה בלא סינון.

תות שדה מיובש או מסוכך – אין מצוי ובחזקת נקי (הרב ויא).

תירס – מצוי לרוב בנגיעות גבוהה: בתריפסים שחורים מוארכים, ואם רואים משהו שחור יתכן והוא תריפס בצעירותו שצבעו צהוב וראשו שחור, ואם רואים שחור בין הגרגירים יתכן שהוא תריפס שמתחבא שם ונראה סוף גופו. ומצויים בין העלים הירוקים לגרגירי התירס, וכאשר מסירים את העלים הם חוזרים מיד בין הגרגירים ואינם נראים, אך כאשר תולשים במהירות את שכבת העלים בבת אחת אפשר להבחין בתריפסים הממהרים להסתתר בין הגרגירים. ולכן כתב הרב פסח פאלק בעל מחבר שו"ת מחזה אליהו: שאם התירס טרי וכשהסירו את העלים לא נמצא עליהם שום תריפס, גם בין הגרגירים אין מצוי תריפסים.

אך אם נמצאו תריפסים יש לחתוך את הגרגירים ולהפרידם ולשטוף אותם היטב, והצורה הקלה היא לשים אותם במסננת עם נקבים גדולים יחסית ולשטוף אותם.

תירס תחת השגחה כשרותית טובה - אין מצוי, כיון שמיובא מחו"ל במקום שהוחזק כנקי (כך אמר לי הרב ויא).

גרגרי תירס בשימורים או קפואים – אין מצוי ובחזקת נקי, כיון ששוטפים אותם היטב במסננת עם נקבים גדולים יחסית, וכל החרקים נשטפים החוצה.
תירס גמדי – אין מצוי ובחזקת נקי.

תמר (מזנים שונים) – מצוי בתהליך הייבוש בחיפושיות בצבע חום שחור, ובזחלים בצבע קרם החודרים לתוך הפרי, ולכן צריך לפתוח אותו ולהוציא את הגרעין ולבדוק שאין בו נגיעות. קורי משי דביקים או פירורים קטנים חומים הם סימן להפרשות של זחל העש.
יש אומרים: שתמרים בארץ ישראל שארוזים היטב בשקיות או באריזות פלסטיק – אין מצוי, ושכן דעת מומחים, אלא אם כן הם ישנים שאז מצוי.
תמר לח (זן חיאיני בעל קליפה חלקה בצבע חום כהה המשוק בקירור) – אין מצוי ובחזקת נקי (הרב ויא).

ממרח תמרים – ראה ריבת פירות. והגדרת התמר הוא מיעוט המצוי. והכשרויות למיניהם נותנים הכשר על בדיקות מדגמיות.

תמרים לחוצים (ללא חרצנים) – מצוי לרוב בנגיעות גבוהה גם המיוצרים תחת הכשרים שונים, מאחר שמיוצרים מתמרים באיכות ירודה, וכיון שאין אפשרות לבדוקם אין לאכול מהם (הרב ויא).

תמר הודי – מצוי לרוב בנגיעות גבוהה, ולכן יש לקלפו ולבדוקו מבחוץ ומבפנים באיזור הגרעינים.

תפוז – אין מצוי, אך יש להזהר שלא יעברו הכנימות (אם יש) לפרי בעת הקילוף או הסחיטה לכוס, ראה מה שכתבנו בזה בערך "הדרים".

תפוח אדמה – אין מצוי. נכתמים חומים או אפורים או שחורים אפילו בתוך התפוח אדמה – אינם סימן לנגיעות אלא לפגם גידול או איחסון לקוי. וכן שקעים ועובש בצידו החיצוני – אינם סימן לנגיעות (הרב ויא). אבל תפוח אדמה מאיכות ירודה אם יש בו מחילה יש לבדוק אם מצויה שם בסוף המחילה זחל עש בצבע לבן.

תפוח עץ – אין מצוי, כיון שבאים מחלקות שטופלו כראוי עם ריסוס. [והרב ויא כתב: שבקצי (מחודש אייר עד חשוון) הם טריים ובגדר מיעוט המצוי בזחלי עש בצבע קרם החודר עד איזור הגרעינים, וברימות לבנות של זבוב הפירות הגורמות למחילות דקות ומפותלות בתוך התפוח הגורמות לתפוח לשנות צבע בתוכו באיזור המחילות לצבע חום. ולכן יש לבדוק אם יש כתם כהה על קליפת הפרי עם נקב, ואם יש לחתוך את האיזור הזה ולבדוק אם מצויה מחילה החודרת לתוך הפרי, ואם כן יש להסירו עם התולעת. ובחורף הם באים מקירור – ואין מצוי, כיון שעוברים מיון קפדני לפני אחסונם.] אך הבא מגינה פרטית או בשנת השמיטה מפרדסים של גויים – מצוי וצריך בדיקה.

תפוחים מיובשים או מעובדים (מיץ תפוחים או רסק תפוחים או שימורי תפוחים לפתן) – אין מצוי ובחזקת נקי.

תרד – מצוי לרוב בנגיעות גבוהה: בכנימות עלה בצבע ירוק או שחור או לבן או אפור, וברימות זבוב המנהרות החודרים לתוך עובי העלה ונראים כשבילים מפותלים בצבע לבן או חום, ובתריפסים מוארכים בצבע צהוב או שחור, ובאקריות בצבע לבן או אדום הנראים כגרגירי חול, ובזחלים בצבע אפור או ירוק. ולכן צריך ניקוי ובדיקה יסודית באופן הבא:

א. משרים את העלים במי סבון למשך שלוש דקות.

ב. שוטפים את העלים תחת זרם מים חזק משני צדדיו.

ג. בודקים כל עלה כנגד האור משני צדדיו אם יש שביל מפותל של רימת זבוב המנהרות בצבע לבן, ואם יש אין להשתמש באותו עלה.

תרד מיובש – עלים שלמים – הוא בגדר מיעוט המצוי, וכיון שאין דרך בטוחה לבדוקו אין להשתמש בו (הרב ויא). עלים מפוררים – מותרים בשימוש, על פי המבואר לעיל בדין חיטים מתולעים טחונים. אך באיחסון לזמן ממושך עלולים להינגע שנית על ידי חרקים קטנים בצבע חום או שחור ובזחלי עש לבנים, ולכן צריכים בדיקה.

תרד קפוא – טחון – מותר באכילה, כיון שאם היתה נגיעות היא התבטלה (הרב ויא), עיין מה שכתבנו בזה בערך ריבת פירות וריבת פטל. עלים שלמים או קצוצים – מצוי לרוב, ואין דרך בטוחה לבדוקו ולנקותו, כיון שבתהליך ההקפאה הירק הופך להיות רך ודביק, ואין דרך להפריד את החרקים ממנו (הרב ויא).

תרד משומר טחון – מותר באכילה, כיון שאם היתה נגיעות היא התבטלה (הרב ויא). עיין מה שכתבנו בזה בערך ריבת פטל וריבת פירות. ולעני"ד נראה שיש להתיר רק אם נאמר שהתרד הוא בגדר מיעוט המצוי ולא בגדר מוחזק לנגוע. וצ"ע.

תרד הגדל בגידול מיוחד בחממה עם פיקוח כשרותי טוב באריזה סגורה – אין מצוי, אך לעתים עלול לחדור לחממה חרקים בודדים ולהתפתח שם, ולכן מספיק שטיפה טובה תחת זרם מים.

תורמוס – מצוי כשעועית יבשה, ודינה כמו שכתבנו בערך "לוביא" שעועית יבשה עיין שם.

מוצרי מזון:

אבקת אפיה – אין מצוי.

אבקת מרק – אין מצוי, אך אם היא ישנה עלולה להתליע בזחלי עש לבנים, וסימן לנגיעות הוא קורי משי דביקים, ולכן צריכה בדיקה. וכדי להימנע מכך באיחסון ממושך - יש לאחסן את אבקת המרק בקירור.

אורז – מצוי בזחלי עש לבנים וחרקים שחורים, ולכן צריך בדיקה על משטח לבן חלק. **בזמנינו** נראה שאינו בגדר "מיעוט המצוי" המצריך בדיקה (כך נראה לעני"ד על פי בירור רב שערכתי בזה, ורק לעיתים נדירות מצאנו חרקים שחורים שגלויים לעיניים). והסיבה שנהגו לבדוק משום שהיה פעם מצוי, מפני שהיו שמים את האורז החדש בשקים ישנים של קמח או של אורז ישן שהתליע ונשאר בשאריות שבשקים, מה שאין כן בזמנינו. ושמעתי ממשגיחי כשרות שהארוזים בשקים למוסדות ואולמות מצוי קצת, אך עדיין אינו נראה שהוא בגדר מיעוט המצוי. ועוד שגם אם נאמר שהוא בגדר מיעוט המצוי, הרי אין אוכלים את האורז כשהוא חי אלא כשהוא מבושל, ויש בזה ספק ספקא לקולא, כמו שכתבנו לקמן בערך קמח חיטה ובערך ריבה עיין שם.

פריכות אורז – אין מצוי, כיון שמשמשים באורז מטיב מעולה ועובר תהליך ניקוי ועיבוד בחום גבוה.

פצפוצי אורז – אין מצוי, כיון שמשמשים באורז מטיב מעולה ועובר תהליך בישול (במלט, סוכר ומלח) ויבוש בחום והתפחה בתנור בחום גבוה.

איטריות (פסטה) – אין מצוי.

אניס (תבלין) – מצוי בחרקים קטנים חומים או שחורים ובזחלי עש לבנים, ולכן צריך בדיקה על משטח לבן כגון צלחת לבנה, ואם נמצא נגיעות אין להשתמש בו כיון שקשה לנקותו באופן מוחלט, אך אפשר להשתמש בו באופן שמשמשים בכוסברה כנ"ל עיין שם.

אפונה יבשה – המשווקת תחת השגחת כשרות טובה – אין מצוי (הרב ויא).

אורגנו (תבלין) – מצוי בעלים טריים ובגבעולים בנגיעות גבוהה.

ובעלים מיובשים שמתפוררים לפתיתים קטנים – מותרים בשימוש. אך באיחסון לזמן ממושך עלול להינגע שוב על ידי תולעים הניכרים לעין, ולכן טעונים בדיקה (הרב ויא).

בורגול (חיטה גרוסה) – מצוי בחרקים קטנים בצבע חום או שחור, וזחלי עש לבנים הגורמים לקורי משי דביקים, ולכן בודקים על משטח לבן, ואם נמצא נגיעות אין להשתמש בו, כיון שאין דרך בטוחה לנקותו.

ובזמנינו נראה שאינו בגדר מיעוט המצוי, כמו שכתבנו לעיל באורז בזמנינו עיין שם.

ביצים – בחזקת נקי.

בשר ודג (חי או מבושל) – אין מצוי, אך אם היה מגולה במקום המצויים זבובים, יתכן והטילו עליו את ביציהן הקטנות שנראות כערימות לבנות, ואח"כ בוקעים מהן תוך 12-24 שעות רימות לבנות. ולכן יש לכסותו היטב כדי להינצל מזה. וכן כתבו הכף החיים (סימן פד אות קנח) והבן איש חי (ש"ש נשא סעיף כ) והליכות עולם (ח"ו נשא סעיף י). ואם לא כיסו יש לבדוק בדיקה חיצונית, ואם מאוחסן בקירור אין לחוש לזה.

גבינה – אין מצוי. [עובש בגבינה אינו סימן לנגיעות, משום שעובש הוא פטריה ואינו בעל חיים (הרב ויא).]

גבינות מיוחדות מתולעות – ראה מה שכתבנו בדין זה לעיל בסעיף כ - כא.

גריסים (שעורה מלוטשת) – מצוי בחרקים שחורים ובזחלי עש לבנים הגורמים לקורי משי דביקים, ולכן צריכים בדיקה על משטח לבן כגון צלחת לבנה, ואם נמצא נגיעות מסירים את הנגועים ומשתמשים בשאר שנקיים מחרקים.

גרנולה – מורכבת משיבולת שועל, צימוקים, אגוזים, גרעיני חמניות, בוטנים, שומשום, פירות יבשים ועוד העלולים להיות נגועים בחרקים קטנים חומים או שחורים וזחלי עש לבנים הגורמים לקורי משי דביקים. ולכן צריך בדיקה על משטח לבן חלק כגון צלחת לבנה.

ואם היא מיוצרת תחת השגחה כשרותית טובה - אינה צריכה בדיקה, אלא אם כן היא התיישנה ועבר לה תאריך התפוגה.

ואם היא מורכבת עם צימוקים – צריכה בדיקה גם אם היא תחת השגחה כשרותית טובה, כמו שכתבנו לעיל בערך "צימוקים", ולכן יש ליקח גרנולה שאין לה צימוקים והיא תחת השגחה כשרותית טובה שאז אין צריך בדיקה כנ"ל.

גרעיני אבטיח (גרעינים לבנים קטנים) – אין מצוי. אך באיחסון לזמן ממושך עלולים להינגע בזחלי עש לבנים הגורמים לקורי משי דביקים או חרקים קטנים חומים-שחורים, ובזה צריך בדיקה.

גרעיני דלעת (גרעינים לבנים גדולים) – אין מצוי. אך קלופים שאוחסנו לזמן ממושך עלולים להינגע בחרקים, ולכן צריך בדיקה.

גרעיני חמנייה (גרעינים שחורים) – מצוי וצריך בדיקה לכל גרעין וגרעין לאחר פיצוחם, ואם הוא שלם ויפה אוכל, ואם הוא מכורסם או שיש בו חורים או שיש בו פירורים רבים או חרקים יש להסירו.

דבש – אין מצוי (בזמנינו ייצור הדבש עובר תהליך ניקוי וסינון ואין בו חשש נגיעות. ומה שנמצא לפעמים על פני הדבש או בתחתית נקודות חומות קטנות מאוד הם אבקת פרחים והם מותרות באכילה. הרב ויא), אך כשצנצנת הדבש פתוחה - צריך לבדוק שלא עלו עליו נמלים כיון שזה שכיח.

דגים – דג אדום הנקרא "רוטברש" – מצוי לרוב בנגיעות גבוהה בתולעים הנקראים "טפילים" גדולים אשר מנקבים את עור הדג, הראש מיוחד לתוך בשר הדג וגופו נשאר מחוץ לדג, ופעמים שחלקו החיצוני של הטפיל נושר והחלק המיוחד לתוך בשר הדג נותר בתוכו ורק מומחה שמכיר את סימני הנגיעות בדג הזה יכול להבחין בו, וגירוד בסכין לא יעזור בזה, ולכן מומלץ לא להשתמש בו, אלא אם כן הוא משווק כנקי מנגיעות תחת השגחה כשרותית טובה שבודקת יסודית את הדגים האלו ונמצאו נקיים.

דג "הרינג" (מטיאס, דג מלוח) – מצוי לרוב בתולעים הנקראים "אניזקיס" הנצמדים לחלל הבטן ולאשכול ביצי הדג המשמשות לתעשיית סלט "האיקרה" ול"חלב" הדג, ונראים כעין נחשים קטנים המפותלים סביב עצמן כצורה הזו בצבע לבן או ורוד או אפור. והם התולעים שדיברו המדענים שבאים מבחוץ ונוברים מהקיבה לבשר הדג.

[בפשוט נראה שמותרים כיון שאינם במעיים אלא מחוץ למעיים. וכן כתבו השולחן גבוה והדרכי תשובה כנ"ל שדינם כתולעים שבתוך בשר הדג ומותרים, כיון שאינם באים מבחוץ. ואילו הרב ויא כתב בספרו בדיקת המזון כהלכה ח"א וח"ב שהם אסורים כדן תולעים שבמעיים. ושאלתי אותו מהיכן למד זאת בפוסקים, וענה לי ממה שסתמו הפוסקים לאסור התולעים שבמעיים. ואין נראה אלא כמו שכתבו השולחן גבוה והדרכי תשובה שמותרים אם לא מאוסים עליו. וכן לא ראיתי מאחרוני זמנינו מי שכתב לאסור אותם מלבד הנמצאים בתוך המעיים ועל עור הדג כנ"ל.]

וכן בדג אדום הנקרא "רוטברש" הנ"ל מצוי לרוב גם בתולעים האלו הצמודים לחלל הבטן.

וכן בדג "בקלה" מצוי לרוב בתולעים האלו הצמודים לחלל הבטן ולאשכול ביצי הדג ולחלב הדג.

וכן בדג "מקרל" (מקומבריה, לקרדה) לעיתים מצוי בתולעים האלו הצמודים לחלל הבטן ולאשכול ביצי הדג וחלב הדג.

וכן בדג קוד והליבוט לעתים מצוי בתולעים אלו הצמודים לחלל הבטן.

ובפילה דג (ללא עצמות וללא דפנות הבטן) – אין מצוי בתולעים שהיו בחלל הבטן.

"ביצים" ו"חלב" של שאר מיני דגים – אין מצוי בתולעים.

וביצי דגי סלומון הבאים מנורבגיה נקיים מנגיעות (הרב ויא).

דג "קרפיון" ו"אמור" ו"לקס" (בבוז) – מצוי לרוב בנגיעות גבוהה בטפילים קטנים שקופים הנקראים "ארגולוס", ולהם שתי עיניים קטנות מאוד בצבע שחור הנראות כשתי נקודות שחורות הסמוכות זו לזו, ונצמדים לעור הדג בחוזקה מצדו החיצוני, במיוחד באיזור הזנב והסנפירים והראש, ולעתים מצוי גם בתוך הראש ובתוך הפה ובין הזימים. והזכירו החכמת אדם (סימן לח סעיף כח) לפני כמאתיים שנה, והובאו דבריו בזבחי צדק (סי' פד אות קד) ובכף החיים (שם אות קו). וכשמת הטפיל הזה משתנה צבעו משקוף ללבן, וקשה מאד להבחין בו מפני צבעו השקוף, ולכן הרוצים לאכול ראש של דג כמו שנוהגים בראש השנה, ימנעו מלאכול ראש של הדגים האלו, מפני הקושי הגדול בבדיקתו וניקויו, ואין דרך בטוחה לנקותו, אלא אם כן יטחנו אותו שאז יש לומר שאם היו תולעים נטחנו ונתבטלו, אלא שעדיין לענ"ד נראה שאינו מספיק כדי להתירו באכילה, כיון שהם בגדר מוחזקים בתולעים כמו שכתבנו לעיל בערך ריבת פטל וריבת פירות עיין שם.

ולעתים מצוי בהם טפיל הנקרא "לרניאה" הנראה כחוט לבן-אפור החודר לתוך עור הדג וגורם לפצע אדום הניכר לעין, וחלק מגופו נשאר מחוץ לדג. **ולכן** לאחר שמורידים את הזנב והראש והסנפירים של הדגים האלו יבדוק יסודי שאין בעור שלהם טפילים הנ"ל, או שינקה על ידי גירוד בסכין בכל העור כולו בלא בדיקה, או שיסיר את כל העור וישתמש רק בבשר הדג בלבד בלא בדיקה וניקוי. ואם הדגים האלו משווקים תחת השגחה כשרותית טובה – אין מצוי בנגיעות הנ"ל, ומותרים באכילה ללא בדיקה וניקוי כולל הראש של הדג, מפני שההשגחה הכשרותית מקפידה על הסרת הנגיעות מהדגים האלו על ידי טיפולים שונים בגידולים מיוחדים בבריכות בחומרי הדברה למיניהם באופן מקצועי ובבדיקה מדגמית המבטיחה את חזקת הנקיות שבדגים האלו.

דג "סלמון" ו"סול" (פוטיה) ו"פורל" (קפוא המיובא מחו"ל) – מצוי בטפילים בצבע חום, וקטנים ביחס לטפילים של הדג האדום הנקרא "רוטברש" אך ניכרים לעין היטב, ונצמדים לעור הדג ויורדים בקלות על ידי גירוד בסכין. ולכן צריך בדיקה חיצונית על עור הדג. לעיתים רחוקות הם חודרים לראש הדג ואין זה בגדר מיעוט המצוי המצריך בדיקה בתוך ראש הדג.

דג "אמנון" (מושט) – מצוי בתולעים הניכרות לעין הנקראים "נמטודה", ונראות כעין התולעים הנקראים "אניזקס" הנ"ל בדג "הרינג", ומצויות בתוך חלל הבטן צמוד לשדרת הדג בין איזור הראש לקיבה. גם הם התולעים שדיברו המדענים שבאים מבחוץ כנ"ל, ונוברים מהקיבה לכיוון הראש. ולעתים נדירות נמצאים בתוך ראש הדג ואין זה בגדר מיעוט המצוי המצריך בדיקה בתוך ראש הדג. והתולעים המצויות בתוך חלל הבטן דינם כמו שכתבנו לעיל בדג "הרינג" עיין שם.

דגי בורי (קיפון), כסיף – לעיתים רחוקות מצוי בטפילים על העור הנקראים "לרניאה" כנ"ל בדג ה"קרפיון" עיין שם, אלא שאין הם בגדר מיעוט המצוי המצריך בדיקה.

בשאר דגי הים והבריכות – אין מצוי נגיעות חיצונית ואין מצוי נגיעות בתוך הראש.

זוחן (קטנית) – מצוי כאורז וחיטה, ולכן דינו כמו שכתבנו לעיל בערך אורז עיין שם.

דייסה לתינוקות (אבקה להכנת דייסה) – אין מצוי.

הל (קרדמון) – מצוי בחרקים חומים או שחורים המנקבים את תרמילי הל, ובזחלי עש לבנים הגורמים להתהוות קורי משי דביקים, ואין משתמשים בו אלא כשהוא טחון ומוסיפים אותו לקפה, ולכן דינו לקולא משום ספק ספיקא, ספק היו חרקים, ואם תאמר היו הרי שנטחנו ונתבטלו ומותר, כמו שכתבנו לעיל בערך "ריבת פירות" כשהוא טחון והוא בגדר מיעוט המצוי.

אך באחסון לזמן ממושך עלול להינגע שוב בחרקים וזחלים הני"ל, ולכן צריכים בדיקה על משטח לבן חלק כגון צלחת לבנה, ואם נמצא נגיעות אין להשתמש בו.

וניל (טבעי) – אין מצוי. אך באחסון לזמן ממושך עלול להינגע בחרקים חומים או שחורים, ובזחלי עש לבנים הגורמים להתהוות קורי משי דביקים, ולכן צריך בדיקה על משטח לבן כגון צלחת לבנה.

זנגביל (תבלין) – אין מצוי. אך באחסון לזמן ממושך עלול להינגע בחרקים חומים או שחורים, ובזחלי עש לבנים הגורמים להתהוות קורי משי דביקים, ולכן צריכים בדיקה על משטח לבן חלק כגון צלחת לבנה.

זעפרן (אבקני פרח של הכרכום) – אין מצוי. אך באחסון לזמן ממושך עלול להינגע בחרקים חומים או שחורים, ובזחלי עש לבנים הגורמים להתהוות קורי משי דביקים, ולכן צריכים בדיקה על משטח לבן חלק כגון צלחת לבנה.

זעתר – טרי – מצוי בכנימות עלה ותרופסים, ולכן צריך בדיקה או ניקוי באופן הבא: משרים אותו במי סבון למשך שלוש דקות, ואח"כ שוטפים אותו דרך מסננת עם חורים גדולים יחסית.

כתבלין המעורב עם שומשום חומס ועוד – מצוי בחרקים וזחלי עש לבנים הגורמים להתהוות קורי משי דביקים, ולכן יש לבדוקו על משטח לבן חלק.

זעתר **מיובש** – אין מצוי.

חומס (חימצה) – מצוי בחיפושית הנקראת "זרעית" וצבעה חום-שחור, ומצמידה את ביציה הלבנות וקטנות בצדו החיצוני של גרגיר החומס וקשה להבחין בהם, ומהביצה בוקע זחל לבן החודר לתוך החומס ומקום החדירה כמעט ואינו ניכר, וגם נגיעותה אינה ניכרת היות שהקליפה סגורה ואטומה ואינה שקופה. לכן בודקים את החומס באופן הבא:

א. משרים את החומוס במים שכמותו פי שלושה מכמות החומוס למשך 24 שעות או במים רותחים למשך שלוש שעות.

ב. לאחר שהתנפחו גרגירי החומוס נעשית הקליפה שקופה, וניתן לבדוק כל גרגיר חומוס משני צדדיו אם יש בו סימן שחור-אפור, ואם יש בו פותחים אותו לבדוק אם נגוע.

חומוס בשימורים – מצוי כחומוס רגיל, אלא שאין צריך להשרותו במים כי הם כבר עברו השרייה, ולכן צריך רק לבדוק כל גרגיר חומוס משני צדדיו אם יש בו סימן שחור-אפור. ואם הוא משווק תחת השגחה טובה – אין מצוי.

חומוס קלוי – אין מצוי.

חומוס בוואקום – בחזקת נקי.

חומוס טחון – שעושים ממנו "חומוס למריחה" – מותר, משום ספק ספיקא לקולא, ספק אם היו בו תולעים, שהרי אינו מוחזק בתולעים אלא הוא מיעוט המצוי, ואם תאמר שהיו בו תולעים הרי שנטחנו ונתבטלו. וכל שכן אם הם תחת השגחה טובה שמותר, כיון שאינו צריך בדיקה.

ואם עושים ממנו "פלאפל" – אע"פ שאינו נטחן לגמרי אלא לחתיכות קטנות, עדיין נראה שמותר משום שלוש ספקות לקולא: **א.** שמא לא היו תולעים, **ב.** ואם תאמר שהיו שמא נטחנו ונתבטלו, **ג.** ואם תאמר שלא נטחנו אלא נשאר שלמים שמא נימוחו בזמן הטיגון ואין להם דין בריה ונתבטלו.

וראייה לדבר מצינו **בבית יוסף** (יו"ד סי' קטו סעי' ג) שכתב להתיר לכתחילה חמאה של גויים על ידי בישול עד שיכלו צחצוחי חלב טמא שבה, משום ג' ספיקות: **א.** שמא אין מעורב בו חלב טמא. **ב.** ואם תאמר שמעורב בו חלב טמא שמא לא נשאר ממנו בחמאה כלום. **ג.** ואם תאמר שנשאר שמא כשנתבשל ניתך על ידי האש. ובזה לא אומרים אין מבטלין איסור לכתחילה, משום שאין אומרים זאת אלא כשודאי יש איסור ומבטלו, אבל כשאינו ודאי שיש איסור מותר לבטלו לכתחילה על הצד שיש בו איסור.

אבקת פלאפל המשווקת – אין מצוי. אך באחסון לזמן ממושך עלול להתלע בהרקים חומים-שחורים, ובזחלי עש לבנים הגורמים להתהוות קורי משי דביקים. ולכן כדי למנוע זאת באחסון לזמן ממושך יש לאחסנו בקירור.

חומץ (טבעי) – אין מצוי. [ומה שכתב בזה **החכמת אדם** (כלל לח סעיף ח) ובבינת אדם (כלל לד) בשם הספר הברית: שמצוי בו תולעים קטנות שאינם ניכרים כי אם נגד השמש. וכן כתב בהרחבה **הכף החיים** יו"ד סימן פד אות כד-כז, והסיק לפי זה להלכה: יין שהחמיץ שאין נראים בו התולעים ואין בו משום בל תשקצו – אין צריך לסננו לפני הבישול אלא מרתיחו ואח"כ מסננו. וכתב **הבן איש חי** (פרשת נשא סעיף ה): שהסינון בזה מועיל בימות החורף לשבוע כולו, ובימות הקיץ לחצי שבוע ולאחר מכן יחזור ויתלע שוב ויצטרך לסננו שוב בדרך הנ"ל. עכ"ד. הנה כל האמור אינו אלא בזמנם שהיה מצוי, אבל בזמננו

החומץ הטבעי המשוק הוא 5% ואין מצוי בו תולעים ולכן אינו טעון בדיקה. וכן כתב הרב משה ויא שליט"א בספרו בדיקת המזון כהלכה ח"ג ערך "חומץ".]

חיטה – מצוי בחרקים שחורים ובזחלי עש לבנים הגורמים לקורי משי דביקים, ולכן צריך בדיקה על משטח לבן כגון צלחת לבנה. ואם יש בו סימני כרסום או נקב בחיטה או קורי משי דביקים או פירורים רבים לבנים – הרי זה סימן לנגיעות המשווקת באריזות וואקום עם הכשר טוב – אין מצוי (הרב ויא).

בזמנינו נראה שגם חיטה רגילה אין מצוי, ורק באחסון לזמן ממושך עלול להימצא וצריך בדיקה.

חילבה (גרעינים או טחון) – אין מצוי.

חלבה (עשויה משומשום טחון) – מותר באכילה אע"פ שהשומשום בגדר מיעוט המצוי, כיון שגם אם היו בו נטחנו ונתבטלו, והרי הוא ספק ספיקא לקולא, כמו כתבנו לעיל בערך "ריבת פירות" עיין שם.

חלב – בחזקת נקי.

יין – בחזקת נקי, כיון שעובר תהליך סינון לפני עשיית היין.

כוסמין (מין דגן) – מצוי כחיטה, ולכן דינו כמו שכתבנו לעיל בערך "חיטה" עיין שם.

כוסמת (מין קטנית חומה) – מצוי כאורז, ולכן דינו כמו שכתבנו לעיל ב"אורז" עיין שם. המשווקת בוואקום תחת השגחה כשרותית טובה – אין מצוי.

כמהין (פטירות מאכל יוקרתי) – מצוי לרוב בנגיעות גבוהה, ולא נמצאה דרך בטוחה לבדוקן ולנקותן. כן כתב הרש"ל (ביש"ש חולין פרק אלו טרפות סימן ק) והובא בט"ז (סי' פד סע"ק יז) ובפרי מגדים במשבצות זהב (שם אות יא). וכן כתב הרב משה ויא שליט"א בספרו בדיקת המזון כהלכה.

כמון (תבלין) – אין מצוי. אך באיחסון לזמן ממושך עלול להינגע בחרקים חומים-שחורים ובזחלי עש לבנים הגורמים לקורי משי דביקים, ולכן צריך בדיקה על משטח לבן חלק כגון צלחת לבנה.

כרכום (תבלין) – אין מצוי.

לחם – בחזקת נקי, אך צריך לבדוק שלא עלו עליו נמלים כיון שזה שכיח.

מאפה – בחזקת נקי.

מים – מי ברז – בארץ ישראל – בחזקת נקיים. ובניו יורק – בחזקת נגועים בשרצים הנראים לעין, ולכן חייבים סינון. ובשאר הארצות – יש לוודא באותו מקום את מצב המים.

מי נחל או אגם – מצוי, אך על פי ההלכה פעמים שהם מותרים - עיין מה שכתבנו בזה לעיל בסעיף א-ג בדין זה.

מלח – בחזקת נקי.

מיץ – רגל – בחזקת נקי. טבעי מפירות הדר – יש לוודא לפני הסחיטה שקליפת הפרי נקי מכנימות, ואם לא ויודא זאת יתכן והיו כנימות בקליפת הפרי ונשרו לתוך המיץ, ולכן צריך סינון דרך בד או אל-בד לפני השתייה. ואם מיוצרים תחת השגחה כשרותית טובה – בחזקת נקי.

מסטיק תימני (שרף עץ אלת המסטיק) – מצוי לרוב בנגיעות גבוהה בנמלים הנצמדים אליהם וחנוטים בתוכם, לכן צריך בדיקה על משטח לבן חלק.

מצה – בחזקת נקיה. אך אם אוחסנה זמן ממושך במיוחד במזג אויר חם עלולה להיות נגועה (וכן כתבו המשנה ברורה סימן רס שער הציון אות יא' והמהרש"ם בתשובה ח"א או"ח סימן כט: שדרכם של מצות להתליע בקיץ) בחרקים חומים-שחורים ובזחלי עש לבנים הגורמים להתהוות קורי משי דביקים, ולכן צריך בדיקה. וסימן לדבר אם המצה אינה פריכה או שטעמה פג מעיד שאינה טריה, ויבדוק מדגם של שלוש מצות מהחבילה כולה אחד מהעליון ואחד מהתחתון ואחד מהאמצע וישבור אותם למספר פעמים ויתבונן אם מצויים בו חרקים או זחלים, ואם אין נשאר בחזקת נקי, ואם יש לא ישתמש במצות האלו.

קמח מצה – אין מצוי. אך באיחסון לזמן ממושך עלול להינגע כמו מצה רגילה כנ"ל, ולכן צריך בדיקה על גבי משטח לבן חלק.

סובין (קליפות גרגרי חיטה) – מצוי בחרקים חומים-שחורים ובזחלי עש לבנים הגורמים להתהוות קורי משי דביקים, ולכן צריכים בדיקה על משטח לבן חלק.

סויה (פולי סויה או קמח סויה) – אין מצוי.

סוכר (לבן או חום) – בחזקת נקי, אך צריך לבדוק שלא עלו עליו נמלים כיון שזה שכוח.

סוכר וניל – בחזקת נקי. אבקת סוכר – בחזקת נקי.

סולת – מצוי בחרקים חומים-שחורים ובזחלי עש לבנים הגורמים להתהוות קורי משי דביקים, ומאחר והוא גס ביחס לקמח לכן לא ניתן לנפות אותו בנפה, על כן יש לבדוקו

על משטח לבן חלק. והוא הדין קוסקוס מוכן, אלא אם כן הוא מיוצר תחת השגחה כשרותית טובה שאז אינו מצוי.

עדשים (אדומים-כתומים, חומים-ירוקים) – מצוי כחומס בחיפושית בצבע חום-שחור הנקראת "זרעית" שמצמידה את ביציה לקליפת העדש בעודו שלם, הזחל בוקע מהביצה וחודר ישירות לתוך העדש ומתגלם בתוכה ונעשה חיפושית ויוצא מתוכה לבחוץ ומותיר חור עגול בעדש, ולכן צריכים בדיקה על משטח לבן חלק כגון צלחת לבנה, שאין חיפושית ואין נקבים חומים עליהם שהם גלמים של הזחלים, ואם נמצא יש להסירם, ואח"כ ישרה אותם במים וינענע היטב את המים בתנועות סיבוביות שאם יש חרקים יצופו על פני המים.

בזמנינו נראה שאינו בגדר מיעוט המצוי. ובספר כשרות למעשה (עמוד שכט) כתב: שמספיק בדיקה מדגמית שהם שלמים ולא חצויים.

עדשים המשווקות באריזה אטומה או באריזות וואקום תחת השגחה כשרותית טובה – אין מצוי.

פופקורן – אין מצוי, אך אם אוחסן הרבה זמן מצוי בחרקים שחורים-חומים ובזחלי עש לבנים, ולכן צריך בדיקה שאין נראים גרגירים מכורסמים. [נוהב ויא כתב: שהוא בגדר מיעוט המצוי המצריך בדיקה]. ובדיעבד אם הוכן הפופקורן לאכילה מבלי לבדוקו – מותר לאוכלו. אך לכתחילה יש לקנות במקום שהפופקורן נמצא תחת השגחה כשרותית טובה שבודקת את הגרגירים לפני הכנת הפופקורן לאכילה.

בזמנינו נראה שאינו בגדר מיעוט המצוי.

פופקורן למיקרוגל – אם הם משווקים תחת השגחה כשרותית טובה הם בחזקת נקיים (הרב ויא).

פופקורן באריזות וואקום תחת השגחה כשרותית טובה – אין מצוי.

פלפל אנגלי (גרגרי פלפל) – אין מצוי.

פלפל גרוס – אין מצוי.

פלפל טחון (שחור, לבן) – אין מצוי.

פפריקה (מתוקה, חריפה) – מצוי בחרקים חומים ושחורים וזחלי עש לבנים הגורמים להתהוות גושים מודבקים על ידי קורי משי, ולכן צריך בדיקה על ידי פיזור על גבי משטח לבן או נפוי בנפה.

פרג – אין מצוי. [נוהב ויא כתב: שהם בגדר מיעוט המצוי בחרקים חומים או שחורים ובזחלי עש לבנים הגורמים להתהוות גושים המודבקים על ידי קורי משי, ולכן צריך בדיקה על גבי משטח לבן חלק].

פרג טחון – אין מצוי. אך באיחסון לזמן ממושך עלולים להינגע על ידי זחלי עש לבנים, ולכן אם מצויים גושים בפרג יש לבדוק אם הם מתפוררים בלחיצת אצבע. ואם אינם מתפרקים לגמרי בלחיצה אלא נותרים מחוברים זה סימן לקורי משי של זחלי עש לבנים הגורמים לכך ואין להשתמש בפרג הזה. לכן כדי לשמור על הפרג שלא יגיע למצב הזה, יש לאחסנו בקירור שאז גם באיחסון לזמן ממושך נשאר בחזקת נקי ואין צריך לבדקו.

דברי מאפה המכילים פרג טחון או פרג שלם המפוזר עליו – מותרים באכילה, משום ספק ספיקא לקולא, שמא לא היו חרקים בפרג, ואם תאמר שהיו יש להניח שנשרפו בתנור מחמת החום ואיבדו את צורתם ונתבטלו. אך **פרג שלם בתוך המאפה** ללא בדיקה – נראה שדינו תלוי אם הוא בגדר מיעוט המצוי או לא כנ"ל, משום שקשה לתלות שאם היה חרק בפרג הוא איבד את צורתו בתנור מחמת החום, כיון שהמאפה שומר עליו! צריך בירור **בזמננו** אם הוא בגדר מיעוט המצוי.

פרורי לחם – אין מצוי. אך האיחסון לזמן ממושך עלולים להינגע בחרקים שחורים-חומים ובזחלי עש לבנים הגורמים להתהוות קורי משי דביקים, ולכן צריכים בדיקה על גבי משטח לבן חלק.

פשתן (זרעי צמח הפשתן) – אין מצוי. [נוהרם ויא כתב: שהוא בגדר מיעוט המצוי בחרקים חומים-שחורים ובזחלי עש לבנים הגורמים להתהוות קורי משי דביקים, ולכן צריכים בדיקה על משטח לבן חלק כגון צלחת לבנה.] ובישנים יתכן שמצוי וצריכים בדיקה.

פשתן טחון – אין מצוי. אך באיחסון לזמן ממושך עלול להינגע כנ"ל, ולכן צריך בדיקה על משטח לבן חלק.

ציפורן (שלם או טחון) – אין מצוי.

קורנפלור (עמילן תירס בצבע לבן) – אין מצוי.

קורנפלקס (פתיתי תירס מבושלים, מעוכים וקלויים) – אין מצוי.

קימל (גרגירי קימל, תבלין) – מצוי בחרקים חומים-שחורים בין גרגירי הקימל ובתוכם, ולכן צריך בדיקה על משטח לבן חלק אם מצויים ביניהם חרקים או אם יש גרגירים מנוקבים, ואם נמצא נגיעות אין להשתמש בקימל הזה.

קימל טחון – מותר בשימוש משום ספק ספיקא לקולא, ספק אם היה נגוע שהרי הוא בגדר מיעוט המצוי, ואם תאמר שהיו הרי שנטחן ונתבטל. אך באיחסון לזמן ממושך עלול להינגע כנ"ל, ולכן צריכים בדיקה כנ"ל.

קינואה – מצוי בחרקים חומים-שחורים וזחלי עש לבנים הגורמים להתהוות קורי משי דביקים, ולכן צריכים בדיקה על משטח לבן חלק.

קינמון (תבלין) – **טחון** – אין מצוי. אך קינמון שלם (מקלות או דפים) – מצוי בחרקים חומים-שחורים ובזחלי עש לבנים הגורמים לקורי משי דביקים, ולכן יש לבדוקם או לנקותם על ידי שטיפה טובה משני צידי הקליפה תחת זרם מים תוך כדי שפשוף באצבעות. (הרב ויא)

קמח חיטים – מצוי בזחלי עש לבנים המפרישים מגופם קורי משי דביקים, והם באים מביצים שהטיל הפרפר האפור, לכן צריך בדיקה, והדרך היחידה לבדוק את הקמח בצורה יעילה היא בניפוי בנפה.

לפי מה שכתב הכף החיים (שם באות קמא) בשם הבן איש חי (נשא אות יח) להמליץ על ניפוי בנפה של הודו שכולה ברזל. משמע שהיה כ-40 מש לכל היותר. וכן נקטו אחרוני זמנינו שמעיקר הדין מספיק לנפות בנפה של 40 מש (40 חורים לאינטש) ונפה ביתית רגילה היא 50 מש. ואם נמצא אחר הניפוי תולעים ראוי לחזור ולנפות שנית את הקמח שנופה. ויש מחמירים שלא להשתמש בקמח שנמצאו בו תולעים גם אם נופה בנפה של 70 מש, כיון שיתכן שהיו גם תולעים קטנים שחודרים אפילו דרך נקב הנפה של 70 מש (כמו שכתב הרב ויא בספרו בדיקת המזון כהלכה ח"ג בערך קמח חיטה). אך הנפות משי של 80 מש גם ביצי החרקים אינם עוברים, אלא שקשה לנפות בהם מפני שהקמח בקושי עובר.

ובזמנינו אינו בגדר מיעוט המצוי לכל הדעות באריזות ביתיות (על פי בירור רב שנעשה בזה בשנים האחרונות, והסכימו עימי ראשי וועדי כשרות המחמירות בגדר מיעוט המצוי והמומחים בתחום). ובמקרים נדירים שיש תולעים בקמח רואים אותם מיד כשפותחים את האריזה.

כתב ה"ט"ז (סי' פד סעי' יב): שלפי דברי מרן השולחן ערוך שפירות שדרכן להתליע כשהם מחוברים לקרקע - לא יאכל עד שיבדוק. משמע שאם אין דרך להתליע אלא בתלוש אין צריך בדיקה, ועל כן אין חיוב בדיקה בקמח או בפירות יבשים, שכל זמן שלא פירשו אין בזה איסור, ונמצא שהוא ספק ספיקא שמותר אפילו באיסור תורה (דהיינו ספק אם יש בו תולעים או אין בו, ואם תרצה לומר שיש בו שמא לא פירש. ורק אם יודע בודאות שיש תולעים בקמח אסור משום שחוששים שמא פירשו ושרצו על הארץ וחזרו, כמו שכתב מרן בשולחן ערוך בסעיף ה' כנ"ל, מה שאין כאן שאין יודע אם יש תולעים בקמח שיש לומר ספק ספיקא לקולא ומותר. ודו"ק). וכן הסכימו עימו הפוסקים להלכה, ואלו הם: הכנסת הגדולה (בהגהת בית יוסף סי' פד אות מז), פרי מגדים במשבצות זהב (שם אות יב), שולחן גבוה (שם אות ב'), זבחי צדק (שם אות ל), כף החיים (שם אות סג).

לפי זה כתב **הכף החיים** (שם): שאם ודאי יש תולעים אע"פ שהתליע בתלוש אסור לאכול בלא בדיקה, ולכן קמח בירושלים שעל הרוב נמצא בו תולעים גדולים וקטנים כנודע (בזמנו של הכף החיים) עבור ששוהה כמה ימים אחר הטחינה – אסור לאכול עד שיבדוק, וכן המנהג לנפות את הקמח בנפה שנקביה דקים באופן שלא יצא התולע עם הקמח, ואם אחר הניפוי נמצא תולעים קטנים שאי אפשר לנפות יש לאסור. עכ"ד.

ובזמנינו שאין הקמח בגדר מצוי לרוב בתולעים – יוצא שאין צריך לנפות את הקמח גם אם נאמר שהוא בגדר מיעוט המצוי משום ספק ספיקא לקולא כנ"ל. והיתר זה הוא מבלי להתייחס לעובדה שבזמנינו אין הקמח בגדר מיעוט המצוי כנ"ל.

קמח כוסמין או שיפון – מצוי כקמח חיטים הנ"ל, לכן דינו כמו שכתבנו בקמח חיטים הנ"ל.

קמח תירס – אין מצוי.

קמח תפוחי אדמה – אין מצוי.

קפה (פולי קפה) – אין מצוי.

קצח (זרעונים שחורים) – אין מצוי.

קקאו (פולי קקאו) – אין מצוי. אבקת שוקו – אין מצוי.

שומשום – מצוי בחרקים חומים או שחורים הנמצאים בין גרגירי השומשום, ובזחלי עש לבנים הגורמים להתהוות קורי משי דביקים וכשהם מתים משתנה צבעם לחום, ולכן צריך בדיקה על משטח לבן חלק - אם מצוי שם חרקים וזחלים או אם יש גרגירים שצמודים יחד על ידי קורי משי דביקים שזה סימן לנגיעות. גרגירים שיש עליהם נקודות שחורות או כהות – אינו סימן לנגיעות. וכן עלול להימצא בין הגרגירים שאריות עלים וזרעונים שונים שאינם סימן לנגיעות.

שומשום שפיזרו על דברי מאפה – מותר גם אם לא נבדק לפני, משום שאנו תולין לומר שגם אם היו חרקים נשרפו בתנור ונתבטלו. (אך אם שמו אותם בתוך העוגה או המאפה – קשה לתלות ולומר שנשרפו ונתבטלו, מאחר שיש לומר שהעוגה והמאפה מגינים עליו מפני החום.)

שומשום טחון – מותר משום ספק ספיקא לקולא, ספק אם היה נגוע, ואם תאמר שהיה נגוע הרי נטחן ונתבטל ומותר. ולכן "חלבה" ו"טחינה" הנעשים משומשום טחון מותרים בלא בדיקה.

שומשום עם דבש (ממתק) – אין מצוי.

שוקולד – אין מצוי, אך אם אוחסן זמן רב ממושך עלול להתלע בחרקים חומים וזחלי עש לבנים הגורמים לפרורים הדבוקים על ידי קורי משי, ולכן צריך בדיקה חיצונית.

שיבולת שועל (קוואקר) – בקופסאות סגורות הרמטית מהמפעל "קוואקר" – אין מצוי.

וכן באריות וואקום – אין מצוי.

אך המשווקות בשקיות או בקופסאות בארץ – מצוי בחרקים חומים-שחורים ובזחלי עש לבנים הגורמים להתהוות קורי משי דביקים, ולכן צריך בדיקה על משטח לבן, ואם נמצא נגוע אין להשתמש, היות שקשה לבדוקו באופן מוחלט.

סובין שיבולת שועל – מצוי כסובין חיטה, לכן דינו כמו שכתבנו לעיל בערך "סובין" עיין שם.

קמח שיבולת שועל – מצוי כקמח חיטה, לכן דינו כמו שכתבנו לעיל בערך "קמח חיטים" עיין שם.

שלוה (חיטה תפוחה) – אין מצוי.

שמרי בירה – אין מצוי. קפסולות של שמרי בירה – בחזקת נקיות.

שמרים (לחים או יבשים) – אין מצוי.

תה (שחור או ירוק) – אין מצוי. תה צמחים בשקיות – גם אם נאמר שמצוי הרי הם מסוננים דרך השקית, אך אם השקית קרועה או מחוררת יש לסנן את התה דרך "אל-בד" וכדומה.

בגדר מיעוט המצוי:

שנינו **בחולין** (צה.) ו**בכתובות** (טו.) ו**בפסחים** (ט): תשע חנויות כולן מוכרות בשר שחוטה ואחת מוכרת בשר נבלה ולקח מאחת מהן ואינו יודע מאיזה מהן לקח - ספקו אסור [משום שכל קבוע כמחצה על מחצה (רש"י) וספק באיסור תורה של נבלה לחומרא ואסור]. ובנמצא [בשוק ואינו יודע מהיכן יצא (רש"י)] הלך אחר הרוב [הואיל וכבר פירשה ממוקם הקביעות על ידי אחר, הרי דינו כל שפרש תולין לומר מהרוב פרש (רש"י) וחתרכת הבשר מותרת].

וכן פסק מרן **בשולחן ערוך** (יו"ד סימן קי סעיף ג): תשע חנויות מוכרות בשר שחוטה ואחת מוכרת בשר נבילה – לקח מאחת מהן ואינו יודע מאיזה מהן לקח - הרי זה אסור, שכל קבוע כמחצה על מחצה דמי. אבל בשר הנמצא בשוק מותר, כיון שרוב החנויות מוכרות בשר שחוטה, שכל שפרש מהרוב פרש. (ומה שכתב שם: שזהו דין תורה, אבל חכמים אסרוהו אע"פ שכל השוחטים וכל המוכרים ישראל. כתב הש"ך שם אות כ: שחכמים אסרוהו משום בשר שנתעלם מן העין כדלעיל סימן סג, ובאופן שמתירים משום בשר שנתעלם מן העין כמבואר שם כן יש להתיר כאן כשפירש ממילא.)

ומשמע מלשונם שהולכים אחר רוב החנויות, גם אם במיעוט החנויות שמוכרות בשר טרף יש כמות יותר גדולה מאשר ברוב החנויות שמוכרות בשר שחוטה - הולכים אחר רוב החנויות ולא רוב הבשר. וכן כתב **הבית מאיר** (שם) שמלשון השולחן ערוך משמע כן.

מוכת מכאן: שב-10 אחוז לא אומרים "מיעוט המצוי", שכן אם היו בגדר מיעוט המצוי לא היו אומרים חז"ל שהולכים בזה אחר הרוב אלא חוששים למיעוט המצוי שמוכרים בשר נבלה.

וכן כתב בשו"ת **משכנות יעקב** (יו"ד סימן יז): שבפחות מ-10 אחוז הוא מיעוט שאינו מצוי, והביא ראיה לכך מהמשנה בגיטין (לא.), אלא שב-10 אחוז סובר שאומרים "מיעוט מצוי".

ובשו"ת **שבט הלוי** (ח"ד סי' פא) כתב שודאי 10 אחוז הוא בגדר מיעוט המצוי, ודחה ראיית המשכנות יעקב מהמשנה בגיטין (לא.), לכן סובר שגם בפחות מ-10 אחוז אומרים "מיעוט המצוי". והגדרתו אינה תלויה באחוזים אלא כל שהדבר שכיח אע"פ שאינו רוב הוא נקרא "מיעוט המצוי".

וכן כתב הרב יוסף אפרתי שליט"א בירחון הליכות שדה 143 בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל שבפחות מ-10 אחוז אומרים מיעוט המצוי, ונתן הגדרה לכך: שכל שנמצא תולעת באחד לחמשה עשר (כ-7 אחוז) קופסאות ביתיות ולא מוסדותיות נקרא "מיעוט המצוי". עכ"ד. ושמעתי מהרב משה ויא שליט"א ששאל את הגרי"ש אלישיב זצ"ל על זה, וענה לו שגם ב-5 אחוז נקרא "מיעוט המצוי", וכן כתב בספרו בדיקת המזון כהלכה (ח"א פרק ד הערה 3) והוסיף שכן שמע מהגר"נ קרליץ שגם ב-5 אחוז נקרא "מיעוט המצוי", ואמר לי שכך נוקט להלכה בספרו בכל דבר שכתב שהוא בגדר מיעוט המצוי.

והנה לפי הנ"ל בברייתא בחולין, מוכח שגם ב-10 אחוז לא אומרים "מיעוט המצוי"! וראיתי בתשובה שכתב הגר"ש **אויירבך** (כמובא בספר בדיקת המזון כהלכה ח"א עמוד 181 ועוד) בגדר מיעוט המצוי בזה הלשון: שטוב להתחשב בשיעור של המשכנות יעקב עכ"ל. משמע מלשונו שסובר שבפחות מ-10 אחוז אין הוא בגדר מיעוט המצוי, ולחומרא כתב להתחשב בשיעור 10 אחוז שכתב המשכנות יעקב שהוא בגדר מיעוט המצוי, אך מעיקר הדין סובר שגם 10 אחוז הוא אינו בגדר מיעוט המצוי, ולכן כתב רק בלשון "טוב להתחשב".

ובשו"ת הריב"ש (סימן קצא) כתב: שגדר מיעוט המצוי הוא קרוב למחצה. לפי זה משמע שגם ב-25 אחוז אין אומרים מיעוט המצוי, שהרי אין זה נקרא קרוב למחצה אלא מחצה ממחצה, ומ-26 אחוז אפשר לומר קרוב למחצה. ולאחר מכן ראיתי שכן כתב הילקו"י (הלכות תולעים סי' פד סעי' יב) בדעת הריב"ש שאם הוא מחצה על מחצה אין הוא בגדר מיעוט המצוי. וכתב בהערה שם אות יב': שלפי זה הרבה פירות וירקות שמזהירים עליהם אינם טעונים בדיקה אם אינו קרוב למחצה.

ועוד נראה לענ"ד מפשטות דברי הגמרא והשולחן ערוך הנ"ל שהגדרת "מיעוט המצוי" אינו תלוי באחוזים, אלא כל שהדבר שכיח אע"פ שאינו רוב הוא נקרא "מיעוט המצוי", וכמו שכתב ה**שבט הלוי** הנ"ל [לאחר מכן ראיתי שכן כתב הרב אשר וויס שליט"א גאב"ד דרכי תורה בשיעור מיעוט המצוי, שאין קובעים זאת באחוזים, כי חז"ל וגדולי הפוסקים לא עסקו באחוזים

וסטטיסטיקה אלא ברוב, מיעוט, מצוי, מיעוט המצוי, ולכן מיעוט המצוי כשמו כן הוא – כל דבר שנתפס כחריג, כדבר היוצא מן הכלל, כהפתעה הוא שהגדירו הפוסקים כמיעוט המצוי, אך מאחר שאינו ברור לציבור הגדרה זו למעשה, לכן נראה שיש להורות כיוצא מדברי הריב"ש.

ומה שכתבנו באינדקס הנ"ל "אין מצוי" הוא לפי הגדרת מיעוט המצוי של 5 אחוז לדעות המחמירות כנ"ל, ולכן הוא מוסכם להלכה לכל הדעות.

לסיכום (לפי סדר אותיות א-ב):

פירות וירקות שאינן בגדר מיעוט המצוי המצריך בדיקה לכל הדעות:

אבוקדו, אבטיח, אגוז אורן (צנובר), אגוז לוז, אגוז ברזיל, אגוז פקאן ופקאן סיני, אגוז קוקוס, אגס, אפונה (בשימורים או קפואה), אפרסמון (לאחר שמורידים את העלה עם מעט מהפרי), אפרסק (בשימורים), בוטנים, בטטה, בננה ובננה ציפס, גזר, דלעת, דלורית, חזרת, חמוציות, חציל, חרדל, לבבות דקל, ליציי, מלפפון, מלון, מנגו (שאינו מגינה פרטית), מנדרינה, נבטים (בלא הגרגירים), עגבניה, עולש סגור (לבבות עולש), פפאיה, פסיפלורה, צבר (סברס), קולורבי, קיווי, קישואים, קנה סוכר (בפנים), קפה, קקאו, קרא (דלעת), קרמבולה (שאינה מגינה פרטית), רימון (שאינו מגינה פרטית), שום טרי (עם העלים משווק באביב), שסק (שאינו מגינה פרטית), תפוח אדמה,

אננס ופירות הדר (אשכולית, אתרוג, לימון, פומלה, קלמנטינה, תפוז) וחושחש – יש לבדוק בעת הקילוף שלא יעברו הכנימות בקליפה לפרי.

פירות וירקות שנחלקו הפוסקים אם הם בגדר מיעוט המצוי המצריך בדיקה:

אגוז מלך, אגוז פיסטוק, אגוז קשיו, אנונה, גויאבה (שאינו מגינה פרטית), דובדבן, זית (שאינו מגינה פרטית), לפת, משמש (שאינו מגינה פרטית), סלק אדום, עלי דפנה, ערמונים, פיטנגו, פלפל חריף ושיפקה, פרג, פשתן, צימוקים, צנון, שום יבש, שקדים, תפוח עץ.

פירות וירקות שמצוי בהם וחייבים בבדיקה לכל הדעות:

אגוז מלך, אורגנו (תבלין), אניס (תבלין), אספרגוס, אפונה טרייה בשרביטה, אפרסק, אצות ים, ארטישוק, בזיליקום, במיה, בצל (שהתחיל לגדול בו עלים ירוקים), בצל ירוק, ברוקולי, גויאבה (מגינה פרטית), גמבה, גריסים, גרנולה, גרעיני חמנייה (גרעינים שחורים), גת, זיתים (מגינה פרטית) זעתר (טרי), חבוש, חומס, חסה, חרוב, כוסברה – פטרוזיליה – שמיר, כרוב, כרובית, כרפס (סלרי), כרתי (כרישה, לוף), לוביא – רוביא (שועיית), מנגו (מגינה פרטית), משמש (מגינה פרטית), נענע – מנטה, נקטרינה, סובין (קליפות גרגרי חיטה),

סולת, סילקא (עלי סלק), ענבים, עלי גפן, עלי ורד, עולש פתוח, עירית, עלי תבלין ועלי בייבי, פול חום יבש, פטל, פטריות וכמהין, פיגואה, פלפל (גמבה), פפריקה (מתוקה, חריפה), צלף, קימל (תבלין), קינואה, קינמון שלם (מקלות), רוזמרין (עלים), שומר, שומשום, שיבא (עלים), שזיף, תאנה, תות שדה ועץ, תירס, תמר, תרד, תורמוס.

מוצרי מזון שאינם בגדר מיעוט המצוי המצריך בדיקה לכל הדעות:

אבקות אפיה, אבקות מרק (אך יש לאחסן בקירור), אורז ופריכיות אורז ופצפוצי אורז, איטריות, בורגול, ביצים, בשר (אך יש לכסותו היטב במקום שמצוי זבובים), גבינה, גרעיני אבטיח, גרעיני דלעת, דבש, דג פילה, דוחן, דייסה לתינוקות, וניל, זנגביל, זעפרן, זעתר מיובש, חומץ, חיטה, חילבה, חלבה, חלב, יין, כוסמין, כוסמת, כמון, כרכום, לחם, מאפה, מים (בישראל), מלח, מיץ (רגיל לא טבעי), מצה, סויה, סוכר (אך יש לבדוק שאין עליו נמלים) וסוכר וניל ואבקות סוכר, עדשים (בזמנינו), פופקורן, פלפל אנגלי, פלפל גרוס, פלפל טחון (שחור, לבן), פרורי לחם, ציפורן, קורנפלור, קורנפלקס, קינמון טחון, קמח חיטה או כוסמין או שיפון או שיבולת שועל או תירס או תפוח אדמה, קפה, קצח, קקאו, שוקולד, שלוה, שמרי בירה, שמרים, תה (שחור או ירוק) ותה צמחים בשקית.

דגים שמצוי בהם וחייבים בבדיקה לכל הדעות:

אמור, לקס (בבוז), סול (פוטיט), סלומון, פורל (קפוא המיובא מחו"ל), קרפיון, רוטברש (דג אדום).

פרק ב'

הלכות אפיית גוים

[יורה דעה סימן קיב]

א. פת של גוי (שעומדת למכירה) – אסרו חכמים באכילה משום חתנות (כדי להתרחק מהגוים עד שלא יתערבו בהם ישראל ויבאו לידי חתנות) (**א**), וכדי להתירה צריך שיעשה בה ישראל מלאכה אחת מתוך שלוש מלאכות: היסק התנור, חתיית גחלים ואפייה (דהיינו הכנסת הבצק לתוך התנור) (**ב**).
 ויש מקומות שנהגו היתר גמור בפת של גוי (שעומדת למכירה), אפילו כשפת של ישראל מצויה, כיון שלא פשט האיסור במקומותיהם (**ג**). וההיתר הוא לעולם, אפילו קנאה בעל הבית גוי ממנו (בחינם), משום שלא הלכו באיסור פת גויים אחר מי שהפת בידו עכשיו, אלא אחר מי שהיה לו בשעת האפייה (**ד**).

מקור הלכה

(א) **פת פלטר גוי** (שעשהו למכירה);

שנינו **בעבודה זרה** (לה:.) משנה: ואלו דברים של גויים אסורים [מדרבנן באכילה] ואין איסורם איסור הנאה: **חלב** שחלבו גוי ואין ישראל רואהו, **והפת** והשמן שלהן. רבי ובית דינו התיירו השמן. **והשלקות**... - הרי אלו אסורין ואין איסורן איסור הנאה. ומבואר בגמרא שם שאסרו חכמים פת של גוי משום חתנות.
 וכן פירש **רש"י** במשנה (שם) שלקות: כל דבר שבשלו גוי ואפילו בכלי טהור, וכולם אסרו משום חתנות. וכן כתב **הרמב"ם** (הלכות מאכלות אסורות פרק יז הלכה ט) וז"ל: ויש שם דברים אחרים אסרו אותן חכמים ואע"פ שאין לאיסורן עיקר מן התורה גזרו עליהן כדי להתרחק מן הגוים עד שלא יתערבו בהן ישראל ויבאו לידי חתנות, ואלו הן: אסרו לשתות עמהן ואפילו במקום שאין לחוש ליון נסך, ואסרו לאכול **פיתן** או **בישוליהן** ואפילו במקום שאין לחוש לגיעוליהן. עכ"ל.
 ואילו בגמרא שם פירש **רש"י** (לח: ד"ה מדרבנן) טעם אחר שאסרו חכמים שלקות שלא יהא ישראל רגיל אצל גוי במאכל ובמשתה ויאכילנו דבר טמא. וכתבו **התוספות** (שם לח: ד"ה אלא מדרבנן) שיותר נראה לפרש הטעם שאסרו חכמים משום חתנות כמו שפירש **רש"י** במשנה.

ופירש **רש"י** (שם דף נה: ד"ה לפלטר) פת פלטר: שאופה את הפת [כדי למכור]. ועיין בתוספות (שם דף נה: ד"ה אבל מוליכין) וברש"י בבבא מציעא (נו. ד"ה פלטר) שפירשו אחרת: שפת פלטר הוא הקונה פת מהאופה בסיטונאות ומוכרם ליחידים. וכן כתב המאירי (ע"ז נה:). מכל מקום לפי כולם מדובר בפת של גוי שעומדת למכירה.

וכן כתב **הרמ"א** בהג"ה (סי' קיב סעי' ב): לא נקרא פת "בעל הבית" אלא אם עשאו לבני ביתו, אבל עשאו למכור - נקרא "פלטר", אע"פ שאין דרכו בכך, וכן פלטר שעשאו לעצמו נקרא בעל הבית.

וכן פסקו להלכה **הטור** וה**שו"ע** (סי' קיב סעי' א): אסרו חכמים לאכול פת של גוים משום חתנות. והוסיף **הרמ"א** (שם) על פי תשובת **הרשב"א** (ח"א סי' רמח): שאפילו במקום שאין משום חתנות אסור [כגון שאין לו בנים ובנות (רשב"א שם, הובא בש"ך וט"ז שם)].

(ב) על פי העולה מהמבואר **בעבודה זרה** (לה:). בדברי רבינא: ששלוש מלאכות הן בפת: היסק התנור, חתיית הגחלים והאפייה (דהיינו הכנסת הבצק לתוך התנור). ואם עשה הישראל אחת משלוש המלאכות האלו - הפת של הגוי מותרת.

ולגירסת **הרבה ראשונים** [רשב"א (בחידושו ד"ה והיכא) וריטב"א (ד"ה פת) ורא"ה (ד"ה איבעיא) ורבינו חננאל (ד"ה פת) ורי"ף (דף טו:)] בגמרא שם כתוב במפורש: שלוש מלאכות יש בפת (כנ"ל). ויש מהם שגרסו שהיא מימרא של רבי אחאי, ויש מהם שגרסו שהיא מימרא של רבי יוחנן, ובגירסת הגמרא שלנו היא מימרא של רבינא כנ"ל.

ונחלקו הפוסקים הראשונים □ אם צריך גם שהפת עצמה תהיה של ישראל:

לדעת **הר"ן** (ע"ז יג: ד"ה מתניי) ושכן כתב **הראב"ד** (ע"ז לח: ד"ה הלכך): צריך. וכן נראה דעת **הטור** (ריש סי' קיב).

ולדעת **הרמב"ם** (הלכות מאכלות אסורות פרק יז הלכה יג) ו**הרשב"א** (בתשובה ח"א סי' רכח): אינו צריך. [הובא **בית יוסף** (ריש סי' קיב)]
וכן פסקו להלכה: **השולחן ערוך** ו**הרמ"א** (סימן קיב סעיף א') ו**הש"ך** (שם סעיף א).

(ג) מרדכי (ע"ז סי' תתל), **סמ"ק** (סי' רכג), **טור** ו**רמ"א** (סי' קיב סעי' ב).

(ד) הרשב"א (תורת הבית הקצר ב"ג ש"ז צג. הארוך שם צב:) ו**הר"ן** (ע"ז יד: סוף דיבור ראשון) ושכן נראה מדברי **הראב"ד**, והביאו ראייה לזה מהגמרא **בעבודה זרה** (סה:). מעשה בערימה של חיטים שנפל עליה חבית של יין נסך, והתיר רבא לטחון את החיטים האלו ולאפות לחם מהם ולמכור את הלחם לגוי שלא בפני ישראל (שאם ימכור בפני ישראל, יבוא אח"כ הישראל ויקנה מהגוי את הפת, כיון שסבור שפת של היתר הוא שישראל אפאה. רש"י). הרי שהולכים בזה אחר התחלת האפיה, ולא אחר היכן נמצא הפת עתה!

ב. פת בעל הבית גוי (בחינם) – אסורה לכל הדעות, וכדי להתירה צריך שיעשה בה ישראל מלאכה אחת מתוך שלוש מלאכות הנ"ל בסעיף הקודם (היסק התנור, חתיית גחלים ואפייה), כיון ששייך בה חתנות, מה שאין כן בפלטר גוי (שעומדת למכירה) שאין כל כך קירוב הדעת כיון שעוסק באומנתו (ה). והאיסור הוא לעולם, אפילו קנאה ממנו פלטר גוי (בתשלום), ואפילו שלחה לישראל לביתו, ואפילו שלחה הישראל לאחר (ו).

מקור הלכה

וכתב הר"ן אע"פ שיש חולקים על כך, כן נראה לי עיקר. וכן כתב הרא"ש בתשובה (כלל יט סימן כ). וכן פסקו להלכה בסתם הטור והשולחן ערוך (סימן קיב סעיף ז).

לעומת זאת מצינו שהביא מרן בשולחן ערוך (סי' קיב סעי' ג) דעה החולקת על זה שהיא דעת הרא"ה (בבדק הבית על תורת הבית הארוך שם) בשם "יש מי שאומר" שהולכים בזה אחר עכשיו משום קירוב דעת ולאחר אפיה. וכבר התקשה בזה הש"ך (שם אות יב) בדעת מרן למה הביא דעה זו בסעיף ג' שחולקת על מה שכתב בסתם בסעיף ז' וכתב שאולי לכך כתבו בשם "יש מי שאומר" [כדי לומר שהעיקר כמו שכתב בסעיף ז' בסתם, אך עדיין קשה לעני"ד למה לא כתב זאת בסעיף אחד?!] או אפשר שסובר מסברתו לחלק שמזמינו אצלו גרע יותר [אע"פ שהרשב"א כתב בפירוש שאפילו זימנו מותר (ביאור הגר"א שם אות י"א)]. עכ"ד. מכל מקום נראה העיקר להלכה כמו שכתב בסעיף ז' בסתם כדעת הרשב"א להתיר, וכן כתבו הפרי חדש (שם אות יב) והבית לחם יהודה (שם אות ו') כמובא בפרי מגדים (שם שפתי דעת אות יב) אלא שציין שהפרי תואר (שם אות ה') החמיר שמזמינו אצלו גרע יותר [משום קירוב דעת]. ולעני"ד מסתבר טעמו בעוד שהביא מרן בשו"ע דעה זו, ואפשר שלשם כך הביאו מרן כדי לחוש בזה לחומרא, ולכן נראה שהמחמיר בזה תבוא עליו ברכה.

(ה) כמבואר בירושלמי (ע"ז פ"ב ה"ח דף טו:) פיתן של גויים – אמר רבי יעקב בר אחא בשם רבי יונתן: שהם מהלכות של עימעום (גמגום. פני משה), ולכן במקום שפת ישראל מצויה, בדין הוא שתהא פת גויים אסורה, ועימעמו עליה והתירוהו [משום חיי הנפש]. ובמקום שאין פת ישראל מצויה, בדין הוא שתהא פת גויים מותרת, ועימעמו עליה ואסרוה. רבנן דקיסרין בשם רבי יעקב בר אחא אמרו כדברי מי שהוא מתיר, ובלבד מן הפלטר [ולא מבעל הבית].

וכתב הרשב"א (תורת הבית הארוך ב"ג ש"ז דף צב:) הטעם שיש חילוק בין פת פלטר לפת בעל הבית: פלטר מותר, כיון שעשוי למכור לכל אין בלקיחתו קירוב דעת כל כך, אבל בבעל הבית יש קירוב דעת יותר ויש לגזור בו יותר משום חתנות, ואלא מיהו במקום

שיש פלטר ישראל אפילו מפלטר גוי אסור, שלא התירו אלא במקום שאין פת של ישראל מצויה משום חיי נפש, כמבואר בירושלמי [כנ"ל].

ושנינו **בעבודה זרה** (דף לה:) כשבא רב דימי [מישראל לבבל] אמר: פעם אחת יצא רבי לשדה והביא גוי לפניו פת הנאפית בתנור גדול שפתחו מן הצד (על פי פירוש רש"י) והפת גדולה במדת נפח של סאה (כ 8 - 14 ק"ג שיכול להאכיל הרבה אנשים), אמר רבי: כמה נאה פת זו, מה ראו חכמים לאוסרה בשדה. כסבורין העם: התיר רבי הפת, ולא היא, רבי לא התיר את הפת [רק תמה על כך].

רב יוסף ויש אומרים רב שמואל בר יהודה אמר: לא כך היה מעשה, אלא אמרו: פעם אחת הלך רבי למקום אחד וראה פת דחוק לתלמידים (שלא היה הפת מספיק לתלמידים), אמר רבי: אין כאן פלטר? כסבורין העם לומר: פלטר גוי, והוא לא אמר אלא פלטר ישראל. אמר רבי חלבו: אפילו למי שאומר פלטר גוי, לא אמרן אלא שאין פלטר ישראל, אבל במקום שיש פלטר ישראל לא. ורבי יוחנן אמר: אפילו למי שאומר פלטר גוי מדובר בשדה (שהוא באקראי. רש"י), אבל בעיר לא, משום חתנות.

מספרת הגמרא: איבו היה נושך ואוכל פת של גוי בשדות אצל המצרים (על פי פירוש רש"י), אמר להם רבא, ויש אומרים רב נחמן בר יצחק: לא תאמרו דבר שמועה בשמו שאכל לחם של גוים (בהכרח שאכל באופן האסור, היינו שאכל פת של בעל הבית גוי שלא הותר אפילו בשדה, וכיון שהיה תלמיד חכם אסרו לספר שמועה בשמו משום שעבר על גזרת חכמים שאסורוהו באכילה בכל מקום. **רשב"א** בתורת הבית הארוך שם).

וכן כתב **הרמב"ם** (הלכות מאכלות אסורות פרק יז הלכה יב): אע"פ שאסרו פת גוים, יש מקומות שמקילין בדבר ולוקחין פת הנחתום הגוי במקום שאין שם נחתום ישראל, ובשדה מפני שהוא שעת הדחק, אבל פת בעלי בתים [גוים] אין שם מי שמורה בה להקל, שעיקר הגזירה משום חתנות, ואם יאכל פת בעלי בתים יבוא לסעוד אצלן. עכ"ל.

וכן פסק מרן להלכה **בשו"ע** (סי' קיב סעי' ב) כלשון הרמב"ם הנ"ל.

(ו) **הרשב"א** (תורת הבית הקצר ב"ג ש"ז צג. הארוך שם צב:) **והר"ן** (ע"ז יד: סוף דיבור ראשון) ושכן נראה מדברי **הראב"ד**, **הרא"ש** בתשובה (כלל יט סימן כ), **טור שולחן ערוך** (סימן קיב סעיף ז). וכנ"ל בסעיף קטן ד', עיין שם.

ג. השלכת קיסם עץ לתנור על ידי ישראל – פשט המנהג כדעת הפוסקים שמועיל להיתר כמו חתייה בגחלים משום היכר (ז).

ד. לא אסרו חכמים פת של גוים משום חתנות אלא בפת של חמשת מיני דגן, אבל פת של קטניות ושל אורז ודוחן לא אסרו חכמים, וכיון שאינו חשוב שהרי אינו עולה על שולחן מלכים גם משום בישולי גוים אינו נאסר ומותר (ח).

ה. במקום שנהגו היתר בפת של פלטר גוי, אם יש פלטר ישראל אך אין פיתו ערב עליו כפת פלטר גוי □ מותר לאכול פת פלטר גוי (ט), כיון שערב לו פת פלטר גוי הרי זה כפת דחוקה לו שמותר, וכן נהגו (י).

מקור הלכה

(ז) השלכת קיסם לתנור – נחלקו הפוסקים הראשונים אם מועיל כמו חתייה בגחלים :

לדעת הרמב"ן (ע"ז לה : ד"ה מה) והר"ן (שם טו : ד"ה ואתא ישראל, וד"ה ואף היתר) והרא"ש (שם פ"ב סי' לג) : אינו מועיל, כיון שטעם חתייה בגחלים משום שממהרת את האפיה, מה שאין כן כאן.

ואילו לדעת הרמב"ם (הלכות מאכלות אסורות פרק יז הלכה יג) והרשב"א (בתורת הבית הארוך בית ג שער ז דף צג.) : מועיל משום היכר.

ופסק מרן בבית יוסף ובשולחן ערוך (סי' קיב סעי' ט) כדעת הרמב"ם והרשב"א, משום שטעמו של הרמב"ם משום היכר מסתבר, ומנהגן של ישראל תורה הוא פשט כמותם.

(ח) כן כתב הרא"ש בתשובה (כלל יט סימן כא) והובא להלכה בטור ובשו"ע וברמ"א (סי' קיב סעי' א) ובלבוש (שם סעי' ב) ובב"ח (שם אות ד') ובש"ך (שם אות ה') ובט"ז (שם אות ג').

(ט) רשב"א (תורת הבית הארוך בית ג שער ז דף צב:) בשם רבינו יונה (ע"ז לה : ד"ה אמר רבי יוחנן), והובא בר"ן (שם יד. סוף ד"ה אמר רבי יוחנן) ובבית יוסף (סי' קיב סעי' ה), ונפסק להלכה בשולחן ערוך (שם).

(י) בית יוסף ושולחן ערוך (סימן קיב סעיף ה). ואילו לדעת מרדכי (ע"ז סי' תתל) וסמ"ק (סי' רכג) וטור ורמ"א (סי' קיב סעי' ב) : אפילו אינה ערבה לו יותר מותר לאכול פת פלטר גוי וכנ"ל בסעיף א' ובסעיף ג', וכן כתב הש"ך (שם אות יד').

ו. במקום שנהגו היתר בפת של פלטר גוי, אפילו הוא נילוש בביצים שיש בהם איסור משום בישולי גויים (כמבואר לקמן בפרק ג' סעיף יד) מותר, כיון שהפת היא העיקר והביצים טפלים לה (יא).

וביצים שטחין על פני הפת - לדעת מרן השולחן ערוך (סי' קיב סעי' ה) הוא הדין שמותר. ואילו לדעת הרמ"א (בדרכי משה ובהג"ה שם) אסור משום בישולי גויים מפני שהוא בעין, מה שאין כן כשנילוש בעיסה שנתבטל בעיסה ואינו בעין. אבל אינפנדה (עוגות קטנות. פרישה סי' קיג אות יד) שאפאה גוי שמשוחין בשומן - אסור לכל הדעות, אפילו במקום שנהגו היתר בפת של פלטר גוי, מפני שבשומן נאסר כשהוא בעין משום בישולי גויים לפני שנבלע בפת. וכן ירקות הנאכלים כמו שהם חיים ובשלם גוי עם בשר - אסורים משום בישולי גויים, מפני שהשומן של בשר נבלע בהם (יב).

ז. במקום שאין פת פלטר מצוי כלל - מותר אפילו פת של בעלי בתים גויים (יג).

מקור הלכה

(יא) תוספות (ע"ז לח. ד"ה קא משמע לן קימחא עיקר) בשם ר"ת, רא"ש (שם פ"ב סי' כט), ר"ן (שם טו. סוף דיבור ראשון), רשב"א (תורת הבית הארוך ב"ג ש"ז דף צה ע"ג). וכתבו: שמשום דם בביצים אין חוששים משום שרוב הביצים אין בהם דם. וכן נפסק להלכה בטור ובשולחן ערוך (סי' קיב סעי' ו).

(יב) הרשב"א (תורת הבית הארוך ב"ג ש"ז דף צה ע"ג הקצר דף צה.). והר"ן (ע"ז טו. סוף דיבור ראשון) בשם ספר התרומה (סי' כז ד"ה והא דאמרן). וכן נפסק להלכה בטור ובשולחן ערוך (סי' קיג סעי' ג). והטעם שבביצים שטחין על פני הפת לדעת הרשב"א והשולחן ערוך מותר (כנ"ל), ואינו אסור כמו שאמרו באינפנדה, מבואר ברשב"א שם: מפני שהביצים טחין פניהם לנוי ולא כדי לתת טעם, מה שאין כן אינפנדה שמושחין אותן בשומן כדי לתת טעם. ואילו לדעת הרמ"א (כנ"ל) והב"ח (סוף סימן קיג) אין חילוק ביניהם ובשניהם אסור, כיון שהוא בעין ונאסר לפני שנבלע בפת.

(יג) אורחות חיים (הלכות איסורי מאכלות אות סג ד"ה הפת) בשם הרא"ה (בבדק הבית על תורת הבית הארוך ב"ג ש"ז דף צב:). שולחן ערוך (סימן קיב סעיף ח) בשם "יש מי שאומר". וכתב הרמ"א (שם): אין צריך להמתין על פת כשר וכן נוהגים.

ח. כל שבישלו ישראל מעט בישולו בין בתחילה בין בסוף מותר, לפיכך אם הניח גוי בשר או סיר על גבי האש והיפך ישראל בבשר או הגיס בסיר או שהגיס ישראל וגמר הגוי □ הרי זה מותר (ואפילו לא היה מתבשל בלא סיוע הגוי) אבל בשר שצולין בשפוד אע"פ שהניח ישראל השפוד עם הבשר תחוב בו סמוך לאש במקום צלייתו - אסור ליתנו לגוי להפכו כדי שיצלה אלא א"כ נצלה ביד ישראל כמאכל בן דרוסאי, שהרי אם לא היה הופכו הגוי לא היה נצלה מהצד האחר כלל, ועוד שראש השפוד עשוי להשמט ממקום שהוא מונח בו, וכשהוא נשמט וחוזר הגוי והניחו נאסרה.

לפיכך הדליק גוי התנור ואפה בו ישראל או שהדליק ישראל ואפה גוי או שהדליק הגוי ואפה הגוי ובא ישראל וניער האש מעט - הרי זה מותר.

במה דברים אמורים שמועיל הדלקת האש על ידי ישראל: באפייה, אבל בבישול - לדעת מרן **השולחן ערוך**: אין הדלקת האש בלבד מועלת. ואילו לדעת הרמ"א: הדלקת האש מועלת כמו שמועלת לענין אפייה, ואפילו הדליק הגוי האש מאש של ישראל מספיק להיתר בלא חתייה בגחלים ובלא השלכת קיסם (יד).

מקור הלכה

(יד) שנינו **בעבודה זרה** (לח ע"א וע"ב): אמר רב יהודה בשם שמואל: הניח ישראל בשר על גבי גחלים ובא גוי והפך את הבשר □ מותר. ומבאר הגמרא טעמו: משום שגם אם לא היה הופך הגוי את הבשר היה מתבשל בשתי שעות, ומה שהפך הגוי את הבשר הוא כדי לזרז את בישולו בשעה אחת [ואין בזיוז בישול משום בישולי גויים]. וכן שנינו בברייתא: מניח ישראל (אף לכתחילה) בשר על גבי גחלים ובא גוי ומהפך בו עד שיבוא ישראל מבית הכנסת או מבית המדרש, ואינו חושש [משום בישולי גויים]. [וכן] שופתת (מניחה) אשה קדירה על גבי כירה ובאה גויה ומגיסה [בתבשיל] עד שתבוא מבית המרחץ או מבית הכנסת ואינה חוששת.

אמר רב נחמן בר יצחק: כמו שמותר בהניח ישראל ונגמר בישולו ביד גוי (למרות שנהנה מגמר בישולו של הגוי), כל שכן שמותר בהניח גוי בשר על גבי גחלים ונגמר בישולו ביד ישראל (על ידי שהפך ישראל את הבשר). וכן אמר רבה בר בר חנה בשם רבי יוחנן ויש אומרים שאמר רב אחא בר בר חנה בשם רבי יוחנן: בין הניח גוי והפך ישראל, בין הניח ישראל והפך גוי מותר, ואינו אסור עד שתהא תחילתו וגמרו ביד גוי.

וכן פסקו להלכה **הטור** וה**שולחן ערוך** (סימן קיג סעיף ו): כל שבישלו ישראל מעט בישולו בין בתחילה בין בסוף מותר, לפיכך אם הניח גוי בשר או קדרה על גבי האש והפך ישראל בבשר או הגיס בקדרה או שהגיס ישראל ונגמר הגוי □ הרי זה מותר (ואפילו לא היה מתבשל בלא סיוע הגוי).

וכתב הבית יוסף (סי' קיג סעי' ה): ונראה לי שמה שאמרו היפוך בבשר לא להפכו מצד שהוא מונח על גבי גחלים ולהניחו מצד אחר, שאם כן הרי זה מסלקו ממש, וכל שסילקו הגוי קודם שיתבשל כמאכל בן דרוסאי והחזירו לאש אסור, אלא פירושו שמנעו והוא מונע האש וע"י כך הובערו הגחלים ונתקרב בישולו, ואילו רבינו הטור נראה שמפרש שמדובר על הגחלים, ולפיכך כתב וחתה בגחלים במקום והיפך.

לפי זה יוצא: שדיברו רק לגבי כשהניח ישראל את הבשר והגוי רק קירב את הבישול על ידי הגחלים, אבל לגבי הניח ישראל את הבשר על האש והפך הגוי את הבשר לצידו השני לא דיברו, וכתב הבית יוסף (שם) שבמקרה כזה אסור, משום שאם לא היה הופך הגוי את הבשר לא היה מתבשל, ומה שלא כתבו דין זה משום שהיה פשוט להם, ועוד שיש לומר שרבינו הטור סמך על מה שכתב אח"כ (בסי' קיג סעיף י) גבי הניח ישראל על גבי גחלים עוממות שלא היה ראוי להתבשל עליהם כמאכל בן דרוסאי, ובא גוי והפך בו ונתבשל אסור.

ולכן נראה שבבשר שצולין בשפוד אף על פי שהניח ישראל השפוד עם הבשר תחוב בו סמוך לאש במקום צלייתו אסור ליתנו לגוי להפכו כדי שיצלה אלא א"כ נצלה ביד ישראל כמאכל בן דרוסאי, שהרי אם לא היה הופכו הגוי לא היה נצלה מהצד האחר כלל, ועוד שיש לחוש בזה שמה יסלקנו הגוי ויחזור ויניחנו שלא מדעת ישראל, ולא דומה לקדרה שמניח ישראל ומגיס גוי שלא חוששים שמה יסלקה כמו שיתבאר לקמן (בסי' קיג סעי' ח כמו שכתבנו בפרק ג סעיף ח), משום ששונה כאן המקרה שראש השפוד עשוי להשטט ממקום שהוא מונח בו, וכשהוא נשטט וחוזר הגוי והניחו נאסרה. ע"כ מהבית יוסף.

והמשך הגמרא הנ"ל;

[לפיכך] אמר רבינא: להלכה פת [האפויה בתנור] שהסיק [את התנור] גוי ואפה ישראל (דהיינו שהכניס הישראל את הפת לתנור), וכן אם הסיק ישראל ואפה גוי, וכן אם הסיק גוי ואפה גוי ובא ישראל וחיתה בגחלים □ מותר [כיון שישראל השתתף באפיית הפת].
וכן פסק מרן בשולחן ערוך (סימן קיב סעיף ט): הדליק גוי התנור ואפה בו ישראל או שהדליק ישראל ואפה גוי או שהדליק הגוי ואפה הגוי ובא ישראל וניער האש מעט - הרי זה מותר.

כתבו הר"ן (שם טו: ד"ה פת) והריטב"א (שם ד"ה פת): שרק לגבי אפיית הפת אמרו שהסקת האש על ידי ישראל מועילה, כיון שזהו חלק גדול במלאכת האפיה, אבל בבישולי גויים אין הסקת האש נחשבת מלאכה חשובה, ואף כשהסיק ישראל את האש אם הגוי הניח את הסיר עם התבשיל הרי זה בישולי גויים ואסור.

ט. ניפוח בפה באש נחשב כחיתוי בגחלים ומועיל להיתר (טו).

מקור הלכה

וכתב הבית יוסף (סימן קיג סעיף ז): שכן כתב רבינו יונה באגרת התשובה (אות לח-לט). וכן כתב הריב"ש בתשובה (סימן תקיד). וכן נראה מדברי הרשב"א בתורת הבית (סוף בית ג דף צג).

ואילו הרמ"א בדרכי משה (סימן קיג אות ד) הביא שתדומת הדשן סובר שההיתר בזה הוא בין בפת ובין בשאר תבשילים. וכן דעת המרדכי (ע"ז סי' תתלא). וכן פסק באיסור והיתר הארוך (כלל מג דין ט) והוסיף (שם דין יג): בשם מוהר"ם שאם הדליקה הגויה האש מאש של ישראל ובישלה התבשיל – מותר.

ופסק מרן בשולחן ערוך (סימן קיג סעיף ז) כהר"ן וסייעתו: שאין הדלקת האש מועלת אלא בפת ולא בשאר המתבשלים.

ואילו הרמ"א בהג"ה (שם) פסק כתרומת הדשן וסייעתו: שהדלקת האש מועלת גם לענין בישול כמו שמועלת לענין פת וכן נוהגים, ואפילו הדליק הגוי האש מאש של ישראל מספיק להיתר, בלא חתייה בגחלים ובלא השלכת קיסם.

(טו) בדין ניפוח בפה באש אם נחשב כחיתוי בגחלים;

שנינו בבבא קמא (זו): ברייתא: בהמה שהתיזה צרורות בדרך הילוכה והזיקה, וחזיר שהיה נובר באשפה והתיז [צרורות] והזיק – משלם [בעליו] חצי נזק. סומכוס אומר: משלם [בעליו] נזק שלם.

ברייתא נוספת: תרנגול שהיה מפריח (פורח, עף) ממקום למקום ויצתה רוח מתחת כנפיו ושיברה את הכלים – משלם [בעליו] חצי נזק [כדין צרורות הנ"ל לדעת חכמים]. ואמר רבא: שגם לפי חכמים נזק הנעשה בכח הבהמה - הרי הוא כנזק הנעשה בגופה והיה צריך לשלם בעליו נזק שלם, אלא שהלכה למשה מסיני שמשלם רק חצי נזק.

ושנינו שם (יח): ברייתא תני רמי בר יחזקאל: תרנגול שהושיט ראשו לאויר כלי זכוכית ותקע בו (קרא בקול גדול) ושברו (מחמת הקול) – משלם [בעל התרנגול] נזק שלם [כדעת סומכוס הנ"ל].

ואמר רב יוסף אמרו בבית מדרשו של רב: סוס שצנף (השמיע קול) וחמור שנער ושיבר את הכלים – משלם [בעליו] חצי נזק [כדעת חכמים הנ"ל].

וקיים לנו להלכה כדעת חכמים שמשלם חצי נזק משום הלכה למשה מסיני, כמו שנפסק בטור שולחן ערוך (ח"מ סי' שצ סעי' ג-ד, ט).

י. **שווארמה** שישראל מדליק את האש ומניחו בשפוד מתכת ומכניסו על ציר מסתובב ובצדו ישנה להבת אש והיא צולה את השכבה החיצונית של השווארמה, והפועל גוי חותך את השכבה החיצונית של השווארמה וגורם שהשכבה הפנימית של הבשר תתבשל - אם הקוטר שלה כ- 20 ס"מ - מותר ואין בו כל חשש משום בישולי גויים, אבל שווארמה שהקוטר שלה כ- 60 ס"מ - ראוי להחמיר ולחשוש משום בישולי גויים, ורק כאשר המשגיח דואג לסגור את השווארמה הזו בפח למשך כחצי שעה יש להתיר (טז).

מקור הלכה

על פי זה כתב **המהרי"ל** בתשובה (סי' קצג) שכיון שמבואר בבבא קמא הנ"ל שניפוח בפה נחשב כגופו, ובדין הוא לשלם נזק שלם אילולי הלכה למשה מסיני לשלם רק חצי נזק. לכן הוא הדין בבישולי גויים מועיל ניפוח הפה, והיינו כשבניפוח מדליק העצים הכבויים ונדלקים על ידי כוחו. אבל אם העצים דולקות הרי שהניפוח בזה לא יקרב את הבישול אפילו קצת לא יועיל. עכ"ד. והובא **בבית יוסף** (סי' קיג סעי' ה) וכתב: משמע מדבריו, שאין הבדל בין ניפוח בפה לנופח במפוח.

לפי זה כתב **הרמ"א** בדרכי משה (שם אות ו'): שהואיל וניפוח בפה נחשב כאילו עשה ביד, אם כן להלכה כמו שמועיל חיתוי או השלכת קיסם כדי לבטל בישולי גויים אע"ג שאינו מועיל כלל לקרב הבישול, הוא הדין בניפוח בפה. וכן פסק בהג"ה לגבי פת גויים (סי' קיב סעי' ט): אם נפח באש הרי זה כחיתוי. ופסק בהג"ה לגבי בישולי גויים (סי' קיג סעי' ז) שדין חיתוי בגחלים בבישולי גויים מועיל להיתר כמו לגבי פת גויים.

לפי זה לדעת מרן **השולחן ערוך** לגבי דין פת גויים (סי' קיג סעי' ט) שמועיל השלכת קיסם להיתר, הוא הדין שאם נפח באש ישראל שמועיל להיתר, כיון שאין צריך שיגרום לקרוב בישול אלא להיכר שהפת שלהן אסורה.

(טז) **בדין שווארמה - לגבי בישולי גויים;**

אם המשגיח שישראל מדליק את האש ומניח את השפוד מתכת אשר הכניסו בו את השווארמה על ציר מסתובב ובצדו ישנה להבת אש והיא צולה את השכבה החיצונית של השווארמה, והפועל גוי חותך את השכבה החיצונית של השווארמה וגורם שהשכבה הפנימית של הבשר תתבשל.

הנה לפי המבואר **בבית יוסף** (סי' קיג סעי' ו) כנ"ל: שבשר שצולין בשפוד אע"פ שהניח ישראל השפוד עם הבשר תחוב בו סמוך לאש במקום צלייתו אסור ליתנו לגוי להפכו כדי שיצלה אלא א"כ נצלה ביד ישראל כמאכל בן דרוסאי, שהרי אם לא היה הופכו

הגוי לא היה נצלה מהצד האחר כלל, ועוד שראש השפוד עשוי להשמט ממקום שהוא מונח בו, וכשהוא נשמט וחזר הגוי והניחו נאסרה.

לפי זה בשווארמה שאין חשש שהגוי יהפכנו לצד השני וישמוט אותו ממקום שהוא מונח, כיון שנמצא על ציר מסתובב אוטומטי, נראה שמותר ואין בו משום בישולי גויים.

אלא ששמעתי וראיתי שיש מפוסקי הספרדים בזמנינו (הגר"א בקשי דורון זצ"ל בשו"ת בנין אב ח"ה, הגר"ש מחפוד שליט"א, הרב דוד טהרני שליט"א בספרו בין ישראל לעמים פרק ז סעיף יז) שמחמירים בזה ואוסרים משום בישולי גויים, בטענה שאם לא חותך הגוי את השכבה החיצונה של השווארמה, לא היה יכול להתבשל השכבה הפנימית אפילו כמאכל בן דרוסאי שהוא שליש בישול, כמו שהעידו להם המומחים בזה, ולכן דינו כמו ישראל שהניח בשר על גבי גחלים עוממות (המבואר בסימן קיג סעיף ז) שלא היה יכול להתבשל ובא הגוי וחיתה בהם, ואילולי הגוי לא היה מתבשל לעולם, ולכן אסור משום בישולי גויים. **הנה** לאחר בירור הדבר, קודם כל יש להבין שהרוב משתמשים בשווארמה שהקוטר לה כ- 20 ס"מ, ובזה ברור שגם לולי הגוי היה מתבשל על ידי הנחת ישראל, והגוי רק קירב את הבישול שמותר לכל הדעות. לעומת זאת מיעוט הם משתמשים בשווארמה שהקוטר שלה כ- 60 ס"מ, ובזה יש הטוענים שלא היה מתבשל השכבה הפנימית אפילו כמאכל בן דרוסאי לולי חיתוך הגוי את השכבה החיצונית. וכמוכן שכל זה לדעת מרן השולחן ערוך שהספרדים הולכים בעקבותיו, שלא מועיל מה שהדליק המשגיח ישראל את האש כנ"ל, ואילו לאשכנזים היוצאים ביד רמ"א הסוברים שמועיל מה שהדליק המשגיח ישראל את האש – ודאי שמותר.

לעומת זאת שמעתי מכמה שטוענים שכן היה מתבשל השכבה הפנימית לולי חיתוך הגוי את השכבה החיצונית, וכן ראיתי שכתב הרב אליהו חיים פנחסי שליט"א בספרו **"הכשרות למעשה"** (עמוד כה במהדורה שלישית) להתיר בזה, ושכן הסכים עימו הגר"ע **יוסף** זצ"ל בפטות שאין בזה כל חשש משום בישולי גויים, וטעמו משום שבהנחת ישראל ללא סיוע הגוי היה מתבשל הבשר הפנימי של השווארמה לפחות כשליש בישול, ועוד שהישראל הדליק את האש והגוי פועל של ישראל ובבית ישראל, ובדברכן נוטים להקל ולא להחמיר. ואילו הגר"ש **מחפוד** שליט"א בהמלצה לספר **"הכשרות למעשה"** העיר לו על מה שהתיר בזה, שאין הדבר פשוט כלל כפי שרואים בעין שהבשר הפנימי לא מבושל אפילו כשיעור בן דרוסאי, ולכן ודאי שיש להחמיר בדבר לבני ספרד ההולכים לפי השולחן ערוך שלא מועיל הדלקת האש על ידי ישראל. עכ"ד.

ושמעתי שאם המשגיח סוגר בתחילה בפח את השווארמה כשהקוטר שלה כ- 60 ס"מ למשך כחצי שעה, אז גם השכבה הפנימי מתבשל לפחות כמאכל בן דרוסאי כחצי בישול, וגם שאלו את הגר"א בקשי דורון זצ"ל שמחמיר בזה, ובאופן כזה התיר.

יא. אם אפו בתנור על ידי גוי ג' פעמים ביום אחד והכשירו התנור על ידי קיסם בשתי הפעמים, ובפעם השלישית לא הכשירו - מותר (יז). ואם הכשיר התנור פעם אחת ולא עמד התנור מעת לעת (24 שעות) בלא היסק - לדעת הרמ"א (סי' קיב סעי' ז'): אפילו אפאו בו כך כמה ימים, הכל מותר מכח הכשר הראשון (יח). ואילו לדעת מרן הבית יוסף (שם): קולא יתירה היא ואין להקל בזה.

יב. פת של ישראל שאפאה גוי בלא חיתוי של ישראל ובלא קיסם - אסור אפילו במקום שנהגו היתר בפת של פלטר גוי. ואסור למכור לגוי שמא יבוא למכור לישראל. אבל אם פיתת הלחם לשני חלקים - מותר למכור לגוי, משום שבאופן כזה אין חשש שיבוא למכור לישראל, כיון שיש היכר גדול בזה (יט). ולכן גם במקום שנהגו היתר בפת של פלטר גוי - נהגו שלא לקנות חתיכות פת מן הגוי, משום שחוששים שמא הוא פת איסור ומכרה לו ישראל כך (כ).

מקור הלכה

מסקנה לדינא: בשווארמה שהקוטר שלה כ- 20 ס"מ מותר ואין בו כל חשש משום בישולי גויים, אבל בשווארמה שהקוטר שלה כ- 60 ס"מ ראוי להחמיר ולחשוש משום בישולי גויים, ורק כאשר המשגיח דואג לסגור את השווארמה הזה בפח למשך כחצי שעה יש להתיר.

(יז) **מרדכי** (ע"ז סי' תתל), **שולחן ערוך** (סי' קיב סעי' י).

(יח) על פי האגור (סי' אלף שא) בשם התוספות, ואיסור והיתר ארוך (כלל מ"ד דין י'). וכתב הש"ך (סימן קיב סעי' כ) בשם הגהות שערי דורא: אם מסופק אם הכשיר ישראל התנור או לא - מותר משום שהוא ספק דרבנן לקולא. ושכן כתב הרמ"א בתורת חטאת (כלל עה דין ו') ושאר אחרונים. עכ"ד.

(יט) **מרדכי** (ע"ז סי' תתל) בשם הר"מ מרוטנבורג בשם הגאונים (בתשובה סי' לג), **שולחן ערוך** (סי' קיב סעי' יא).

(כ) **רמ"א** בהג"ה (סי' קיב סעי' יא).

יג. אם אפה גוי הפת בלא חיתוי ישראל ובלא קיסם, אפילו קרמו פני הפת בתנור, מועיל חיתוי ישראל כל זמן שהפת צריך לתנור ומשביח באפייתו עדיין **(כא)**. ואפילו הוציא הפת יש תקנה להחזירו לתנור ע"י ישראל אם הוא משביח **(כב)**.

יד. מי שאינו נזהר מפת של גוי שהיסב אצל בעל הבית הנזהר מפת של גוי, ועל השלחן פת ישראל ופת של גוי היפה משל ישראל - יבצע בעל הבית מן היפה, ומותר בכל אותה סעודה בפת של גוי **(כג)**.

מקור הלכה

(כא) כן כתב **המרדכי** (ע"ז סי' תתלא) שלא כרבינו יהודה שכתב שלא מועיל לאחר שקרמו פניה. וכן פסק **השולחן ערוך** (סי' קיב סעי' יב).

(כב) **האגור** (סי' אלף שב) כתב בשם **שערי דורא** (סי' עה), **שולחן ערוך** (סי' קיב סעי' יב) בשם "יש מי שאומר".

(כג) כן כתב **המרדכי** (ע"ז סי' תתל) בשם **ראבי"ה** (ח"א סוף סימן קיא), כיון שמצוה זו מוטלת עליו לבצוע (ברכות מו.) יבצע מן היפה, כמבואר ב**ירושלמי** (ברכות פ"ו ה"א) גבי פת נקיה טמאה ופת שאינה נקיה טהורה, וכיון שהותר לו לבצוע מותר בו כל אותה הסעודה. וזכר לדבר מהמבואר ב**ביבמות** (ז:) [לגבי בעל קרי שטבל שאינו נטהר עד שיעריב השמש (דהיינו צאת הכוכבים), והוא הנקרא טבול יום שאסור לו להיכנס למקדש כיון שעדיין טמא הוא עד שיעריב השמש, ואילו מצורע שביום השמיני לטהרתו שצריך להביא קורבנותיו למקדש כדי להיטהר, אם ראה קרי בו ביום וטבל, אע"פ שאין טבול יום נכנס למקדש הוא יכול להיכנס, כיון שהתורה התירה למצורע שהוא טמא להיכנס למקדש כדי להיטהר], מתוך שהותר לצרעתו הותר לקיריו. ומבואר בעירובין (מא:) [מי שיצא חוץ לתחום שלא לדעת שאין לו אלא ד' אמות, והוצרך להתפנות לנקביו, יכול לצאת מהם עד שימצא מקום צנוע לפנות, משום שגדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה (לשמוע לחכמים שלא לצאת מחוץ לארבע אמותיו בשבת)]. אם פיקח הוא כשיוצא מחוץ לארבע אמותיו לצורך נקביו יכנס לתוך תחומו [לחפש מקום צנוע לנקביו, כיון שנכנס בהיתר]. הרי שלא החמירו באיסורי דרבנן. וכאן שאין כבוד שמים ששוב יחדל משום איסור והוא כבר בצע. עד כאן דבריו. והובא בבית יוסף ונפסק להלכה בשולחן ערוך (סי' קיב סעי' ג).

טו. כותח (עשוי מפת מעופש וחלב) של גוי מותר, ואין חוששין לפת גוי שבו. וכן כל מקום שנתערבה פת של גוי בשאר מאכל, בטל ברוב בין בלח בין ביבש (**כד**). אבל אסור לערב לכתחילה מאכל בפת של גוי כדי לאוכלו (**כה**).

טז. מי שנוהר מפת של גוי, מותר לו לאכול בקערה עם מי שאינו נוהר ממנו, ואע"פ שטעם פת גוי מתערב בפת ישראל אינו חושש, כיון שלא גזרו אלא כשהפת גוי בעין (**כו**).

וכן מי שנוהר מפת של גוי ואוכל עם אחרים שאינן נוהרין, מותר לו לאכול עמהם פת של גוי משום איבה וקטטה, הואיל וכולם אוכלים ואם לא יאכל עמהם פת שהוא עיקר הסעודה יש איבה, ואין ללמוד מכאן לשאר איסורים (**כז**).

יז. הנוהר מפת של גוי והוא בדרך, אם יש פת של ישראל עד ד' מילין (כ 4 ק"מ) - ימתין (**כח**).

מקור הלכה

(כד) הרשב"א (תורת הבית הארוך ב"ג ש"ז דף צג.) בשם רבינו חננאל, טור (סוף סימן קיב) בשם הגאונים, שולחן ערוך ורמ"א (סי' קיב סעי' יד). וכתבו הפרישה (שם אות יז) והש"ך (שם אות כב) והט"ז (שם אות ט) בשם המהרש"ל: שאין לחוש בזה משום חלב טמא של גוים, משום שאין חלב טמא עומד, ואם נאמר שיש בו מעט מי חלב טמא שנשאר - בטל ברוב.

(כה) הגהות שערי דורא (סי' עה אות ג ד"ה אדם), איסור והיתר הארוך (כלל מג דין ז), נימוקי יוסף (יבמות כו. סוף דיבור ראשון). הביאם הרמ"א בדרכי משה (סי' קיב אות ט) ופסק להלכה בהג"ה (סי' קיב סוף סעי' יד).

(כו) תוספות (ע"ז לה: ד"ה מכלל), מרדכי (חולין סי' תקצ), שולחן ערוך (סי' קיב סעי' טו).

(כז) שו"ת מהרי"ל (סי' לה) בשם רבינו שמחה, בית יוסף ורמ"א (סי' קיב סעי' טו).

(כח) ספר אגודה (חולין פרק ט' סי' קמט), הובא בבית יוסף ונפסק להלכה בשולחן ערוך (סי' קיב סעי' טז) בשם "יש מי שאומר".

להמשך הספר יש לרכוש את הספר

בטלפון: 054-8444665